

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ=ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Γ. Κ. ΠΑΠ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΩΡΕΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΤΟΥ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΦΥΛΛΟΥ

ΕΤΟΣ Δ'—ΑΡΙΘ. 10

✦ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ ✦

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘ. Ι. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ.—Ζῶνα Γλωσσικά Μνημεῖα ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἠπείρου	σελ. 3553
Γ. ΙΑΚ. ΚΑΛΛ'Ι'ΣΑΚΗ.—Σπουδαῖα συμβάντα τῆς Κρήτης . . .	» 3562
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΧΑΤΖΗΝΑΡΑΠΗ.—Τὸ Σχολεῖον τῆς Δημοκρατίας καὶ τὸ ἔργον τῶν Συλλόγων	» 3566
Κ. Ι. ΔΡΑΓΟΥΜΗ.—Αἱ Μέλιττα	» 3569
Μ. ΠΡΑΤΣΙΚΑ.—Ὁ Μπαρμ' Ἀνδρέας - Ἀνάμνησις	» 3579
Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝ'ΔΟΥ.—Μακεδονικὴ Ζωὴ	» 3585
Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ.—Περὶ Ποτῶν. (ἐκ τῆς γαστρονομίας τοῦ κ. Α. Βερναρδάκη	» 3587
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΧΑΤΖΗΝΑΡΑΠΗ.—'Αβρότης καὶ Ἀνάγκη . . .	» 3608
Μ. ΛΙΒΑΔΑ.—Κριτικὴ Βιβλιογραφία. (Φ. Κουκουλές, Ε. Λά- μαρη, Α. Μωραΐτης)	» 3613
ΕΙΚΟΝΕΣ. ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	

[Οἱ συνδρομηταὶ λαμβάνουσι τὸ Μηνιαῖον Παράρτημα ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως. Οἱ τακτικοὶ ἀναγνώσται τῶν «Ἀθηναίων» ἀποκόπτοντες καθ' ἑκάστην τὸ δελτίον τοῦτο καὶ παρουσιάζοντες τὰ δελτία τοῦ μηνός, λαμβάνουσι τὸ Παράρτημα τῶν «Ἀθηναίων», οἱ μὲν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεὶ παρὰ τῶν Γραφείων μας, οἱ δὲ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις παρὰ τῶν κατὰ τόπους Ὑποπρακτορείων

ΖΩΝΤΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ Ἐν ΖΑΓΟΡΙΩ τῆς Ἠπείρου.

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1839

Κεφάλαιον ἐγκεκριμένον £ 600.000

Κεφάλαιον καταβληθέν £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ, — ΓΕΝΙΚΗ ΔΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ,
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθῳ, Πάτραις,
Ναυπλίῳ, Πειραιεὶ, καὶ Τριπόλει.

ΟΡΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Οἱ τόκοι τῶν καταθέσεων ὁρίσθησαν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1910 ὡς κάτωθι :

1) Εἰς Δραχμὰς

3	ο)ο	διὰ	καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς	πρώτην	ζήτησιν	μέχρι	Δραχμῶν	100.000
	1)2	ο)ο	διὰ	καταθέσεις ἀποδοτέας εἰς	πρώτην	ζήτησιν	διὰ	τὰ
							πέραν	τῶν
							ἐπιπλέον	Δραχμῶν
								100.000
								ποσά.
3	1)2	ο)ο	εἰρησῶς	διὰ	καταθέσεις ἀποδοτέας	μετὰ	6	μῆνας
							μέχρι	2
4	ο)ο	»	»	»	»	»	2	ἔτη
							»	4
4	1)2	ο)ο	»	»	»	»	4	»
								καὶ
								ἐπέκεινα.
								(2
								εἰς
								Chèque
								ἐπὶ
								Γαλλίας
								καὶ
								Ἀγγλίας
3	ο)ο	διὰ	καταθέσεις ἀποδοτέας	εἰς	α' ζήτησιν	ἄνευ	ὁρίου	πισσοῦ.
3	1)4	ο)ο	»	»	»	μετὰ	6	μῆνας
3	1)2	ο)ο	»	»	»	»	1	ἔτος
4	1)2	ο)ο	»	»	»	»	2	ἔτη
4	1)2	ο)ο	»	»	»	»	2	ἔτη
								καὶ
								ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀπὸ δίδονται εἰς 8 εἰδος ἐγγενεῖο καταθέσεις, παρὸς δικαιοῦματος χωρισθῆμεν ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Ἠπείρου ἡ ἀμιλουμένη γλῶσσα οὐ μόνον ἀμιγῆς σχεδὸν βαθέων λέξεων εἶνε, ἀλλὰ διὰ τῶν αἰώνων πολλὰς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης διέσωσεν ἀκεραίας ἢ ἠλλοιωμένας εἴτε καθ' ἑαυτὰς εἴτ' ἐν συνθέσει. Τὴν δὲ ἀρχικὴν σημασίαν αὐταὶ διετήρησαν ἢ μετέβαλον εἴτε κατὰ συνεκδοχὴν εἴτε κατὰ μεταφορὰν. Αἴτιον δὲ τοῦ γεγονότος τούτου εἶνε ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἐκεῖνο τμήμα διέφυγε τὸν κίνδυνον τῆς οἰκήσεως ὑπὸ μιζοβαρβάρων. Ἐὰν δὲ εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ οἰκῆται ὑπὸ τοιούτων, οὐ μόνον πολλὰ ἑσθραὶ λέξεις θὰ παραιοῦντο ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ἐνταῦθα οἰκούντων Ἑλλήνων, ἀλλὰ θ' ἀπεβάλλοντο καὶ αἱ μέχρι τοῦδε διασωθεῖσαι ἀρχαῖαι Ἑλληνικαί. Τὰ διασωθέντα δὲ ταῦτα γλωσσικὰ μνημεῖα εἰν' ἐν ἐκ τῶν μέσων τῶν συνδεόντων τοὺς νεωτέρους Ἑλληνας κατοίκους τῆς χώρας ταύτης μετὰ τῶν ἀρχαίων, τοὺς ἀπογόνους μετὰ τῶν προγόνων. Συλλέξαντες λοιπὸν ἕσα ἠδυνήθημεν τοιαῦτα μνημεῖα, ἔγνωμεν νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὰ, τὸ μὲν χάριν τῆς ἱστορίας τῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσης, τὸ δὲ πρὸς μαρτυρίαν τῆς ἀναμφισβήτητου ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καταγωγῆς τῶν κατοίκων τοῦ Ἠπειρωτικοῦ τούτου τμήματος.

Μέρος Πρώτον Α—Μ Α.

1.) ἀγκιά, ἡ κορυφή τοῦ δένδρου. Μετε-

πλάσθη δὲ ἡ λέξις αὕτη ἐκ τῆς ἀρχαίας ποιητικῆς, ἀκῆ, τῆς σημαίνουσης τὴν ἀκμὴν μαχαίρας κ.λ.π., ἀτὸ οὗ καὶ ἄκρον φάλαγγος, καθ' Ἠσύχιον ὃ τρόπῳ ἔνθεν μὲν τὸ σικιά ἐκ τοῦ σικῆ, ἔνθεν δὲ τὸ ἀγκίδα ἐκ τοῦ ἀκίδα.

2.) ἀγνός κατὰ μεταφορὰν ἀντὶ τοῦ ἀμικτος· οἶον ἀγνός καφές, ὁ ἀμικτος κριθῆς ἢ βρίζης, καὶ ἀγνὸν βρίζινον ψωμί, τὸ ἀμικτον σίτου ἢ ἀραβοσίτου· τὸ δ' ἐκ σίτου μόνου λέγεται καθάρειον, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις πύρινος ἄρτος. Τουναντίον δὲ τὸ ἐκ σίτου ἀναμειγμένου μετὰ βρίζης ἢ ἀραβοσίτου καλεῖται σμιγόν.

3.) ἀγρός· ἡ λέξις εἶν' εὐχρηστος μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ, « ἀγρὸν ἠγόρασε »

4.) ἀγυόσμον, ἀλλαχοῦ' δυόσμον ἀποτετμημένον ἐκ τοῦ ἀρχαίου, ἠδυόσμον καὶ ἠδυόσμον. Πρὸς τούτοις δὲ ἀγυόσμον λέγεται ἔδωμα πασχάλιον γιγνόμενον ἐξ ἠπατος, ἠδυόσμου καὶ τετρημένου ἄρτου. Ἐν τῷ Ἠπειρωτικῷ τύπῳ γίγνεται χρῆσις τοῦ Δωρικοῦ α, συνήθους τοῖς τε ἀρχαίοις καὶ τοῖς νεωτέροις Ἠπειρώταις· τὸ δὲ δ πρὸ τοῦ ἐν τῇ κατὰ συνίτησιν προφορᾷ τῆς λέξεως, ἀδυόσμον, ἐξυπακουομένου γ δυσκόλως προφερόμενον ἀποβάλλεται.

5.) ἀκοίμητη κανδήλα, κατὰ μεταφορὰν ἀντὶ τοῦ, ἄσβεστος,

6.) ἄλας. οὕτω πρωτοτύπως, φέρεται ἐν Ἠπειρῷ, ἀλλαχοῦ δὲ ὑποκοριζόμενον ἀπο-

τέμνεται, ἀλάτι

7.) ἀλυχτάω ἐν Ἡπείρῳ, γαυγίζω ἀλλαχού, ἀντί τοῦ ὑλακτῶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ὁ νεώτερος τύπος τοῦ ρήματος ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐν τῷ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Κρισίν εὐχρήστῳ ἀλυκτεῖο· διότι κατὰ Βαρβίνον «ἀλυκεῖ, ὑλακτεῖ· Κρήτες». Ἡδὴ λέγεται οὐ μόνον ἐπὶ κυνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἀνθρώπων μετωνυμικῶς ἀντί τοῦ, καταβοῶ τινος· οἶον ἐν τῷ στίχῳ,

« ἀλύχτα ἄν τὸ σκυλί τὴν νύχτα ».

8.] ἄμαξα· τῆς λέξεως ἀπαντᾷ ἡ ἐνικὴ γενικὴ, ἀμάξης ἐν τῇ παροιμίᾳ· « τὰ ἐξ ἀμάξης εἴπε ».

9.) ἀναδεχτός, — ἡ, ἀναδεκτός ὑπό τινος ἐν τῷ βαπτίσματι. Ἀλλαχού, κομπᾶρος παρὰ τὸ Ἰταλικόν [compare]

10.) ἀνάλαιμα, ἐπιόρημα λεγόμενον ὅταν ἐκ πολυποσίας ἢ σπουδῆς ἐν τῷ ἐσθίειν ἢ πίνειν ἀνέρχονται εἰς τὸ στόμα, ἄνω τοῦ λαιμοῦ, τὰ καταβρωθέντα ἢ καταποθέντα· ἔτι ἐπὶ ἀρᾶς κατὰ τῶν ἀτάκτως ἐσθιόντων, οἶον «ἀνάλαιμα νὰ τοῦ γένη»· καὶ τελευταῖον συνεκδοχικῶς ἐπὶ τοῦ ἀποτυχόντος καὶ οὗτου ἕνεκα δυσαρρεστηθέντος, οἶον «μοῦ τὸ θλάλε ἀνάλαιμα» ἢ «μοῦ βγῆκεν ἀνάλαιμα». Ἐπειδὴ δὲ ἀλλαχού ἢ ἔννοια τῆς αἰ περιπτώσεως δὲν ἐκφέρεται διὰ μιᾶς λέξεως, ἀλλὰ διὰ τῆς περιφράσεως, «ἀπ' τὲς μύτες», προτεινόμεν ἵνα ἡ τοπικὴ λέξις «ἀνάλαιμα» γενικευθῇ εἰσαγομένη ἐν τῇ καθαρουσίῃ.

11.] ἀνάπαυον, παρὰ τὸ προστακτικὸν ἀνάπαυσον, ὁ πρὸς ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς διανεμόμενος ἄρτος ἐν τῷ νυκτῷ.

12.) ἀναποιάνω τὸ προζύμι ποιῶ τὴν ζύμην παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀναποιῶ ἐν τῇ Γραφῇ, ὡς ἄρτου ἀναπεποιημένους ἐν ἐλάφῳ·

13. ἀναφορὰ λέγεται ἔτι καὶ τὸ προσφερόμενον τοῖς πιστοῖς ἀντίδωρον.

14.] ἀντάρα, ἡ ὁμίχλη, οἶον ἐν ἀνταιρομένη, ἡ γουὸν ὑψουμένη ἀντικρὺ ἐπὶ τῶν ὄρεων. Χρῆσις τῆς λέξεως γίνεσθαι καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ·

« ὁ λύκος ἀντάρα γυρεύει »

ἣτις ἀλλάχου παρηλλαγμένη φέρεται ὡδε.

« ὁ λύκος εἰς τὴν ἀγαμοζάλη χαίρεται »

15.) ἀντικρίνομαι, φέρεται ἐν ἄσματι

ἀντί τοῦ ἀποκρίνομαι,

« καὶ τὸ θεριὸν ἀντικρίθηκε,

λέει ἀπὸ δεξιὰ καμάρᾳ ».

Παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις τὸ οὐσιαστικὸν ἀντικρισίς, ἀντί τοῦ ἀποκρισίς. Οὕτως Ἀναξίλας κατὰ Βαρβίνον.

16.] ἀπαί· ὁ παρὰ ποιηταῖς τοῖς μεταγενεστέροις εὐχρηστος οὗτος τύπος τῆς προσθέσεως διεσώθη ἐν Ἡπείρῳ, πλὴν ἀντ' ἐπιρρήματος, = ἔπειτα. Παλαιότερον δὲ ἡ χρῆσις τοῦ τύπου οὗτου τῆς προσθέσεως φαίνεται ὅτι ἦτο γενικὴ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν, ὡς μαρτυρεῖ ἡρωικὸν ἄσμα, ἐν ᾧ φέρεται·

« κι' ἀπαί σὲ στέλλω σπῖτι σου μὲ δέκα [παλληκάρια.

Ἡ δὲ κανονικὴ σύνταξις τῆς προσθέσεως ἀπὸ μετὰ πτώσεως γενικῆς ἀπαντᾷ καθ' ὅσον ἐνθυμούμεθα, ἐν ταῖς ἐξῆς δύο φράσεσιν ἀπὸ πολλῆς κατ' ἔλλειψην τοῦ «ώρας», = ἀπὸ πολλοῦ καὶ «ἀπὸ σκοποῦ». Ἡ τελευταία δὲ αὕτη φράσις λέγεται, ὅταν ἐν νυκτὶ μεταβλήθῃ τις εἰς ἄλλο δωμάτιον νὰ λάβῃ ἀντικείμενον τι ἄνευ λύχνου, διὰ τοῦ νοῦ διευθυνόμενος.

17.) ἀπαντάω, ἐπὶ μὲν ἀνθρώπου = βοηθῶ τῷ ἐτέρῳ τῶν ἐρίζοντων, ἐπὶ δὲ πραγμάτων οἶον, ἀπαντᾶω τὰ φορέματα, — προσέχω, προφυλάττω μὴ σχισθῶσι, μὴ ρύπου πληρωθῶσιν. Σύστοιχον τῷ ρήματι εἶναι καὶ τὸ οὐσιαστικόν, ἀπάντιον, = τόπος ἀπῆνευρος, ὁ δυνάμενος δηλαδὴ ν' ἀπαντήσῃ τινὶ κατὰ τοῦ ἀνέμου. Τοῦτο ἐν θεσσαλίᾳ λέγεται κατὰ παραφορὰν ἀπάγκιον, καὶ ρῆμα, ἀπαγκιάζω, σημαῖνον μὲν προφυλάττωμαι ἀπὸ τοῦ ἀνέμου καὶ συνεκδοχικῶς στεγάζωμαι, συμπύπτον δὲ κατὰ τὸν τύπον, αἰρομένης τῆς παραθοροῦρας, τῷ ἀρχαίῳ ρήματι, ἀπαντιάζω.

18.] ἄπκος εἶναι; = κακὸς εἶναι; ἀκκατάλληλος καὶ; ὡς περ ἐν θεσσαλίᾳ λέγουσιν ἀδέξιος; Ἐκ τίνος δὲ ἀρχαίας λέξεως συγκοπίσεως ἐσχηματίσθη ἡ νεωτέρα; διότι κατὰ μὲν τὴν ἔννοιαν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχὴν ἐν τε τῷ, ἄποιος, τῷ ἄποιος [= ἀλλότριος], καὶ ἐν τῷ, ἀπεικῶς [= ἀνάρμοστος] κατὰ δὲ τὸν τύπον, προστιθεμένων τῶν συγκοπέντων φθόγων, πλησιάζει πλεῖστον τῶν ἄλλων πρὸς τὸ ἐπιθετον

ἀποιος. Ὁρισμένως δὲν δυνάμεθα εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ν' ἀποκρινώμεθα.

19.) ἀπογίνομαι = καθισταμικὴ ἀγέννητος, μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ,

« τὰ γινόμενα οὐκ ἀπογίνονται »

20.] ἀποτιμάω = ἀτιμάζω. Αὕτη εἶνε ἡ πρώτη καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημασία τοῦ ρήματος.

21.] ἀργυρὸ ζουράφι, ἐν ἄσματι γάμου. « Ἀργυρὸ ζουράφι καὶ μαλαματένιο, τράβα γάλι γάλι σὲ γαμπροῦ κεφάλι· τρίχα μὴν ἀφήσης καὶ τὸν ἀσκημίσης· καὶ τὸν ἀσκημίσης εἰς τὰ πεθερικά του.

22.) ἀρράθυμος, παρὰ τὸ ράθυμος μετὰ προσθέματος α, ἀλλ' ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀξύθυμος. Καὶ τὸ ρῆμα, ραθυμάω, κατὰ Γ. Κρομμύδην ἦτο εὐχρηστον ἐν Ἡπείρῳ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀργίζομαι. Ἄν δὲν καὶ νῦν εἶν' ἐν χρήσει τὸ ρῆμα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, οὐδὲν γινώσκωμεν. Ἄλλ' ἐν Θεσσαλίᾳ φέρεται τὸ ρῆμα οὗτο, πλὴν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ, ἐπιθυμῶ.

23.) ἀρρεντεύω, (παρὰ τὸ ρέω, ἀρρέντα, ὡς παρὰ τὸ κόβω = κόπτω, κουθέντα = λόγος, κατὰ τὸ ἔκοψεν = συνέρραψε λόγους], ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ, τρέχω. Διότι τὸ ρῆμα, τρέχει, σημαίνει, ρεῖ ἢ στάζει. Ἐν Θεσσαλίᾳ δὲ ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ, τρέχω, λέγεται, πλαλάω, παρὰ τὸ πλανάω. Οὐσιαστικὸν δὲ ἀρέντα παρὰ τοῖς εἰς Ρωμουνίαν ἀποδημοῦσιν ἐστὶ μίσθωσις κτήματος.

24.] ἀσκι (ἐλαίου, οἴνου, τυροῦ, χαλκέως) = ἀσκόσ.

25.) αἰκος, εἶδος ὄσπριου. Παρὰ βλητέον πρὸς τὸν τύπον τὰ ὀνόματα ἐτέρου φυτοῦ, δαῦκος, καῦκος.

27.] ἀρηξίω, παρὰ τὸ χρῆξω, ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ἀξίως εἶμι τινος, ἀξίζω· διότι ἐκεῖνο, οὐτινος δεόμεθα, ἀξίον ἐστίν.

28.] ἀψυγάω, παρὰ τὸ ἀψυχος. = φείδομαι· καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ·

ἀψυχάει τὸ καρφὶ καὶ χάνει τὸ πέταλον».

B.

1.) βάϊα, ἡ τίθη, παρὰ τὸ μαῖα, κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ μ εἰς τὸ β, ὡς περ καὶ οὐβύρα παρὰ τὸ ἀμάρα. Ἡ λέξις εἶν' εὐχρηστος ἐν Ἰωαννίνοις.

2. βατεύονται, ἐπὶ τῆς φυσικῆς μίξεως

τῶν μεγάλων ζώων. Οὕτω καὶ παρὰ θεοκρίτῳ·

« ὠπόλος δὲκ' ἐσορῆ τὰς μηκάδας, οἶα βατεύονται, τάκεται ὀφθαλμῶς, ὅτι οὐ τράγος αὐτὸς ἔγεντο ».

3. βλαστήματα, ἐπὶ καταστάσεως ἀξίας βλασφημεῖσθαι· καὶ

4. βλαστημάω, οἶον ἐν βλαστημάω, κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ φ εἰς τὸ θ ἐκ τοῦ ἀρχαίου βλασφημῶ.

5. βουλεύομαι, φέρεται μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ·

« ὄποιος βουλευέτ' ἀπὸ βραδύ, 'ς τὴν στάχτη ζημερώνει ».

6. βούλομαι, ἀπαντᾷ ἐν ἄσματι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου (« Ἡπειρος » ἐν Ἰωαννίνοις 1911, ἀριθ. 94).

« Τώρα ἐρχεται Λάζαρος, τώρα ἐρχεται [τὸ Πάσχα·

τώρα κι' ὁ ξένος βούλεται 'ς τὸ σπῖτι του νὰ πάγῃ ».

7. βούλτον, κόπρος βοῶς ἢ προβάτου, παρὰ τὸ ἀρχαῖον βόλιτος καὶ βόλιτον, καὶ Ἰωνικῶς βόλιβιτος καὶ βόλιβιτον.

8. βρίζα, εἶν' εὐχρηστος ἡ ἀρχαία λέξις ἐν Ἡπείρῳ, ἐν ᾧ ἀλλαχού λέγεται σίκαλη παρὰ τὸ Λατινικόν seclie.

9. βρυκάζω, = βρυχώμαι. Ἐν Θεσσαλίᾳ δὲ λέγεται κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ β, ρεκάζω, = κλαίω πολὺ.

10. βρωμοκοπάω, = ὄζω, κατὰ τὸ ἀρτοκοπῶ· ἄλλως λέγεται ζοκοπάω, τοῦτο μὲν παρὰ τὸ ὄζω, ἐκεῖνο δὲ παρὰ τὸ βρωῶμας.

11. βωλόγκα, (παρὰ τοῖς ἀρχαίοις βωλακία γῆ), τὸ ὁμαλὸν μέρος τῆς ἀμπέλου, ἐν ᾧ γίνονται μεγάλαι βῶλοι, ἀντιθέτως πρὸς τὴν κλιτύν, τὸ πλάγι λεγόμενον.

Γ.

1. γάστρος ἐν Ἡπείρῳ, γάστρα ἐν Θεσσαλίᾳ, σιδηροῦν ὄργανον κοῖλον, ὅπερ πεπωμένον τίθεται ἐπὶ τοῦ πανθέψου πρὸς ὀπτῆσιν πλακοῦντος. Ἡ λέξις πιθανῶς εἶναι λείψανον τῆς ἀρχαίας, γαστροπτης, ὅστις ἦν σκευὸς μαγειρικόν.

2. γκούβα, = ἀπή, σπήλαιον, παρὰ τὸ κύβη, ἣτις ἐστὶ κοιλοτῆς τῆς κεφαλῆς.

3. γλύω, = σφάζω, φυλλάτω· ὡς «Κύριε, γλύσε», καὶ «ὁ θεὸς νὰ μᾶς γλύσῃ»· παρὰ τὸ

ἐκλύω, ὡσπερ τὸ γδέρονω παρὰ τὸ ἐκδέρω.
Παραβλητέον τὸ παράγωγον, γλυτώνω.

4. γονικόν, ὑπονοεῖται σπίτι, ἢ πατρικὴ οἰκία.

5. γραίνω, τὸ μὲν ἀρχαῖον ἀντὶ τοῦ ζῶω, κατατρώγω, νῦν δ' ἐν Ἡπειρῷ ἀντὶ τοῦ ζαίνω ἔρικα.

6. γρούντα, καθ' ὁμοιότητα πρὸς τὸν γρόνθον, ὄγκος τυροῦ ἢ ζακχαρώδους ἰσομεγέθους γρόνθου, ἀντιθέτως πρὸς τὰ τρίμματα. Τὸ τοιοῦτον ἐν Θεσσαλίᾳ καλεῖται σβῶλος καθ' ὁμοιότητα πρὸς τὴν βῶλον γῆς. Μετωνυμικῶς ἐν Ἡπειρῷ σβῶλος λέγεται ἀνθρωπος βραχὺς τὸ σῶμα, οἶονεὶ ἰσομεγέθους βῶλω.

7. γωνιά ἐν Ἡπειρῷ, παρῆσι ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ βάρτα παρὰ τοῖς Σαρρακτασναίοις, ἢ ἐστία. Ὡνομάσθη δὲ γωνιά ἐκ τῆς θέσεως τῆς οἰκίας, ἐν ἣ ἰδρύετο ἄλλοτε ἢ ἐστία διότι ἐνθυμούμεθα ὅτι ἢ ἐστία τοῦ σχολείου τοῦ χωρίου Δρα- γαρίου ἦτο κατεσκευασμένη ἐν τινὶ γωνίᾳ. Φέρεται δὲ ἢ λέξις καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ·

«ἔφυγ' ἢ πεθερά μου,
πλάτυν' ἢ γωνιά μου».

Δ

1. δέμα, τὸ ἀλλαχοῦ κορδόνι, λέγεται οὕτως· διότι ἐν τῇ οἰκοδομῇ τῆς οἰκίας ἐκτίθεντο τοιαῦτα δέματα κατ' ἴσκα δικστήματα τοῦ τοίχου πρὸς σύνδεσιν καὶ συνοχήν τῶν μερῶν αὐτοῦ.

2. δένδρον ἐν Ἡπειρῷ, ὁ δένδρος ἐν Θεσσαλίᾳ, βαλανιδιά ἀλλαχοῦ, ἰδιωνύμως ἢ δρῦς.

3. δεῦτε, φέρεται ἐν τῇ παροιμίᾳ·

«πάλι, δεῦτε προσκυνήσωμεν».

4. δευτερώνω, παρὰ τὸ ἀρχαῖον δευτερωῶ, ἀπκντῆ ἐν ἄσματι·

αὐτὸ τί καλό' χω νὰ εἰπῶ
καὶ νὰ τὸ δευτερώσω;

Ἐχασα κύριο καὶ κυρὰ
καὶ δυὸ πρωταξάδέρφια».

5. δίβουλος, ἀρχαία λέξις.

9. διδυμάρικα ἐν Ἡπειρῷ, διπλάρικα ἐν Θεσσαλίᾳ, οἱ δίδυμοι ἀδελφοί. Λέγεται καὶ ἐπὶ καρπῶν οἷον κρᾶνον διδυμάρικον, =δίδυμον, συμφυές. Ἰστέον δὲ ὅτι τοὺς διδύμους καρπούς ἀπέφευγον νὰ ἐσθίωσιν,

ἵνα μὴ γεννήσωσι δίδυμα τέκνα.

7. δρένια ζύλα, =δρύνια. Καὶ μετωνυμικῶς ἐν τῇ παροιμίᾳ·

«ἄσπρα γενεῖς, π...α δρένια»·

ἤγουν στερεὰ ὡσπερ δρῦς.

Ζ

1. ζαμπέτης, παρὰ τὸ ζαπόης, μετὰ προθέματος μὲν τοῦ μ πρὸ τοῦ π, καθάπερ καὶ τὸ δ-μ-πλή, π-μ-πος, τύ-μ-πανον, κατὰ τροπήν δὲ τοῦ θ εἰς ε, ὡσπερ καὶ ἀλέτρι παρὰ τὸ ἄροτρον.

2. ζάφτω, =ζαποτῶ, πίνω οἶον πολύν.

3. ζέον, σκεῦος, ἐν ᾧ ζέουσιν ὕδωρ εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν.

4. ζευγίτης ἐν Ἡπειρῷ, ζευγαῦς ἀλλαχοῦ, ὁ ζευγηλάτης. Οὕτως ἢ παροιμία,

«ἢ παπῆς παπῆς ἢ ζευγᾶς ζευγᾶς»,
φέρειται ἐν Ἡπειρῷ παρηλλαγμένη·

«ἢ παπῆς παπῆς ἢ ζευγίτης ζευγίτης».

5. ζεύλα, παρὰ τὸ ἀρχαῖον ζεύγη.

6. ζοκοπάω ἐν Ἡπειρῷ, ζαίνω ἐν Θεσσαλίᾳ, παρὰ τὸ ἀρχαῖον ζῶω.

7. ζόφος, τὸ μὲν πάλοι τὸ σκότος, νῦν δ' ἐν Ἡπειρῷ κατὰ συνεκδοχὴν ἢ θύελλα· διότι θύελλης οὐσης γίγνεται σκότος.

8. ζῶνα, Δωρικῶς ἀντὶ τοῦ ζώνη.

9. ζώστρα, κατὰ τὸ ζύστρα, ἢ ζώνη τῆς νύμφης.

Η

1-2 ἦμορον, παρὰ τὸ γημόρος, τὸ δίδομενον τῷ γαιοκτῆμονι μέρος τῶν προσόδων, ἢ μορτή. Καὶ ρῆμα ἠμορίζω = ἀπλοτριῶ γῆν, ἐφ' ᾧ οἱ ἐργαζόμενοι νὰ διδώσι μέρος τῶν προσόδων τῷ ἀρπάσσῃ. ἐν ἄσματι·

«Μοῦ γράφει νὰ σᾶς 'πῶ,
τὸ χωριό σας νὰ μοιριάσω
ἢ σᾶς νὰ θυσιάσω.
Τὸ ἰκράρι δὲν τὸ δίδουν.
Τοὺς ἐκρέμασε τοὺς μαύρους,
Παπακώστα, Παπαπᾶνο,
τὸ μικρὸ τὸν Παπαγιάννη.
Ἐμεινε καὶ τὸ χωριό τους
χωρὶς ἦμορο γιὰ πάντα».

1. θεοκαταράτος, ἀρχαία λέξις.

2. θύγος = θυγάτηρ. Ἡ λέξις αὕτη ἐὰν

εἶναι καὶ νῦν ἐτι εὐχρηστος ἐν Ἡπειρῷ ὡς πρὸ ἐνὸς αἰῶνος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γ. Κρομμύδα, δὲν ἠξεύρομεν ἄλλ' ἐν ἄσματι βεβήκιως ἀπκντῆ. Οὕτως ἐν ἄσματι γάμου·

«Φέγα, θύγο μ' φέγα·
φέγ' ἀχ' τὲς αὐλὲς μου.
Φέγ' ἀχ' τὲς αὐλὲς μου,
σῦσε 'ς τὲς 'δικές σου»·
καὶ ἐν ᾧδῃ Δαζζάρου,
«ἐδῶ ἔχουν θύγον ἄμορφη,
θύγον καμαρωμένη».

3. θύρα ἐν Ἡπειρῷ, πόρτα ἀλλαχοῦ, ὡς καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ·

'ς τοῦ κωφοῦ τὴν πόρτα,
ὅσο θέλεις βρόντα»,

Ἰστέον δὲ ὅτι τῇ Λατινικῇ λέξει, πόρτα χρώντ' ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Ἡπειροῦ ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς αὐλῆς κατὰ συνεκδοχὴν ἢ δ' Ἑλληνικῇ λέξει, αὐλή, φέρεται μόνον ἐν ἄσματι, αἶον τὸ προτεθέν, καὶ ἐν παροιμίαις, ὡς

«ἄντα διψᾷ ἢ αὐλή σου, μὴ χύνης τὸ νερὸ ὕξω».

Κ

1. κ' εἰ τὲ μή, = εἰ δὲ μή, κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ θ εἰς τὸ π, ὡς καὶ τὸ (τόξον, τοξάριον) δόξα, δοξάρι.

2. καὶ τὸ 'ντι, = καὶ τῷ ὄντι, ὄντως.

3. καλάμι, οὐ μόνον ὁ κάλαμος κυριολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ ἢ κνήμη μετωνυμικῶς, ἐτι δὲ καὶ τὸ περιβάλλον τὴν κνήμην μερῶν τῶν περικνημίδων.

4. κάλαμος, φέρεται ἐν τῇ παροιμίᾳ·

«κάλαμος ὑπὸ ἀνέμου σκληυόμενος».

5. καλάπθδι, παρὰ τὸ καλάπθδιον, οὐ μόνον ὁ πρὸς κατεύθυνσιν τῶν πεδίων χρησιμὸς ὢν καλόπους, ἀλλὰ καὶ ἢ σάνις ἢ κατευθυντήριος τῶν πεπιποδίων.

6. καλίγια ἢ καλίγια, κί παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κρούπεζα, ξύλινα ὑποδήματα, παρὰ τὸ (κάλιος, λατ. calieus καὶ) καλίμιος, ὃ ἦν Ῥωμαϊκὸν ὑπόδημα.

7. κάλλια, κατὰ πληθυντικὸν ἀντὶ τοῦ ἑνικοῦ, κάλλιον, φέρεται ἐν Ἡπειρῷ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς παροιμίαις, οἷον·

«κάλλια πέντε καὶ 'ς τὸ χέρι,
πὲρὶ δεκκ καὶ καρτέρει».

8. κάλλιος, ἐπὶ νύμφης ἢ καλλίων, οἷον ἐν ἄσματι·

ἦρθαν ἐξῆ, 'πάνου πέντε,
καὶ τὸν κάλλιο τὸν κρατοῦνε,
γιὰ νὰ στρώνη νὰ ζεστρώνη,
νὰ τιμᾷ τὸν πεθερὸ τῆς,
νὰ τιμᾷ τὴν πεθερά τῆς».

9. καλοῦπι, τὸ κατευθυντήριον μεταφορικῶς ἀπὸ τῶν ὑποδημάτων ἐπὶ ἄλλων ἀντικειμένων, οἷον τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς, ἐτι δὲ κατὰ συνεκδοχὴν καὶ αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα τὰ ἔχοντα σχῆμα οἶονεὶ καλόποδος, οἷον καλοῦπι σάπυρος, ἢ ἀλλαχοῦ πλάκα καλουμένη, καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καλοῦπι κελνοῦ, ἢ δεσμῖς, ἐξ οὗ καὶ ρῆμα, καλουπιάζω, = ποιῶ δεσμίδας κελνοῦ.

10. καματηρή, ἡμέρα, ἢς τὸν κάματον ὑπομένει τις, ὡσπερ καὶ καματηρὰ τὰ ἀροτριῶντα κτήνη· ἄλλως καθημερινή, καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐνεργὸς ἡμέρα, ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἐορτασίμους ἡμέρας, ἐν αἷς ἀργία ἐστίν. Ἐνταῦθα οφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἢ χρῆσις τοῦ ὄρου, καθημερινή, ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς ἐργασίμου ἡμέρας εἶναι ἀστοχωτάτη· διότι ὡς δὲν δύναται νὰ λέγηται, νυκτερινή νύξ, οὕτως οὐδὲ ἡμέρα καθημερινή. Ἄλλως δὲ τὸ ἐπίθετον, καθημερινή, ἐν τῇ χρῆσει ταύτῃ ἀπόλλυσι τὴν ἰδίαν σημασίαν, τὴν τοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ προσκτάται βεβαιωμένην σημασίαν, τὴν τῆς ἐργασίμου ἡμέρας. Διὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι δέον νὰ εἰσχυρῆ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν ἢ λέξις, καματηρή, οὕσα καταλληλοτάτη πρὸς δῆλωσιν τῆς ἐνεργοῦ ἡμέρας, οὐδὲν κωλύοντος τοῦ Ἰονικοῦ τύπου εἰς-ρη.

11. καρυὰ, παρὰ τὸ ἀρχαῖον κάρυα κατὰ συνίτησιν, ἀλλαχοῦ καρυδιά.

12. καταδίκι, = πλῆθος, παρὰ τὸ κατὰ δίκην.

13. καταμήνια, ἀρχαία λέξις κατὰ συνίτησιν, ἄλλως ἐμμηνα, ἐν δὲ Θεσσαλίᾳ τὰ ροῦχα, ὑπονοουμένου ἀπάθαρτα.

14. κατάποdon, παρὰ τὸ κατὰ πόδα, τὸ δεῦτερον ἢ δευτέριον ἢ ὕστερον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐν δὲ Θεσσαλίᾳ ἀκλουθον.

15. κατέγω, ἀρχαία λέξις ἀντὶ τοῦ ἐπίσταμαι. Οὕτως ὁ Πλάτων «οὐ σφόδρα

κατέχω τί βούλεται φράζειν»· νῦν δ' ἐν ἄσματι·

«νά' ζερα καὶ νὰ κάτεχα τί μῆνα θὰ 'πεθάνω· σὲ τ' ἐκκλησιά θὲ νὰ θαφτῶ, σὲ τ' ἅγιον μοναστήρι».

16. κατόπι, ἀρχαία λέξις κατόπιν.

17. κενώνω, ἐπὶ ἐδέσματος, = κενῶ

18. κῆπος· εἶν' εὐχρηστος ἐν Ἡπείρῳ ἢ Ἑλληνικῇ αὐτῇ λέξις, ἐν ᾧ ἀλλαγῶν χρῶνται βερβάρῳ.

19. κίχως, παρὰ τὸ χέω μετ' ἀναδιπλώσεως, δεξικμένη ὕδατος πρὸς ἀρδευσιν κήπων.

20. κλεισμα, τὸ δι' οὗ κλείεται τὸ στόμιον τοῦ κλιβάνου.

21. κόκκαλον, παρὰ τὸ ἀρχαῖον κόκκαλος α') Ἡ λέξις αὕτη, μεταπεσοῦσα διὰ τοῦ χρόνου κατὰ μετωνυμίαν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὄσπου, μόνον παρὰ τοῖς Ἡπειρώταις διέσφασε τὴν ἀρχαίαν σημασίαν, τὴν τοῦ πυρήνου καρποῦ, μετὰ τινος διαφορᾶς κατ' ἐπέκτασιν· διότι παρὰ μὲν τοῖς πλείστοις τῶν ἀρχαίων ἐσήμαινε τὸν πυρήνα τοῦ στροβύλου, μόνου τοῦ Διοσκορίδου τὸν κνίδιον κόκκον λέγοντος ὑποκοριστικῶς, νῦν δὲ παρὰ τοῖς Ἡπειρώταις σημαίνει τὸν πυρήνα παντὸς καρποῦ, οἷον κερασίου, κοκκυμήλου, ροδακίνου, ἐλαίας, κ.τ.λ. Συνελόντι δ' εἰπεῖν ἢ λέξις, κόκκαλος, τὸ πάλαι εἶχε σημασίαν ἐιδιχὴν, νῦν δὲ ἡ λέξις, κόκκαλον, ἔχει σημασίαν γενικὴν. Οἱ δ' ἄλλοι τῶν νῦν Ἑλλήνων ἀντὶ τῆς λέξεως, κόκκαλον, μεταχειρίζονται τὴν ὑποκοριστικὴν, κοκκυῶσι ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ πυρήνου τῶν καρπῶν. Εἶναι δὲ καὶ ἐν Ἡπείρῳ ἡ λέξις αὕτη εὐχρηστος, πλὴν ἐπὶ τε τῶν κόκκων τοῦ ἀραβοσίτου, ὅτε ἔχει ἀνκλογίαν πρὸς τὸν στάχυν τοῦ σίτου, καὶ ἐπὶ τῶν κασιάνων μετὰ τῆς θήκης.

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ γενικεύσεως τῆς σημασίας τῆς λέξεως, κόκκαλον, ὀφείλομεν νὰ προσθῶμεν ὅτι δὲν ἐνθυμούμεθα, ἂν ὑπάρχῃ καὶ ἄλλη λέξις μεταπεσοῦσα ἀπὸ ἐιδιχῆς εἰς γενικὴν σημασίαν. Τούνομιον δὲ ὑπάρχουσι πολλαὶ λέξεις, αἵτινες, πρότερον ἀναφερόμεναι ἐκάστη εἰς γένος τι, περιωρίσθησαν ὕστερον εἰς εἶδος, οὐ μόνον

παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Οὕτως ὁ ὄρνις πᾶν πτηνόν, ἢ ὄρνις εἶδος πτηνοῦ· τὸ ὄρνισον πάλαι μὲν πᾶν πτηνόν, νῦν δὲ εἶδος ἀρπακτικοῦ πτηνοῦ· ἄλογον πάλαι μὲν πᾶν ζῷον, νῦν δὲ ὁ ἵππος· ὄψον πάλαι μὲν ἔδεσμα, νῦν δὲ ἰψάρι, τὸ ἐξ ἰχθύος καὶ αὐτὸς ὁ ἰχθύς· χρόνος πάλαι μὲν εἶχε γενικὴν σημασίαν, νῦν δ' ἔχει περιωρισμένην, τὴν τοῦ ἔτους· κ.λ.π.

β') Ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ὑπεδηλώσαμεν, ἡ λέξις, κόκκαλον, μετανομικῶς παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι νῦν τάσσει' ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὄσπου, ἀντίστροφως πρὸς τοὺς ἀρχαίους, οἵτινες τὴν λέξιν, ὄσπου, μεταχειρίζονται κατὰ μετωνυμίαν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ πυρήνου τῶν καρπῶν, οἷον ἀραβοσίτων τὰ ὄστᾶ (Διοσκορ.)· διότι πρὸς τὰ ὄστᾶ τῶν ζῶων ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα οἱ πυρήνες τῶν καρπῶν.

Ἄν λοιπὸν ἦτο ὀρθὴ παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις ἡ μετωνυμία τῆς λέξεως, ὄσπου, πᾶσι μὲν ἄλλων ἀνκλογίαν εἶναι παρὰ πᾶσι τοῖς νῦν Ἑλλήσι ἢ ἀπόδοσις τῆς ἀρχαίας σημασίας τῆς εὐήχου λέξεως, «κόκκαλον», καταλειπομένης τῆς χρήσεως τῆς δυσήχου λέξεως, «κοκκυῶσι»; Ἄναμφισβήτητος δὲν ὑπάρχει σύγκρισις τῆς παρεμφερῆς νεωτέρας ταύτης λέξεως πρὸς τὴν εὐφώνον ἀρχαίαν ἐκείνην. Ὅθεν ὀφείλουσι πάντες ἐμολόγοι νὰ διαδώσωσι παρὰ τῶν λαῶν καὶ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν τῆς εὐχρηστοτάτης λέξεως, κόκκαλον.

22. κολλήματα, λέγονται τὰ περιπόδια, ὅταν συμπλεθῶσιν, οἷον ἐσυγκολληθῶσιν, μέρη παλαιῶν περιποδίων ἄνωθεν μετὰ μερῶν καινουργῶν κάτωθεν.

23. κοκκάρι, τὰ πρὸς μεταφύτευσιν βολβίδια, ἀντὶ τοῦ κοκκάρι, παρὰ τὸ κρόκος, ὅπερ ἦν κρομμυδοειδὲς φυτὸν, κατὰ μετάθεσιν γραμμάτων. Παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσι λέγεται, κοκκάρι, κατὰ συγκοπὴν τοῦ ρ, ὡς περὶ παρὰ τὸ ποιητικὸν ἐπιθετον (περκνός) περκνή· γίγνεται τὸ ἐν Ἡπείρῳ εὐχρηστον οὐσιαστικόν, πέκνα. Κατὰ παρρηχίαν δὲ πρὸς τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦ κόκκου γράφεται διὰ διπλοῦ κκ, κοκκάρι.

24. κορύθα, σταφυλὴ ἔχουσα ἐπιμήκεισιν τραγανάς τὰς ράχας, παρὰ τὴν κόρυθα.

25. κορφῆ, ἰδιωνύμως τὰ ἀφρόγαλα.

26. κόσα ἐν Ἡπείρῳ, κοσίδα ἐν Θεσσαλίᾳ πλεξίδα ἀλλαχοῦ, βόστρυχος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, παρὰ τὸ κόσσυθος· μετωνυμικῶς δὲ χόνδρος ἐπιμήκης ἐν σχήματι κόσας.

27. κοσσύβι ἐν Ἡπείρῳ, κόσσουφας ἀλλαχοῦ, παρὰ τὸ ἀρχαῖον κόσσυφος, κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ φ εἰς τὸ θ, ὡς καὶ τὸ (στύφω) στύβω ἐγένετο.

28-29. κομπουλιά, = κοκκυμήλεα καὶ κοκκυμήλος, κοκκυμπυλον τὸ κοκκυμήλον, κατ' ἀφαίρεσιν τῆς α' συλλαβῆς, μεταβολὴν τῶν ἀπλῶν φθόγγων καὶ ἡ εἰς τὴν δίφθογγον ου, καὶ ἐπέθεσιν τοῦ π μετὰ τὸ μ, ὡς χαμπηλὸς παρὰ τὸ χαμηλὸς καὶ τὰ παράγωγα. Ἀλλαχοῦ λέγεται κατὰ παραφθορὰν τοῦ α' συνθετικοῦ μέρους, κορομηλιά καὶ κορομήλογ. Ἐπι ἐν Ἡπείρῳ λέγεται προυνιά καὶ προῦνον, ὡς περὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις προῦ(μ)νος καὶ προῦ(μ)νον, καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις prunus καὶ prunum. Ὁ δὲ πληθυντικὸς τύπος, κομπουλίαι, λέγεται καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ μεγέθους δακρύων ὡς «κούμπουλα ἔτρεχαν τὰ δάκρυα».

30. κράχτης, παρὰ τὸ κράκτης, ἐν Ἰωννίνοις νεωκόρος, οὕτω καλούμενος, ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἐορταῖς κρούων τὰς θύρας τῶν ἐνοριτῶν διὰ κροτάλου ἐσήμαινε νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸν ναόν· διότι μεχρι τοῦδε ἐντὸς τῆς πόλεως ἀπηγορεύετο ἡ κωδωνοκρουσία.

31. κρεμάθα, σταφυλὴ μετὰ κλάδου κοπτομένη, ἥτις κρεμαμένη ἐκ τῆς ὀροφῆς διατηρεῖτο ἐν χειμῶνι. Παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις κρεμάθρα βοτανικῶς ὁ μίσχος τῶν ἀνθέων καὶ τῶν καρπῶν.

32. κρηνί, οἶνει κρήνη, ἐξ ἧς ῥέει μέλι, ἢ κυψέλη τῶν μελισσῶν.

33. κρούει α') ἐπὶ τοῦ ἡλίου = ἀντέλλει· β') ἐπὶ τόπου, ἀμπέλου κ. λ. π. = βλαστάνει. Τὴν τελευταίαν δὲ ταύτην σημασίαν, τὴν τοῦ φύεσθαι, εἶχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ σύνθετον, ἐκκρούει ὡς «ἐκκράτῃ τῶν κροτάφων ἐκκρούει» (Φίλοστρ.)

34. κυκλίδι, κυκλικὴ δέσμη κλωστῶν.

35. κώζια, τὸ κέλυφος καρπῶν, παρὰ τὸ κώδιξ, κατὰ μεταβολὴν τοῦ θ εἰς τὸ ζ, ὡς καὶ τὸ (δορκάς, ὀδοντάγρα) ζορκάδι, ζοντάγρα. Καὶ ὄρος Κωζιακός.

36. κωλικιάρω, γυνὴ ἰσχνή, οἷον κωλικὸν πάσχουσα.

Λ.'

1. λάκκος· «ἡ παρὰ τῇ Γραφῇ σημασία τῆς λέξεως, ἡ τοῦ τάφου, εἶναι σπχνία· ὡς ἐν τῇ παροιμίᾳ·

«ὅποιος σκάπτει τὸ λάκκον ἀλνοῦ, πέφτει ὁ ἴδιος μέσα»·

καὶ ἐν τῇ ὕβρει· «σκατὰ 'ς τὸ λάκκον του»· Συνήθως δὲ λάκκος ἐστὶν ὁ ρύαξ, οἷον ἐν τῷ τάφῳ ἔξ ὕδατος γεγεννημένη. Καὶ σύνθετοι λέξις, κουτολάκκια, = βραχγεῖς ρύακες, ρυάκια.

2. λάπατα ἐν Ἡπείρῳ, παρὰ τὸ λάπαθα, ἔσθινολάχανα ἐν Θεσσαλίᾳ.

3. λαπούδια, παρὰ τὸ μάριον λαπούς, τὰ περιβάλλοντα ὄλον τὸν πόδα, τὰ περιπόδα· Ἡ λέξις εἶν' εὐχρηστος οὐ μόνον ἐν Ἡπείρῳ ἀλλὰ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς βλαχγοφώνοις Ἑλλήσιν. Καλὸν εἶναι νὰ εἰσχυθῇ ἡ χρῆσις αὐτῆς καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς τῶν Ἑλλήνων, ἀποβαλλομένης πάσης ἀντιστοίχου ξένης λέξεως, εἴτε Ἰταλικῆς εἴτε Τουρκικῆς.

4. λαρώνω, παρὰ τὸ ἰλαρός, παύομαι κλαυθμηρίζων, ἡσυχάζω.

5. λίμπα, ἡ λοιπάς, κατ' ἐπέθεσιν τοῦ μ πρὸ τοῦ π καὶ κατ' ἀνκλογίαν πρὸς τὸ Ἑλλη Ἑλλάς, καὶ λάμπω λαμπάς.

6. λιγγάρι ἐν Ἡπείρῳ σιδηρόφυτον ἐν Θεσσαλίᾳ, λίγγος καὶ λίστρον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

7. λοιμ(ι)κὴ ἐκκλεῖτο τὸ πάλαι νόσος φθοροποιός, νῦν δ' ἐν Ἡπείρῳ κατὰ συνεκδοχὴν κόρη ἰσχνή.

8. λοιμπά, κατ' εὐφημισμὸν οἱ ὄργεις, παρὰ τὸ λοιπά, κατ' ἐπέθεσιν τοῦ μ πρὸ τοῦ π, καθάπερ καὶ τὸ προτεθὲν λίμπα καὶ τὸ ὀμπλή παρὰ τὸ ὀπλή. Πιθανώτατα ἡ χρῆσις τῆς λέξεως, λοιμ(ι)πά, ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ἐν τῇ ἀποφεύγοντες τὴν ὀνομασίαν τῶν ὄργων ἐδ' ἡ λου διὰ τοῦ ἐπιθέτου, (καὶ τὰ) λοιπά, κ. θάπερ καὶ τὰ κακὰὶ ἀρχαῖοι ἐσήμινον χρώμενοι τῇ ἀντωνυμίᾳ. θάπερα· οἷον «ὄσπ πώποτε τῇ πόλει γέγονεν... ἀγχιθ' ἢ θάπερα» (Δημοσθ.)

9-10. λύγγιασμα καὶ λυγγιάζω ἐν Ἡπείρῳ, λόζυγκας καὶ ἔχω λόζυγγα ἀλλαχοῦ

λύγξ και λύζω, λυγγαίνω ή λυγγάνω παρά τοις ἀρχαίοις. Ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλας παρβολῆς γίνεταί δῆλον ὅτι τῶν προτεθεισῶν ἐκφράσεων ἡ Ἑπειρωτικὴ πλησιάζει μᾶλλον τῇ ἀρχαίᾳ.

11. λύρα· εἶν' εὐχρηστος ἡ ἀρχαία αὕτη λέξις ἐν Ἑπειρῷ.

M.

1. μαῖα τὸ πάλαι ἡ μήτηρ τῶν γονέων, ἡ γραῖα καὶ ἡ βοηθοῦσα ταῖς τικτούσαις γυναιξί· μαῖα δὲ νῦν ἐν Ἑπειρῷ μόνον ἡ μήτηρ τῶν γονέων καὶ ἐν γένει ἡ γραῖα· ἐν Θεσσαλίᾳ δὲ λέγεται μαννιά.

2 μακκῶ τὸ πάλαι ἀνόητος γυνὴ· μάκκω δὲ νῦν ἐν Ἑπειρῷ ἡ μήτηρ τῶν γονέων καὶ ἐν γένει ἡ γραῖα.

3. μακελεύομαι, = ἐν μάχῃ κατκλιόπτομαι, συγγενὲς τῷ μακελεῖον (λατ. macellum) = κρεοπωλεῖον.

4. μάλι, = πλῆθος, πολιτεία ἐν Θεσσαλίᾳ. παρά τὸ μάλα, ὡς παρά τὸ σάφα σαφί· οἶον «ἦταν κόσμος μάλι».

5. μάμμα· παρά μὲν τοῖς ἀρχαίοις κατ' οὐδέτερον γένος τὸ μάμμα κατὰ τὴν φωνὴν τῶν νηπίων σὸ ἔδραμ. παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς Ἑπειρώταις· νῦν κατὰ θηλυκὸν γένος ἡ μάμμα ἐστὶν ὁ πρόλοβος τῶν πτηνῶν, κατὰ συνεκδοχὴν τὸ περιέχον ἀπὸ τοῦ περιεχομένου, ὁ πρῶτος στόμαχος τῶν πτηνῶν ἀπὸ τῆς τροφῆς.

6. μαμμὴ ἐν Ἑπειρῷ, μαννίτσα ἐν Θεσσαλίᾳ, ἡ μαῖα ἡ βοηθοῦσα ταῖς τικτούσαις γυναιξί, παρά τὸ μάμμα ἡ μήτηρ.

7. μάμμου, τὸ μαμμά (ἔδραμ), κατὰ τὴν φωνὴν τῶν νηπίων.

8. μαργέλιον τὸ πάλαι ὁ μαργαρίτης, μαργέλλια δὲ νῦν ἐν Ἑπειρῷ ζευγὸς μικρῶν ραβδοειδῶν ἀποφύσεων ὑπὸ τὸν λαίμον τῶν αἰγῶν, ὡς περ κόσμημα ὄν.

9. μάρτυρες, βοῶσιν οἱ παῖδες ἐν τῷ βαπτίσματι. Μόνον ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει γίνεταί χρῆσις τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τριτοκλίτου τύπου τοῦ πληθυντικοῦ. Ἄλλως λέγεται δευτεροκλίτως οἱ μαρτύροι κατὰ καταβιβασμὸν τοῦ τόνου ἀπὸ τοῦ Ὀμηρικοῦ τύπου «μάρτυροι». Κατ' ἀνζλογίαν καὶ ἄλλαι λέξεις μετεσχητίσθησαν, οἷον οἱ (γεῖτοτες) γείτονοι.

10. μαυλάω, κατὰ μετасχηματισμὸν ἀπὸ

τοῦ ἀρχαίου, μαυλίω, σημαίνοντος, δι' ἀπάτης προάγω τινὰ εἰς πορνείαν. Νῦν λέγεται μετωνυμικῶς ἐπὶ ζῳῶν, ὀρνίθων ἢ αἰγῶν, σημαίνον, καλῶ εἰς συνάθροισιν χρωμενος κριθαῖς ἢ κλάδοι, οἶονε δι' ἀπάτης. Ὡς δ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεταί δῆλον, ἐκ τῆς ὄλης ἐννοίας τοῦ ἀρχαίου ρήματος, μαυλίω, μέρος τι διέσωσεν ὁ νεώτερος τύπος, μαυλάω, τὴν διὰ τῆς ἀπάτης ἐνέργειαν. Παιρομιακῶς δὲ λέγεται καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου ἀνόητου, οἶον·

κόψε κλαρὶ καὶ μαύλα τον».

11. μελισσοβότανον, ἀρχαία λέξις, ἄλλως μελίτταινα. Κατ' ἀνζλογίαν συνετέθησαν καὶ ἄλλαι λέξεις ἐν Ἑπειρῷ, στεροβότανον· φειδοβότανον.

12. μοῦρα (ἡ), παρά μὲν τοῖς Ἑπειρώταις ὁ καρπὸς τῆς βάτου, ὑφ' ἧς προσδιορίζεται παρά τοῖς ἀρχαίοις, μόρον βατόδες καλούμενον, καὶ νῦν μονολεκτικῶς τὸ βατόμουρον. Ἄνευ προσδιορισμοῦ δὲ νῦν παρά τοῖς ἄλλοις τῶν Ἑλλήνων τάσσεται ἡ λέξις, μοῦρα, ἐπὶ τοῦ καρποῦ τῆς μορέας ἢ συκαμινέας, ὑπερ μόρον ἢ συκάμινον παρά τοῖς ἀρχαίοις λέγεται, νῦν δὲ παρά τοῖς Ἑπειρώταις κατὰ συνίτησιν συκάμνιο, καὶ τὸ δένδρον συκαμνιά. Ἡ δὲ βάτος ὀρθότερον λέγεται, ἐν Θεσσαλίᾳ τὸ βάτον κατ' οὐδέτερον γένος ἢ ἀλλαχῶς βασινιά.

13. μουριάζει, κατ' ὁμοιότητα πρὸς τὸ μέλαν χρῶμα τοῦ καρποῦ τῆς βάτου, τῆς μοῦρας, = σκότος (νύξ) γίνεταί, σουρουπώνει ἐν Θεσσαλίᾳ.

14. μπάρα, παρά τὸ ἀμάρα (ὑδραγωγός), μικροτάτη συνχωγὴ ὕδατος· ἡ δ' ἐν τοῖς ποταμοῖς, μάλιστα ὑπὸ τὰς γεφύρας, βαθειὰ τοιαύτη καλεῖται οὐβύρα. Ἐν δὲ τῷ σχηματισμῷ τῆς λέξεως ταύτης, (ἀμάρα) οὐβύρα, πλὴν τῶν μεταβολῶν τοῦ φωνήεντος α εἰς ου ἢ υ, μετεβλήθη καὶ τὸ μα εἰς β, καθάπερ καὶ ἐν τῇ λέξει (μαῖα) βάια = ἡ τίθη.

15. μπαταλός, = εὐήθης, παρά τὸ βάταλος. Καὶ ἐπώνυμον ἀνδρὸς ἐν τῷ χωρίῳ Μικρούφ, Μπατάλης.

(Ἔπεται συνέχεια).

Ἐν Ἀλμυρῷ τῇ 1 Ὀκτωβρίου 1911

ΑΘ. Ι. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ

«Ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς του, ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις ἐνόμισαν ὅτι ἐπεβάλλετο εἰς ἀμφοτέροισιν νὰ λησμονίσωσιν ἐντελῶς τὸ παρελθὸν καὶ νὰ δώσωσιν εἰλικρινῶς τὰς χεῖρας ἐν τῷ συμφέροντι τῆς Πατρίδος. Νομίζω ὅτι καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ πρῶτος σύμβουλος του ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀξιῶσι διὰ τοῦτο τὰς ἐπιδοκιμασίας τῆς Κοινῆς Γνώμης καὶ ὅχι ποτὲ τὴν κατάκρισιν αὐτῆς. Ταῦτα καὶ μόνον εἶχον νὰ ἀπαντήσω». (Χειρογραφήματα).

[Ὁ ἐπίλογος τῆς πρωθυπουργικῆς ἀγορεύσεως].

ΔΕΥΤΕΡΑ ΣΕΙΡΑ

365 ΣΠΟΥΔΑΙΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

[Ἄπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον]

ΔΙΑ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΝ

274. — Τῆ 5 Σεπτεμβρίου 1906. — Ἄνελαβον οἱ ἐν Χανίοις Πρόξενοι παρὰ τῆς Κρητικῆς Κυβερνήσεως διὰ τὰς ἀποζημιώσεις τῶν καταστροφῶν τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν ἑκκατομύριον δραχμὰς ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ προσθέτου φόρου 3 ο)ο (Χειρῶν).

275. — Τῆ 7 Σεπτεμβρίου 1907. — Ἐκυρώθησαν δι' Ἀρμοστειακοῦ διατάγματα οἱ ἐν Ρώμῃ τῆ 13)26 Μζίου 1906 συνολογηθεῖσαι. — Παγκόσμιος ταχυδρομικὴ σύμβασις. — Συμφωνία περὶ ταχυδρομικῶν δεμάτων. — καὶ Συμφωνία περὶ εἰσπράξεως ἀξιών, (Ἐπίσ. Ἐφ. Κρητ. Κυβερνήσεως).

276 Τῆ 9 Σεπτεμβρίου 1905. — Προσκηρύχθη ὁ Στρατιωτικὸς Νόμος ἐν Λασηθίῳ (Ν. Ἐρευνά).

277. — Τῆ 11 Σεπτεμβρίου 1906 — Ἡ Α. Β. Ὑψ. Ὁ Πρίγκιψ Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος ἀπεχώρησε διὰ δύο διαγγελευμάτων τοὺς Κρήτας καὶ τὴν Κρητικὴν χωροφυλακίαν. (Ἐπίσ. Ἐφ. Κρητ. Κυβ.)

278 Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1645. — Ἦρξεν ἡ πολιορκία τῆς Ρεθύμνης ὑπὸ τῶν Τούρκων. (Ἱστορία Κρήτης Ψιλῆ).

279. — Τῆ 12 Σεπτεμβρίου 1906 Ἀποχρήσας τῆς Ὑπάτης Ἀρμοστείας ἐν Κρήτῃ ἡ Α. Β. Ὑψ. Ὁ Πρίγκιψ Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος ἀνεχώρησε ἐπιβασθεὶς ἐκ Χαλέπας τοῦ Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ θαλάσσιου Ψαρά. (Ὑψ. Α. Ὁρη.)

280. — Αὐθιμερῶν. Οἱ ἐν Χανίοις Γενι-

κοὶ Πρόξενοι τῶν τεσσάρων Προστατίδων Δυνάμεων ἀνεκοίνωσαν εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κρητικῆς Χωροφυλακίης, ὅτι ἡ σπαρταὶ τῆς Κρητικῆς Χωροφυλακίης, δὲν θὰ ὑποστηῖ καμμίαν τροποποίησιν καὶ ὅτι τὸ Ἡγεμονικὸν Ἐθνόσιμον, ἐνθύμιον τοῦ πρώτου ἐν Κρήτῃ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ καὶ ἰδρυτοῦ τῆς Κρητικῆς Χωροφυλακίης, θὰ διατηρηθῇ ὡς σύμβολον τῆς γενέσεως αὐτῆς (Ἐπ. Ἐφ. Κρ. Κυβ.)

281. — Τῆ 13 Σεπτεμβρίου 1822. — Μάχη εἰς Ἀμουργέλες δεκατεσσάρων χιλιάδων Τούρκων μὲ τρεῖς Πασσάδες καὶ δύο χιλιάδων Χριστιανῶν. Ἦταν τῶν Χριστιανῶν διὰ προδοσίας, ἐξ ὧν ἐφονεύθησαν τετρακόσιοι δέκα καὶ ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας γυναικοπαίδων. (Χρονολ. Πίναξ Σταματάκη).

282. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1823. — Μάχη εἰς Ἁγίαν Βαρβάραν, Σπρατηγοῦντος τοῦ Τομπάζη, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν τριακόσιοι πενήτηκοντα ὀθωμανοί. (Χρ. Π. Σταματ.)

283. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1823. — Παράδοσις τοῦ φρουρίου Γραμβούση ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰς συμμάχους Δυνάμεις Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ρωσίαν (Χρ. Π. Σταματ.)

284. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1601 (καὶ οὐχὶ τοῦ 1603 κατὰ τοὺς Πατριαρχικούς Πίνακας Γεδεῶν, τὴν ὁρθόδοξον

Ἑλλάδα Δημητρηκοπούλου καὶ τὸν κατὰλογον τῶν Πατριαρχῶν ἐν τῷ Κώδικι τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, οὐδὲ 1620 κατὰ Ζαβίραν) ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ὁ Μελέτιος Ἡλῆς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Οὗτος ἐγεννήθη ἐξ εὐγενεστάτης οἰκογενείας ἐν Ἠρακλείῳ Κρήτης, ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Πατριάρχου τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἱατρικὴν. ὠμίλει τὴν Ἑλληνικὴν, Ἰταλικὴν, Λατινικὴν, Ἀραβικὴν Ἑβραϊκὴν, Γερμανικὴν καὶ Συριακὴν. Ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῇ Μονῇ Ἀγκυράθου· ἐγένετο διευθυντὴς τῆς ἐν Ἠρακλείῳ Ἑλληνοῦ Σχολῆς· εἰτα ἐγένετο πιθανῶς ἠγούμενος τῆς Μονῆς Ἀγκυράθου, τοῦ ἠγούμενου αὐτῆς Σιλβέστρου κληθέντος ἐπὶ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας.

— Ἐκ Κρήτης ἀπῆλθε κατὰδικωμένος ἐπὶ τῶν Λατίνων Ἀρχιεπισκόπων καὶ τῶν Λατίνων Μοναχῶν καὶ μετέβη εἰς Σινῶν ἐγένετο Ἱερεὺς Πρωτοσύγγελλος. Πατριαρχικὸς Ἐξάρχος ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· καὶ τῆ 5ῃ Αὐγούστου 1590 Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. — τῷ 1593 συνεκρότησε Σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πιεσθεὶς ἐγένετο τοποτηρητὴς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου κατὰ τὰ ἔτη 1592—98 — Ἐν ἔτει 1599 ἐπανῆλθεν ἐπὶ τὸν Θρόνον τοῦ Ἀλεξανδρείας, ἐνθα καὶ ἐτελεύτησε. Τὸν διαδέχθη ὁ περιβήτης Κρῆς Κύριλλος ὁ Λούκρης. (Περὶλήψις ἐκ τῆς Ἀγῆθ. Νικολάκη Ἀρχιμανδρίτου.)

285. — Τῆ 14 Σεπτεμβρίου 1825. — Μάχη εἰς Θέρισον, καθ' ἣν ὑπεχώρησαν οἱ ἀγῆριστοι Χριστιανοὶ εἰς τὰς σημαντικὰς δυνάμεις τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ, ἀλλὰ ἐπὶ ἐξάωρον ἀγῶνα. (Χρον. Πιν. Σταματάκη.)

286. — Τῆ 16 Σεπτεμβρίου 1906. — Ἐπηλεγράφησεν ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος κ. Γ. Θεοτόκης πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Β'. Συντακτικῆς τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως, ὅτι παρόντος αὐτοῦ, ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν προστατίδων τῆς Κρήτης Δυνάμεων εἰς τὴν Α. Β. Ὑψ. τὸν κατὰλογον Ἀντιβασιλέα ἢ ἀνακοίνωσις περὶ τοῦ διορισμοῦ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Ζαῦρη ἐπὶ τὴν Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸ

ἀξίωμα τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ ἐν Κρήτῃ. κατόπιν ἐκλογῆς τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. (Ἐπίσ. Ἐφ. Κρητ. Κυβερνήσεως.)

287. — Τῆ 18 Σεπτεμβρίου 1889. — Διατάγματι τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Κρήτης ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σύστημα τῶν νὰ πληρώνηται ἡ δεκάτη τοῦ ἐλαίου κατ' ἀποκοπὴν εἰς χρήματα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέσου ὄρου προηγουμένων μισθωμάτων φόρου μιᾶς ἐξαετίας. (Κρητ. Κώδ. Ἐκδ. Β'.)

288. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία (ἀγνώστου ἔτους) Μνήμη Εὐμενίου Ἐπισκόπου Γορτίνης. Ἀποθανὼν ἐν Θεβασίῳ ἐστάλη εἰς Κρήτην καὶ ἐτάφη εἰς Ράζον (ἴσως Ἄζον) ἀδελφὸν πότε (Ἀσολ. Ἀγίων).

289. — Τῆ 20 Σεπτεμβρίου 1896. — Οἱ Πρόξενοι τῶν Μ. Δυνάμεων εἰδοποίησαν τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης, ὅτι παραδέχονται τὴν ἐπιβολὴν προσθέτου εἰσπραγικοῦ τελωνειακοῦ δαμοῦ 3 ο)ο πρὸς ἀποζημιώσιν τῶν κατὰ τὰς ἀνωμαλίας προζενθησῶν ζημιῶν. (Ἐπ. Ἐφ. Κρητ.)

290. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1833. Εἰς τὸν χρονολογικὸν Πίνακα Ι. Δ. Σταματ. γίνεται ἡ ἐξῆς μείξις: 25 Μαρτ. 1833 θάνατος δι' ἀγγλῆς 52 προκρίτων τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸν Μουσταφᾶν Πασσᾶν διότι συναχθέντες εἰς Μουρνιές ἐζήτησαν διὰ παρακλήσεων μετρίκσιν τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τὸν λαὸν βερυτάτων φόρων. — Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Σφακίων ἀναφέρεται, ὅτι ὁ ἀπαγχωνισμὸς ἐγένετο εἰς τὰ ἐν Μουρνιές πρὸ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου ἐλαιοδένδρον. — Εἰς τὴν Στατιστικὴν τοῦ Πληθυσμοῦ Κρήτης ἀνακριθῶς ὑπολογίζονται οὗτοι εἰς 72. — Ὁ Πολιουδάκης ἔγραψεν (Ἐφ. Ἑλλάς) ὅτι τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1833 ἀπηγγονίσθησαν ἐν μιᾷ νυκτὶ ὑπὸ τῶν Σουμαπάσιδων, κατ' ἐντολὴν τοῦ Βασιλέως ἑκατὸν δεκάτ' ἄνθρωποι εἰς διάφορα χωρία τῆς Κρήτης. — Πλὴν ἀφοῦ ἡ ἀναφορά, ἣν ὑπέγραψαν οἱ εἰς Μουρνιές συναθροισθέντες, ἀπευθενομένη πρὸς τὰς τρεῖς Συμμαχικὰς Δυνάμεις, φέρει χρονολογίαν 20 Σεπτεμβρίου 1833, (Ἀπομνημονεύματα 1821 Κριτοβουλίδου σελ. 588), καὶ εἰνὸς γνωστοῦ, ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς πρὸς ὑπογραφήν τῆς ἀναφορᾶς γενομένης

συναθροίσεως κατεδιώχθησαν οί συναθροισθέντες, ἀρμύζει νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι τὴν 20 7θρίου ἐγένετο ὁ ἀπρῆγονισμὸς τῶν ἐν Μουρνιῶν θανατωθέντων καὶ νὰ θεωρηθῆ πλησιεστέρᾳ πρὸς τὴν ἀκρίβειαν ἢ πληροφορία τοῦ Κριτοβουλίδου, ἡ συνάδουσα ἐν μέρει καὶ πρὸς τὸν χρονολογικὸν πίνακα τοῦ Σταματάκη, καθ' ἣν ἐθανκτώθησαν εἰς Μουρνιῶν ὑπὲρ τοὺς πενήτηκοντα, (σελ. 581) οὗς ὁ αὐτὸς ἐλαττοῖ ἀλλαγῶν εἰς 34 (σελ. 68), κατόπιν δ' ὁ Πασσαῆς ἀπέστειλε τάγμα ἐκ χιλίων ἀνδρῶν εἰς Σφρακίᾳ καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι θὰ ἀναγνώσῃ εἰς τοὺς ἐπιτημοτέρους Σφρακίανους διαταγὰς τῆς ἐξουσίας ἀπηγγόνισε νύκτωρ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ «θανκτώσας τότε καὶ ἄλλους Κρήντας σποράδην ἐν τῇ νήσῳ κατὰ τὸν ἴδιον »τρόπον.» (Σελίς 581). — Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ὠνομάσθη «τὸν καιρὸν τῶν Μουρνιδῶν».

291. — Τῆ 24 Σεπτεμβρίου 1908. — Ἡ Κυβέρνησις τῆς Κρήτης, διερευνηύουσα τὸ ἀνακλόιωτον φρόνημα τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, Κηρύσσει τὴν ανεξαρτησίαν τῆς Κρήτης καὶ τὴν ἔνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὅπως μετ' αὐτῆς ἀποτελέσῃ ἀδιαιρέτον καὶ ἀδιάσπαστον συνταγματικὸν Βασίλειον.—Παρακαλεῖ τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων ν' ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν τῆς νήσου.—Δηλοῖ, ὅτι μέχρι τούτου θέλει συνεχίσει νὰ κυβερνᾷ τὴν νήσον ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς νόμους τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου.—ἐντέλλεται εἰς τὰς Ἀρχὰς τῆς νήσου, ὅπως συμφώνως τῷ ψηφίσματι τούτῳ ἐξακρολυθῆσῃ ν' ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντα τῆς ὑπηρεσίας των. (ἐπ. Ἐφ. Κρ. Κυβ.)

292. — Αὐθμερὸν. — Ὁ τίτλος τῆς «ἐπισήμου ἐφημερίδος τῆς κρητικῆς πολιτείας» ἀντικατέστη διὰ τῆς ἐξῆς «Ἑλληνικὸν Βασίλειον.—Παράρτημα τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐν Κρήτῃ».

293. — Τῆ 25. Σεπτεμβρίου 1868. — Κατέλαβον οἱ χριστιανοὶ τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Πύργου Γαλιᾶς καὶ Γερμανοῦ κορυφὴν Ἀγγινάρα, τὰς θέσεις Κοπράνι, τὸ Καστροκέφαλον, τὰ περίξ τοῦ Πύργου τοῦ Κουντούρου, τὸ Ξωκέφαλον καὶ Προφήτην Ἡ-

λίαν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Τούρκων ἀλλ' οὗτοι κλεισθέντες εἰς τοὺς Πύργους καὶ τὰς οἰκίας ἡμύοντο, ἕως οὗ ἀπαυδήσαντες οἱ χριστιανοὶ ἐκ τῆς ἀνυποφύρου κύσεως καὶ τῆς δίψης ὑπεχώρησαν, συμπαραλαβόντες ἕνα νεκρὸν καὶ πέντε τραυματίας (χειρ).

294. — Τῆ 26 7 θρίου 1867. — Μετέβη ὁ Καβουλιῆ Πασσαῆς εἰς Ἡράκλειον, ἐδημοσίευσεν ἐκεῖ τὴν πρώτην παρανετικὴν προκήρυξιν τοῦ Ἀλῆ Πασσαῆ, ἀπεφυλάκισε τινὰς τῶν κρατουμένων ἀθῶων χριστιανῶν, οὗς καὶ ἐφιλοδώρησε χρηματικῶς, πλὴν τὸ ταξείδιόν του ἤστύχησε (χειρογρ.)

295. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1908. — Ὁρκίσθησαν ἡ ἐν Ρεθύμνῃ Πολιτοφυλακὴ καὶ χωροφυλακὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος. (Ἐπ. Ἐφ. Κρ. Κυβ.)

296. — Τῆ 28 Σεπτεμβρίου 1829. — Μάχη εἰς «Ἀποστόλους» Πεδιάδος καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ὀγδοήκοντα ἐξ Χριστιανῶν καὶ εἰκοσπέντε Τούρκοι, ἐν οἷς συγκαταλέγονται οἱ διαβόητοι Ἀμετάκης καὶ Μπουρλάκης. (Χρ. Π. Σταματ.)

297. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1868. — Προσέβηκον οἱ Χριστιανοὶ τοὺς εἰς Κάστελλον καὶ Πάτημα ὀθωμανοὺς, ἀνευ σπουδαίου αποτελέσματος. (χειρ.)

298. — Τῆ 29 Σεπτεμβρίου 1892. — Ἐψηφίσθη ὁ Κανονισμὸς τοῦ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Ἀγίας Τριάδος τῶν Ἡγαγερῶν ἱδρυθέντος Ἱεροδιδασκαλείου. (Ἐφ. Ἡράκλειον.)

299. Τῆ 30. Σεπτεμβρίου 1856. — Μέγας καὶ καταστρεπτικὸς σεισμὸς. (Ἐπιγραφὴ εἰς χωρίον Μουρνιῶν, ἀνέκδοτος ἐπὶ τῆς «Ἀγίας Μονῆς»). — Ἐβλάθησαν καθ' ἅπασαν τὴν Νῆσον 11,317 οἰκίαι, ἐξ ὧν 6512 κατεστράφησαν. — Ἐφονεύθησαν 538 καὶ ἐτραυματίσθησαν 637 ἄτομα. — Ἐν Ἡρακλείῳ ἐπυρπολήθησαν 48 καταστήματα. — Ἐκ τῶν 3620 οἰκιῶν, ἃς εἶχε τότε τὸ Ἡράκλειον, 18 μόνον ἔμειναν ὀρθαί. Στατ. Πληθ. Κρήτης.) — Ἀμέσως μετὰ (τὸν σεισμὸν ἐστείρευσε ὁ ἐκ Περιβολίων Κυδωνίας πηγάζων ποταμὸς «Κλαδιός», οὗ τὰ ὕδατα ἀνέβλησαν μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας εἰς τὸ διώρον ἀπέχον χωρίον Φουρνὲ καὶ

ἔκτοτε ρέουσιν εἰς τὸν ποταμὸν Πλατανίαν. (Μελέτη Γ'. Ἰ. Καλαϊσάκη ἐν ἐφημ. Ἀμύνη.) 300. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1822. — Κατέπλευσεν ἐκ Πελοποννήσου εἰς Σούδαν πολυάριθμος Τουρκικὸς στόλος ἐκ πεσσαράκοντα ὀκτὼ πλοίων τῆς γραμμῆς καὶ ἄλλων πολεμικῶν. (Απομνήμ. Κριτοβουλίδου.)

301. — Τῆ αὐτῆ ἡμερομηνία τοῦ 1896. — Ἡ Μεγάλῃ Βεζυρεία ἐτηλεγράφησεν ἐς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Κρήτης, ὅτι εἰς τὴν δοθεῖσιν γενικὴν ἀμνηστειᾶν συμπεριλήφθησαν ὅσα ἀνομήματα ἔλαβον χώραν ἔκκεν τῶν ἀνωμαλιῶν μέχρι τῆς 16 Σεπτεμβρίου 1896.

302. — Τῆ 30 Σεπτεμβρίου 1908. — Βουλὴ τῶν Κρητῶν συνελοῦσα εἰς τὰκτον Σύνοδον, μετὰ τὸ κήρυγμα τῆς νώσεως, διώρισε πενταμελῆ Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν, ἥτις ἐν ὀνόματι τοῦ Βασι-

λέως τῶν Ἑλλήνων θέλει κυβερνήσει τὴν Νῆσον προσωρινῶς, κατὰ τοὺς Νόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ὀρίζομένου διὰ Διατάγματος τοῦ χρόνου τῆς ἐσχῆς ἐκάστου αὐτῶν, μέχρι δὲ τούτου κατὰ τοὺς κειμένους Νόμους τῆς Κρήτης, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκεινται οὗτοι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα. Ἐπιτρέπεται δὲ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προσλάβῃ καὶ ἕκτον Μέλος Μουσουλμανικόν, ἀφοῦ τοῦτο ὁμώσῃ τὸν ὄρκον τοῦ Ἑλληνικοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου, (Ἐπισ. Ἐφημ. Κρητ. Πολιτ.)

303. — Τῆ 30 Σεπτεμβρίου 1907. — Ἀπεθιάσθησαν εἰς Χανία οἱ Ἑλληνες Ἀξιωματικοί, οἷς ἀνετέθη ἡ ἴδρυσις καὶ διοίκησις τῆς Κρητικῆς Πολιτοφυλακῆς. Αὐθμερὸν τὸ ἔσπερας ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Δήμου Χανίων μέγα γεῦμα ἐν τῷ Δημοτικῷ Κήπῳ. (Ἐψ. Α. Ὀρη.)

Ι. ΙΑΚ. ΚΑΛΑΪΣΑΚΗΣ.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Γινομένης κατ' αὐτὰς τοσούτης συζήτησεως περὶ τοῦ πολυκρότου ζητήματος τοῦ ἀπορῶντος τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος, λίαν ἐπίκαιρος φαίνεται ἡμῖν ἡ ἐξελληνισίς τῶν ὠραίων περικοπῶν τοῦ λόγου τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας τῆς Γαλλίας κυρίου Steeg ὃν ἐν Roche-sur-Foron τῆς ἄνω Σαβοΐας οὗτος ἀπήγγειλε παραστάς ὡς πρόεδρος ἐν τοῖς ἐγκαινίοις τῆς ἐνώσεως Σχολείων καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Δημοκρατικῶν Συλλόγων, ἐν αἷς καὶ ὁ περιπεδημῶν ἡμέτερος ἀξιότιμος Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Ἀλεξάνδρης τιμητικῶς ἐκλήθη κατὰ τὴν μετὰ τούτης λαμπρότητος τελεσεθεῖσαν ταύτην ἐορτήν.

Ὁ λόγος, μεστὸς ἀδρῶν νοημάτων, χαρακτηρισθεὶς ὑπὸ τῶν Γαλλικῶν ἐφημερίδων πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, περιστρέφη κυρίως εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Σχολείου τῆς Δημοκρατίας.

Ἀφοῦ δηλαδὴ ὁ κύριος Steeg ἔκαμε βραχεῖαν εἰσαγωγὴν ἐπὶ τῆς δράσεως καὶ τοῦ ἔργου τῆς τρίτης Δημοκρατίας, ἐξῆρε τὰς δύο μεγάλας ἠθικὰς δυνάμεις τὰς ἀναπτυχθείσας κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, τὸ Σχολεῖον καὶ τὸν Σύλλογος, ὡς ἀναγκαίους καὶ ἀπαραιτήτους ὄρους πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ μόρφωσιν τοῦ πολίτου. Ἐξήτασε δὲ τὸ σχολεῖον πρῶτον ὡς σχολεῖον τῆς Δημοκρατίας, δεῦτερον ἐν σχέσει πρὸς τὴν οἰκογενεῖαν καὶ ἔπειτα ἐν σχέσει πρὸς τὸν πολίτην.

Ἀναπτύσσων ὁ Κύριος Steeg τὸ πρῶτον μέρος τοῦ λόγου αὐτοῦ εἶπεν, ὅτι ἡ Δημοκρατία ἄνευ Σχολείου θὰ ἦτο λέξις κενή, τύπος ἄνευ σημασίας, πλήρης ὑποκρισίας, μεστὸς ἐλλείψεων καὶ ἐλαττωματικός. Ἐπειδὴ τὸ Σχολεῖον εἶνε πρᾶγμα τῶν πάντων, ἵνα ἢ τοιοῦτόν, πρέπει πάντες νὰ ὡ-

σιν ἐλεύθεροι, ἕκαστος δὲ νὰ ἦ ἱκανὸς ἐν τῇ σιγῇ τῆς καρδίας του καὶ τῇ γαλήνῃ τῆς σκέψεώς του νὰ ἐκλέξη ἐλευθέρως δι' ἑαυτὸν μίαν τῶν λύσεων τῶν προβλημάτων ἅτινα προτείνει αὐτὴ ἡ τοῦ Ἔθνους ζωὴ καὶ δρᾶσις.

«Ἡ γνώμη ἐν Γαλλίᾳ εἶνε ἡ ἀνωτέρα, δύναιμι. Ἐν αὐτῇ κυμαίνεται καὶ ταλαντεύεται καὶ δὲν εἶνε θετική, ἐὰν παρουσιάζῃ δυστροπίαις καὶ πάθη, τότε τὸ μέλλον ἐξαφκνίζεται ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, ἐξαρπάζεται ἀπὸ τῶν προσπαθειῶν μας.

Ὁ ἔθνικός βίος ἀπειλεῖται πολλάκις ὑπὸ κρίσεων, ὑπὸ ἀνατιναγμοῦ, ὑπὸ ὀπισθοδρομήσεων, παρφορῶν, πανικῶν. Ὅπως δὲ ἀντιμετωπίσῃ ταῦτα ὁ πολίτης ὀφείλει νὰ γινώσκῃ τί θέλει, νὰ καθορίσῃ τὰ μέτρα, δι' ὧν θὰ κατορθώσῃ νὰ εἰσχωρήσῃ τὸ ἰδανικόν του εἰς τὴν πραγματικότητά. Εἶνε ἀναμφισβήτητον διὰ τούτο ὅτι ἐξάγει ἐκ τῆς συνειδήσεώς του ἐν ἰδανικόν καὶ ἐκ τῆς πείρας του μίαν μέθοδον. Τὸ θέαμα, ὅπερ πρό τινων ἡμερῶν μᾶς παρουσίωσαν τὰ γενικὰ συμβούλια, τὸ θέαμα, ὅπερ παρέχει ἡμῖν σήμερον ὁ λαὸς τῆς Γαλλίας, τί ἄλλο δεικνύει ἢ ὅτι τριάκοντα ἐπὶν δημοκρατικῶν πολιτεύματός παιδεύσεις ἀνεπτυξεν ἐν τῷ τόπῳ μας πολυτίμους ιδιότητας φρονήσεως, ψυχραιμίας εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς καὶ ἀξιοπρεπειᾶς μετὰ ἀπλότητος.

Δὲν λέγω ὑπερβολὰς Κύριοι, οὐδ' ὑπερητιμῶ τὸ ἔργον τοῦ Σχολείου τῆς πρώτης παιδείσεως, ὅπερ ἐν τοῖς μικροτάτοις χωρίοις, τοῖς μᾶλλον μεμικρυσμένοις συναχθεῖν τὰ τέχνα μας. Εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες νὰ παραγνώρισωσι τὸ ἐνδικοφῆρον καὶ νὰ διαφιλονικήσωσι τὴν ἀνάγκην; Ἡ Ἀνάγνωσις, ἡ Γραφή, ἡ Ἀριθμητική, ταῦτα εἶνε ἀνκμφιβόλως ἀ-

χειώδεις γνώσεις, ἅς παρέχει τὸ ταπεινὸν τοῦ χωρίου Σχολεῖον· ἀλλὰ ταῦτα ἀκριβῶς εἶνε καὶ ἡ ἀφετηρία πάσης περαιτέρω διανοητικῆς ἀναπτύξεως.

Καὶ ἄλλως τε ἔπειτα τὸ ἔργον εἶνε πολὺ δυσκολώτερον παρ' ὅ,τι θέλουσι πάσῃ δυνάμει νὰ παραστήσωσιν οἱ σκώπτοντες τὰς προσπαθείαις τῶν διδασκάλων τῶν χωρίων μᾶς ἀμβλυωποῦντες εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν. Ὅπερ ἀπαιτεῖ ἰδιοφυῖν, ὑπομονήν, μόχθον καὶ αὐταπάρνησιν. Εἶνε 125,000 ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ ἐδάφους· δὲν ὑπάρχει σῶμα λειτουργῶν, ὅπερ νὰ ἔχη τὸ αἶσθημα τοῦ καθήκοντος μᾶλλον ἀκριβῆς καὶ μᾶλλον ἐνεργόν. Καὶ ἐν τούτοις διὰ θεορθευθῶν σχολίων ἐπὶ συμβάντων τῶν ἐξωγαμμένων, ἐνίοτε φανταστῶν ζητοῦσι νὰ τοὺς προσβάλλωσιν ἐν αὐτῷ τῷ γόητρῳ των, νὰ τοὺς ἐξαγάγωσιν ἐκ τῆς ἀπαρτιότητος γαλήνης. ἢν ἀπαιτεῖ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ εκπαιδευτικοῦ αὐτῶν ἔργου, νὰ δημιουργήσωσι περὶ αὐτοὺς ἀπιστοφαιραν ὑβριστικῆς δυσπιστίας καὶ συστηρικτικῆς ἔχθρας! Δὲν θὰ τὸ κατορθώσωσιν. Ἡ καθημερινὴ δρᾶσις τοῦ μεγάλου αὐτοῦ στρατοῦ τῆς πρώτης Λαϊκῆς μορφώσεως παρέχει εὐγλωττον καιήρεμον διάφωσιν εἰς πᾶσαν ἐκστρατεῖαν ἀδίκων γενικεύσεων καὶ μωροῦ δυσφημισμοῦ. Ἐγγλημά τῶνεῖναι ὅτι ἐξελέχθησαν ὑπὸ μόνης τῆς Δημοκρατίας; καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιρρίψῃ τις αὐτοῖς, ὅτι παρέχουσι πολιτικὴν καὶ ἠθικὴν ἐκπαίδευσιν, δηλαδὴ ὅτι παρασκευάζουσιν ἐν τῷ παιδίῳ τῆς σήμερον τὸν ἄνδρα, τὸν πολίτην, τὸν Γάλλον, τῆς αὔριον, οὕτως τὸ ἡμέτερον Δημοκρατικὸν πολιτεύμα ἔχει ἀνάγκην;»

Ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ἐξετάζων τὸ σχολεῖον ἐν σχέσει πρὸς τὴν οἰκογενεῖαν λέγει ὁ Γάλλος Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρῶσιν οἰκογενειάρχας τινὰς ἡγετοῦς.

«Ἐχθροὺς; δικαί; Δὲν εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ Δημοσίου Σχολείου, τοῦ Ἐθνικοῦ Σχολείου, ὅτι συναγεῖ καὶ συναιθροῖται τὰ παιδιά πασῶν τῶν οἰκογενειῶν, ἵνα προσεγγίσῃ ταῦτα εἰς τὸ αἶσθημα τῆς ἀνθρωπείας ἐκτιμήσεως καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης; Πάντες εἶνε τὸ ἀντικείμενον ἴσης ἀφίμνης ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου, οἵτινες

ὅλως ἀπλῶς ἀφήνουσιν εἰς τὴν θύραν τοῦ Σχολείου τὰς ἀτομικὰς αὐτῶν δοξασίας, τὰς πολιτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς αὐτῶν προτιμήσεις, οἵτινες λησμονοῦσιν ὅ,τι διαίρει καὶ ἀναμιμνήσκονται μόνον ὅτι ἐν ὀνόματι τοῦ Ἔθνους εἶνε οἱ Μορφωταὶ τοῦ Ἔθνους. Ὁ Διδάσκαλος δὲν πολεμεῖ, δὲν ὑβρίζει, δὲν προσβάλλει. Δὲν ζητεῖ νὰ πολεμήσῃ ἐν τῇ ἄνευ ἀμύνης διανοίᾳ τοῦ παιδίου καὶ ἐν τῇ ἀθῶα αὐτοῦ καρδίᾳ ἐκείνου; οἵτινες δὲν σκέπτονται, ὡς αὐτός. Ἡ ἔδρα τοῦ διδασκάλου δὲν εἶνε Ἀκαδημαϊκὴ ἔδρα, ἡ τάξις δὲν εἶνε αἴθουσα ἐκλογικῆς, Κέντρον.

Μάλιστα τὸ Λαϊκὸν Σχολεῖον εἶνε πρὸ πάντων, εἶνε ὑπεράνω πάντων μάθημα συνεχές, ζῶν, συγκεκριμένον ἀνοχῆς. Θὰ ἠθελον ὥστε τὰ παιδιά ἐπὶ τῶν θρανίων τοῦ Σχολείου νὰ ἀποτελέσωσιν ἀδελφῶν Πολιτεῖαν. Βεβαιώνει καὶ ὑπισχνεῖται ἴσον σεβασμὸν πρὸς τε τὰς Πίστεις καὶ Ἀπιστίας. Εἶνε σφάλμα του; Εἶνε σφάλμα τῆς Δημοκρατουμένης χώρας, ὅτι ἠθέλησε τοὺς Νόμους τῆς Λαϊκεύσεως, εἶνε σφάλμα τῆς Κυρβερνήσεως, ὅτι τοὺς ἐφαρμύζει, ἐὰν ὑπάρχωσιν ἄνθρωποι διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀνοχὴ εἶνε αἵρεσις; Ὅυτε σοφίσματα, οὔτε ἀπειλαὶ θὰ μᾶς κάμωσι νὰ ἀποποιηθῶμεν τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἐλάβομεν νὰ συγκατησωμεν τὸ Σχολεῖον ἐν τῇ ὁδῷ, ὅπου οἱ ἰδρυταὶ αὐτοῦ τὸ ὑπέβαλον.»

Τὸ Σχολεῖον καὶ ὁ Πολίτης. Ὁ Κύριος Steeg χαιρετᾷ ἀκολούθως τὰ Σωματεῖα τὰ προσελθόντα νὰ συμπληρώσωσι τὰς γνώσεις τὰς ἀστικὰς, τὰς κτηθείσας εἰς τὸ Σχολεῖον, νὰ διδάξωσι τὴν ἐλευθέραν πειθαρχίαν, νὰ ἀσκήσωμεν εἰς τὸ νὰ ὑποτάξωσι τὰ ἀτομικὰ ἐλατήρια καὶ τὰς προτιμήσεις εἰς τὸ Γενικὸν Συμφέρον, «διότι τὰ Σωματεῖα ἐνούμενα εἰς ἰσχυρὰς ἐνώσεις μαρτυροῦσι τὴν θέλησιν των νὰ ἀποσπάσωσι τὰς ἀτομικὰς τάσεις, νὰ μορφώσωσι τὴν κατεύθυνσιν τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν εἰς ἀνωτέρας διευθύνσεις, ἅς ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον τῆς Δημοκρατίας ὁλοκλήρου καὶ ὑπεράνω τούτου τὸ συμφέρον τῶν Λαϊκῶν καὶ Δημοκρατικῶν ἰδρυμάτων, ὧν εἶναι ὁ φύλαξ.

Ἄλλ' ἵνα οἱ σκοποὶ καὶ τὰ σχέδιά μας — λέγει ὁ κ. Ὑπουργός — ἀποβῶσι πραγμα-

τικότητες, ἵνα αἱ ἀνχορφώσεις, ἃς προσδοκῶμεν ἐξ αὐτῶν δυνήθωσι νὰ ὑποκαταστήσωσιν εἰς τὰς ἀτελείας τῆς ἀρχαίας τάξεως τὰ εὐεργετήματα ὀργανισμοῦ κοινωνικοῦ, μᾶλλον εὐκάμπου καὶ μᾶλλον δικαίου, πρέπει ἢ Κυβερνήσις νὰ στηριχθῇ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆς φρονήσεως τοῦ Λαοῦ, ὅν ἀποστολὴν ἔχει νὰ διευθύνῃ. Δὲν θέλει πλέον ὑπηκόους, τῆς χρειάζονται πολῖται. Τὸ εἶναι τινὰ πολίτην δὲν εἶναι μόνον νὰ ὑποταχθῇ ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως εἰς τὰς δημοσίας ὑποχρεώσεις, αἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ τῷ ἐπιβληθῶσι, δὲν εἶναι μόνον νὰ δεχθῇ ὡς πᾶν φυσικὸν τὰ πρακτικὰ πλεονεκτήματα τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀλλὰ πρέπει νὰ μετὰσχῃ πάσῃ τῇ δυνάμει τῆς διανοίας του καὶ τῆς αἰσθηματικότητός του τῶν συγκινήσεων, ἃς διεγείρει ἢ Πολιτεία ἐν τῷ ὕψει αὐτῆς· εἶναι νὰ εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ πᾶν ὅ,τι τῷ εἶναι πολυτιμότερον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Γενικοῦ Συμφέροντος· εἶναι νὰ θεωρήσῃ ἐκυτὸν δεδεμένον διὰ συνθήκης τιμῆς μετὰ τὸ Ἔθνος ὀλόκληρον, νὰ ἀγαπήσῃ ὅ,τι μεγαλύνει αὐτὸ καὶ νὰ ἀναθεματίσῃ πᾶν ὅ,τι ἀπειλεῖ αὐτὸ ἐν τῇ ἀσφαλείᾳ ἢ τῇ ἀξιοπροπέειᾳ αὐτοῦ!»

Ἐξελληνίσασα τοὺς ὑψηλοὺς λόγους τοῦ Γάλλου Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας θεωρῶ τούτο λίαν ὠφέλιμον, οὐ μόνον, διότι παρέχω εἰς τὸ Κοινὸν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν εὐγενῶν αὐτῶν τοῦ Γάλλου Πολιτευτοῦ Λαϊκῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ, διότι φρονῶ, ὅτι καὶ ὁ ἡμέτερος διδασκαλικὸς κόσμος βλέπων, ὅτι καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ αὐτῷ Ἔθνει, οἱ διδασκαλοὶ, οἱ Μωρφωταὶ τοῦ Ἔθνους, περιβάλλονται ὑπὸ περιπετειῶν, εὐρίσκουσιν ὅμως ὑψηλοὺς τῶν δικαίων αὐτῶν ὑποστηρικτάς, θὰ ἀντλήσῃ μετίζον θάρρος ἐν τῇ ἐπιδύσει τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ αὐτοῦ ἔργου.

Εὐτυχῆ τὰ ἔθνη, ὅταν ἔχωσι Πολιτείας συναισθανομένους τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀποστολὴν καὶ ἐμπορομένους ὑπὸ τοιούτων ὑψηλῶν ἰδεῶν ὑπὲρ τῶν ἀπαργραπτῶν Δικαίων τοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ Λαοῦ, οὗτινος ἡγοῦνται. Τοιαῦται ἰδέαι ἀποδεικνύουσιν αὐτοὺς οὐ μόνον μεγάλους πολιτικούς, ἀλλὰ καὶ ἐξόχους παιδαγωγούς καὶ κοινωνιολόγους καὶ χρησιμωτάτους τῇ τε Πολιτείᾳ καὶ τῇ Κοινωνίᾳ.

ΚΑΜΑΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΖΗΝΑΡΑΦΗ
διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΜΙ ΜΕΛΙΤΤΑΙ

Περὶ τῶν μελιττῶν καὶ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἡθῶν τῶν ἐντόμων αὐτῶν ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν νὰ συγγράψωμεν ματαίως θὰ κοπιᾶσωμεν, διότι περὶ τῶν σοφῶν αὐτῶν ζώων πρόπολλων ἑκατονταετηρίδων ἡσχολήθησαν καὶ πάντοτε ἐξακολουθοῦσιν ἀσχολούμενοι οἱ μελισσοουργοί, πᾶμπολλα δὲ μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν σχετικῶς τῷ θεματι πονήματα, μονογραφίαι, μελέται, συγγραφαὶ ἐν τε τῇ ἀλλοδαπῇ καὶ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ ὀλίγα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μελισσοουργῶν τῶν φιλοτίμως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀσχολουμένων εἰς τὸ περὶ τὸν ἄμα δὲ καὶ ὠφέλιμον τοῦτο ἔργον.

Ἡμεῖς, σκοπὸν ἔχοντες ὅπως διὰ τῆς μετὰ χεῖρας μελέτης ἀπλῶς καὶ μόνον περισυλλεξόμεν καὶ παραδώσωμεν εἰς τὴν δημοσιότητα πάνθ' ὅσα περὶ μελιττῶν συνέγραψαν μόνον οἱ Ἕλληνες ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἵνα οἱ ἐντυγχάνοντες δύνωνται νὰ κατανοῶσι πόσον οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες ἔκριναν ἀναγκάσιαν τὴν ἐξέτασιν τῶν μελιττῶν, ἀνεδιφῆσαμεν πάσας αὐτῶν τὰς συγγραφὰς ἐπιμελῶς καὶ ἀνεύρομεν τοὺς περὶ μελιττῶν ὅπως δῆποτε διαπραγματευθέντας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σοδερῶς ἢ ἄκρω δακτύλῳ μόνον, ἐφ' ὅσον δηλαδὴ τὸ θέμα ἤθελεν ἀποδῆ πρόσφορον τῷ σκοπῷ τοῦ θέματος τοῦ λόγου. Προτάσσοντες δὲ τῶν συγγραφέων τούτων τὰ τεμάχια, ἐπιτάσσομεν, εἰς δευτέρῳ, οὕτως εἰπεῖν, γραμμῆν. τοὺς εὐρύτερον περὶ μελιττῶν γράψαντας καὶ τέλος ἀντιγράφομεν τὰ περὶ μελιττῶν σοφὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἅτινα, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, εἰσὶν ἀπαραμίλλα εἰς ἐμβριθῆ ἐργασίαν, εἰς πλοῦτον ὕλης εἰδικῆς, μενούσης ἀδιασείστου εἰς αἰῶνας ὀλοκλήρους.

Ὁ Ἡρόδοτος, κατ' ἀκολουθίαν, ὁ Ὀμηρος, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀθήνσιος, ὁ Ξενοφῶν, ὁ

Πυσσάνης, ὁ Ἀλκίφρων, ὁ Βακχυλίδης, ὁ Εὐριπίδης, ὀλίγιστα εἰς ἕκαστος τούτων διέλαθε περὶ μελιττῶν καὶ τοῦ κερποῦ αὐτῶν. Ὁ Δημόκριτος καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐκτενέστερον διέλαθον περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἐντόμου, ὁ δὲ ἐξακουστός Σταγειρίτης φιλόσοφος, ἐν τῇ «περὶ ζώων ἱστορίᾳ» διέλαθε πᾶμπολλα. Ἰσως καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς ἔγραψαν περὶ μελιττῶν, ἡμεῖς ὅμως οὐκ ἴσμεν αὐτούς. Παραλείπομεν δὲ τοὺς ἀλλοδαπούς, τὸν Πλίνιον καὶ τὸν Οὐιργίλιον.

Ἡ δωδεκάς, ἡ ἄνω μνησθεῖσα, τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων παλὺ φῶς χέει ἐπὶ τὴν μελέτην ἡμῶν, ἥτις, θαρραλέως διατεινόμεθα, ὅτι οὕτω καθίσταται πρωτότυπος καὶ φρονούμεν ὅτι θ' ἀποδῆ ὠφέλιμος εἰς τοὺς ὀπωσδήποτε ἀσχολουμένους ἢ μελιττῶντας τὸν βίον καὶ τὰ ἡθῆ τῶν σοφῶν καὶ χρησιμωτάτων τούτων ἐντόμων.

Ἡ ἡμετέρα χώρα, ἐλευθέρᾳ πρὸ ὀκτῶ δεκαετηρίδων, ὕστερῃ οὐκ ὀλίγον τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ θέματα τὰ ἀφορῶντα τὴν μελισσοτροφίαν πρὸ ὀλίγων δὲ μόνον ἐτῶν, ἀριθμουμένων εἰς οὐχὶ πλείονα τῶν δακτύλων ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, ἤρξατο ἢ Ἑλλάς ἀποτινάσσουσα τὸν ζόφον, ὅστις τὴν κατεκάλυπτεν ἀναισθητικῶς καὶ συνέστησε σχολὴν μελισσοκομίας δημοσίαν, ἧς τινος, ὡς μανθάνομεν, αἱ ἐργασίαι εὐδοκίμοισι. Τύχη ἀγαθῇ.

✱

Ὁ Ὀμηρος, ἐσάραξ ἀναφέρει εἰς τὴν «Ὀδύσσειαν» περὶ τοῦ μελιτος οὕτω:

«καίεο δ' ἐν τ' ἐσθῆτι θεῶν καὶ ἀλείφατι πολλῷ

καὶ μέλιτι γλυκερῷ»

(Ὀμήρου Ὀδύσεια: Ω. Στίχοι 97.-98.)

Ο Ἡρόδοτος λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῶν μελισσῶν:

«Ὡς δὲ Θρήκες λέγουσι, μέλισσαι κατέχουσι τὰ πέτρην τοῦ Ἰστρου, καὶ ὑπὸ τούτων οὐκ εἶναι διελθεῖν τὸ προσωτέρω. Ἐμοὶ μὲν νυν ταῦτα λέγοντες δοκεῖσι λέγειν οὐκ οἰκίατα· τὰ γὰρ ζῶα ταῦτα φαίνεται εἶναι δύσριγα· ἀλλὰ μοι τὰ ὑπὸ τὴν ἄρκτον ἀοίκητα δοκεῖ εἶναι διὰ τὰ ψύχα.»

(Ἡροδότου τοῦ Ἀλικαρνησέως ἱστοριῶν πέμπτη, ἐπιγραφομένη «Τερψιχόρη», Σελὶς 4, γραμμὴ 10-16.)

Ὁ Εὐριπίδης εἰς τὸ δράμα τὸ ἐπιγραφόμενον Ἄῤῥακλῆς μαινόμενος γράφει περὶ μελίσσης τὰ ἐξῆς:

«πῶς ἂν ὡς ξουθόπτερος μέλισσα συνενέγκαιμ' ἂν ἐκ πάντων γόους, εἰς ἓν δ' ἐνεγκοῦσ' ἀθρόον ἀποδοίην δάκρυ.»

(Εὐριπίδου «Ἡρακλῆς μαινόμενος» Σελ. 339. Στίχοι 487-489.)

Ὁ αὐτὸς Εὐριπίδης εἰς τὸ δράμα, ὃ ἐπιγράφεται «Τρωάδες» γράφει περὶ μελισσοτρόφων τάδε:

«μελισσοτρόφου Σκλαμῖνος ὃ βασιλεῦ Τελαμών.»

(Εὐριπίδου «Τρωάδες», Σελὶς 374. Στίχος 799.)

Ὁ ποιητὴς Βακχυλίδης λέγει περὶ μελίσσης, εἰς τὴν ᾧδὴν τὴν ἐπιγεγραμμένην Ἄῤῥακλῆ Ἀθηναίῳ, τὰ ἐξῆς:

«νασιῶτιν ἐκίνησεν λιγύφθογγον μέλισσαν.»

(Βακχυλίδου «Ὠδῶν», Σελὶς 83, Στίχος 10.)

Ὁ Ἀθήναιος γράφει τάδε διὰ τὸ μέλι: «Τοῦτο δ' ἡμᾶς τηρεῖν δεῖ, ὅτι οὐδέτερον ὄνομα οὐδὲν ἔστι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εἰς εἰρήνην μόνον τὸ μέλι. Τὸ γὰρ πέπερι καὶ κόμμι καὶ κοῖφι ξενικά.»

(Ἀθήναιος, Τόμος I, Σελὶς 120, γραμμὴ 7-10.)

Ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν «Κύρου ἀνάβασις» λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῶν σμηνῶν καὶ τῶν κηρίων:

«τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, (ἐν τῇ χώρα τῶν Κόλγων δηλαδὴ) καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν πάντες

ἄφρονες τε ἐγίνοντο καὶ ἦμουν καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς καὶ δρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἴστασθαι, ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες σφόδρα μεθύουσαι ἐφίκεσαν, οἱ δὲ πολὺ μαινομένοις, οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. Ἐκείντο δὲ οὕτω πολλοὶ ὥσπερ τροπῆς γεννημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. Τῇ δ' ὑστεραία ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν πῶς ὥραν ἀνεφρόνουν· τρίτη δὲ καὶ τετάρτη ἀνίσταντο ὥσπερ ἐκ φαρμακοποιίας.»

(Ξενοφῶντος «Κύρου ἀνάβασις» Σελὶς 135 γραμμὴ 19-29)

Ὁ αὐτὸς Ξενοφῶν εἰς τὸν «Οἰκονομικὸν» λέγει ταῦτα περὶ τῆς τῶν μελιττῶν ἡγεμόνος:

«Καὶ ποῖα δὴ, ἔφη ἐκείνη, ἔργα ἔχουσα ἢ τῶν μελιττῶν ἡγεμῶν ἑξομοιοῦται τοῖς ἔργοις οἷς ἡμεῖς δεῖ πράττειν; Ὅτι, ἔφη ἐγὼ, ἐκείνη γε ἐν τῷ σμήνι μένουσα οὐκ ἔῃ ἀργοὺς τὰς μελιττας εἶνε, ἀλλ' ἅς μὲν δεῖ ἔξω ἐργάζεσθαι ἐκπέμπει ἐπὶ τὸ ἔργον, καὶ ἂν αὐτῶν εἰσφέρῃ οἶδὲ τε καὶ δέχεται, καὶ σῶζει ταῦτα ἔστ' ἂν δέη χρῆσθαι. Ἐπειδὴν δὲ ἡ ὥρα τοῦ χρῆσθαι ἦκη, διανέμει τὸ δίκαιον ἐκάστη. Καὶ ἐπὶ τοῖς ἔνδον δ' ἔξυφαινομένοις κηρίοις ἐφέστηκεν, ὡς καλῶς καὶ ταχέως ὑφαίνεται, καὶ τοῦ γιγνομένου τόκου ἐπιμελεῖται ὡς ἐκτρέφεται. Ἐπειδὴν δὲ ἐκτραφῆ καὶ ἀξιοεργοὶ οἱ νεοττοὶ γένωνται, ἀποικίζει αὐτοὺς σὺν τῶν ἐπιγόνων τῇ ἡγεμόνι.»

(Ξενοφῶντος, «Οἰκονομικός», Σελὶς 28 γραμμὴ 1-13)

Ὁ Πυθαγόρας περὶ μελισσῶν καὶ τῶν κηρίων ταῦτα μόνον γράφει:

«καὶ μελισσῶν τε κηρία.»

(Πυθαγόρου «Ἀσκαδικά», Τόμος II Σελὶς 162, γραμμὴ 6-7.)

Ὁ Ἀλκίφρων ὁ ῥήτωρ εἰς τὰς ἐπιστολάς του λέγει τὰ ἐξῆς περὶ σμηνῶν, κηρίων καὶ μελιττῶν:

«Θαλλὸς Πιτυέστω»

«Ἐξαιρέτως δὲ ἐθέλω βλιττεῖν τὰ σμήνη. Ἐχω οὖν σίμβλα ὑπὸ τῇ πέτρᾳ ἀποκλάσας κηρία νεογενῆ. Πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς ἀπηρξάμεν, ἔπειτα δὲ τοῖς φίλοις ὑμῖν ἀπαρχομαί. Ἔστι δὲ λευκὰ ἰδεῖν καὶ ἀποστάζοντα λιβάδας Ἀττικῶν μέλιτος, οἶον αἱ Βοῖ-

λήσσαι λαγόνες ἔξανθοῦσι.» (Ἀλκίφρωνος ῥήτορος «Ἐπιστολαί», Σελὶς 98, γραμμὴ 329 — 333. Editio nova... Lipsiae MDCCCLVI.)

Ὁ Φιλόστρατος εἰς τὰ Ὀρφικά λέγει περὶ μελισσῶν τὰ ἐξῆς:

Ἐὐτ' ἂν δὴ μιν ἴδῃαι ὑπὸ δρυσὶν ὑψικόμοισιν ἔργοισιν μεθύοντα μελισσῶν ἐριβόμβων, αὐτίκα μιν δῆσον.»

(Porphyrius de antro Nymph. p. 118 ed Barnes. Οὕτω παρὰ τῷ Ὀρφεῖ ἡ κόρη, ἣπερ ἔστι παντὸς τοῦ σπειρομένου ἔφορος, ἰστουργοῦσα παραδίδεται... Παρὰ τῷ Ὀρφεῖ ὁ Κρόνος μέλιτι ὑπὸ Διὸς ἐνεδρεύεται. Πλησθεὶς γὰρ μέλιτος μεθύει καὶ σκοτοῦται, ὡς ἀπὸ οἴνου, καὶ ὑπνοῖ — οὐπω γὰρ οἶνος ἦν. Φησὶ γὰρ παρ' Ὀρφεῖ ἡ Νῦξ τῷ Διὶ ὑποτιθεμένη τὸν διὰ μέλιτος δόλον· εὐτ' ἂν δῆμιεν κτλ. ὁ καὶ πάσχει ὁ Κρόνος, καὶ θεοὶ ἐκτέμνεται ὡς Οὐρανός.)

(Φιλοστράτου «Ὀρφικά», Σελὶς 185. XLVII, Ἐκδοσις Ζο. Fr. Boissonade Parisiis MDCCCXLIX.)

Ὁ Δημόκριτος ἐν τοῖς λειψάνοις τοῖς περισωθεῖσιν ἐκ τῶν «Γεωπονικῶν» του, γράφει τὰ ἐξῆς περὶ τε τῶν μελισσῶν καὶ τῶν σμηνῶν:

«11. §. 21. Ἰόβας μὲν ὁ βασιλεὺς Λιβύων ἐν λάρνακι ξυλίῃ φησὶ δεῖν ποιεῖσθαι μελίσσης. Δημόκριτος δὲ καὶ Βάρων ἐν Ρωμαίᾳ γλώσση ἐν οἴκῳ φασὶ ποιεῖσθαι ὅπερ ἔστι καὶ ἄμεινον §. 22. Ὁ δὲ τρόπος οὗτος. Οἰκός σοι ἔστω ὑψηλός, δεκαπηχυαῖος, καὶ εὖρος πηγῶν ἰ', καὶ ταῖς λοιπαῖς πλευραῖς ἴσος. Εἴσοδος δὲ εἰς αὐτὸν περιποιεῖσθω μία, καὶ θυρίδες δ', ἐν ἐκάστῳ τοίχῳ μία. §. 23. Εἰς τοῦτον οὖν ἀγαγὼν βοῦν τριακοντάμηνον, εὐσαρκον, λιπαρὸν μάλιστα, περίστησον αὐτῷ νεανίας πολλοὺς, καὶ τυπτέωσαν αὐτὸν ἰσχυρῶς, καὶ τύπτοντες αὐτὸν ροπαλοῖς ἀποκτείνάτω· οὗτοι ταῖς σαρεῖ τὰ ὀστέα συναλοῦντες. §. 24. Φυλακὴν δὲ ἐχέτωσαν τὸ μὴ αἰμάξαι τι τοῦ βοός, (οὐ γὰρ ἂν ἐξ αἵματος κνηθεῖ ἢ μέλισσα, ταῖς πρώταις πληγαῖς μὴ βιαίως ἔμπεσόντες. §. 25. Εὐθὺς δὲ ἀποπεφράχθω πᾶς τοῦ βοός πόρος ὀθόναις καθαραῖς καὶ λεπταῖς πίση κεχρισμέναις· οἶον ὄμματα,

καὶ ῥῖνες, καὶ στόμα, καὶ ὅσα τῇ φύσει πεποιήται εἰς κένωσιν ἀναγκαῖαν. § 26. Ἐπειτα θύμον ὑποστρώσαντες πολὺν καὶ ὑπτιον ἐπ' αὐτοῦ καταθέντες τὸν βοῦν, ἐξελεθόντες τοῦ οἴκου εὐθὺς τὴν θύραν καὶ τὰς θυρίδας ἐπιχρισάτωσαν πηλῷ στεγανῷ, ὡς μήτε ἀέρι, μήτε ἀνέμῳ εἰσδυσιν ἢ διαπνευσιν ἠντιναοῦν εἶναι. § 27. Τρίτῃ δὲ ἑβδομάδι χρῆ πάντοθεν ἐξανοίξαντα εἰσεῖσαι φῶς τε καὶ ἀέρα καθαρὸν, πλὴν ὀπόθεν ἂν κατὴν σφοδρὸν πνεῦμα· εἰ γὰρ ὧδε ἔχοι τὴν κατὰ τοῦτο εἴσοδον κεκλεισμένην χρῆ εἶσαι. § 28. Ἐπὰν δὲ δόξωσιν ἐμψυχοῦσθαι αἱ ὕλαι, πνεῦμα αὐταρκὲς ἐπισπασάμεναι, αὐθις χρῆ συγκλείσαι τῷ πηλῷ κατὰ τὴν προτέραν χροῖαν. § 29. Ἐνδεκάτῃ δὲ μετὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἀνοίξας εὐρήσεις πλήρη μελισσῶν βοιτροδὸν ἐπ' ἀλλήλαις συνηγμένων, καὶ τοῦ βοός λειπόμενα τὰ κέρατα καὶ τὰ ὀστά καὶ τὰς τρίχας, ἄλλο δὲ μηδέν. § 30. Φασὶ δὲ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου γίνεσθαι τοὺς βασιλέας; ἐκ δὲ τῶν σαρκῶν τὰς ἄλλας μελίσσης (γίνονται δὲ καὶ ἐκ τοῦ νοτιαίου μυελοῦ βασιλεῖς) κρατιστεύει μέντοι τοὺς ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου μεγέθει τε καὶ κάλλει, καὶ ῥώμῃ τῶν ἄλλων. § 31. Τὴν δὲ πρώτην τροπὴν καὶ μεταβολὴν τῶν σαρκῶν εἰς ζῶα καὶ οἶνοι κήσιν τινα καὶ γένεσιν καθιστορήσεις ἐντεῦθεν. § 32. Ἀνοκισμένου γὰρ τοῦ οἴκου, μικρὰ καὶ λευκὰ τὸ εἶδος, καὶ ἀλλήλοις ὅμοια, καὶ οὐ τέλεια, οὔτε ἤδη πάντῃ ζῶα περὶ τὸν μόσχον πλυθύνοντα ὄψει ἀκίνητα μὲν πάντα, κατὰ μικρὸν δὲ ἀξανόμενα. § 33. Ἴδοις δ' ἂν καὶ τὴν περοφύησιν ἤδη διαφθρουμένην, τὴν τε οἰκίαν χροῖαν λαμβανούσας καὶ περικαθεζομένας τὸν βασιλέα, καὶ προσπετωμένας βραχύτερον δὲ ὑποτρεμούσαις ταῖς πτέρυξι διὰ τὴν ἀήθειαν τῆς πτήσεως καὶ τὴν τῶν μελῶν ἀτονίαν. § 34. Προσιξάνουσι δὲ ταῖς θυρίσιν ροιζήδον ὠθοῦσαι καὶ βιαζόμεναι ἀλλήλας, πόθῳ τοῦ φωτός. § 35. Ἄμεινον δὲ τὰς ἀνοίξεις καὶ ἀποφράξεις τῶν θυρίδων, καθὼς εἴρηται, παρ' ἡμέραν ποιεῖσθαι· δεός γὰρ, μὴ μεταβάλλοντα ἤδη τὴν τῶν μελισσῶν φύσιν διὰ τὴν πλείω σύγκλεισιν. § 36. Τοῦ γὰρ σταβλίου κατὰ καιρὸν τὸν ἀέρα μὴ λαμβάνοντος, ὥσπερ πνιγμῷ διόλλυνται. § 37. Τοῦ δὲ οἴκου ὁ μελισσῶν ἐγγὺς ἔστω,

ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΑΘΗΝΑΙ»

καὶ ὅταν ἐκπετάσῃσιν ἀνοιγομέναις ταῖς θυρίσιν, ὑποθυμία θύμου τε καὶ κνεώρου. §. 38. Τῇ γὰρ ὁσμῇ ἐκλύσεις αὐτὰς εἰς τὸν μελισσῶνα, τεθεραπευμένας ὁσμαῖς ἀνθῶν. Ταῦτα γὰρ θυμιῶν οὐκ ἀκούσας εἰσελάσεις. Χαίρουσι γὰρ μέλισσαι τῇ εὐωδίᾳ καὶ ἀνθεσιν, ὡς εἰκότως εἶναι μέλιτος δημιουργούς. 12.—

«Δημόκριτος δὲ ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν ἄνοσοι καὶ μακραιῶνες γίγνοντο οἱ ἄνθρωποι, εἶπεν. Εἰ τὰ μὲν ἔξωθεν τοῦ σώματος ἐλαίῳ, τὰ δὲ ἐνδοθεν μέλιτι χρῆσαιτο.»

(Democrite fragmenta, Geopon, lib. XV cap, II, 21-38, καὶ αὐτόθι, cap. VII, 6.—Ἐκδοσις Jo. Fv. Boissonade, Parisiis, — MDCCCXLIX.)

Ὁ Πλάτων λέγει περὶ μελιτῶν ἐν τῷ διαλόγῳ ὁ «Φαίδων» τὰ κατωτέρω: «ὅπως μὴ ἐγὼ ὑπὸ προθυμίας ἅμα ἑμαυτὸν τε καὶ ὑμᾶς ἐξαπατήσας ὥσπερ μέλιττα τὸ κέντρον ἐγκαταλιπὼν οἰχθήσομαι.»

(Πλάτωνος «Φαίδων», Τόμος I, Σελὶς 134 γραμμῆ 28—30.)

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Πλάτων περὶ μελιτῶν καὶ ἐσμῶν ἐν τοῖς «Νόμοις» γράφων λέγει τάδε:

«καὶ ἐὰν ἐσμούς ἀλλοτρίους σφετερίζῃ τις τῇ τῶν μελιτῶν ἡδονῇ ξυνεπόμενος καὶ κατακρούων οὕτως οἰκειῶται, τινέτω τὴν βλάβην»,

(Πλάτωνος, «Νόμων» ἡ Τόμος V, Σελὶς 226, γραμμῆ 25—27)

Καὶ ἐκ τρίτου ὁ Πλάτων ἐν τῷ διαλόγῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Ἀλκυών» τάδε γράφει περὶ μελιτῶν καὶ μέλιτος:

«Ἡ δὲ φύσις ἐν κηρίῳ σχεδὸν παραβάλλουσα ζῶων ἄπουν καὶ ἄπτερον, πόδας ὑποθεῖναι καὶ πτερώσασα ποικιλία τε φαιδρύνασα πολλῇ καὶ καλῇ καὶ παντοδαπῇ χρωμάτων, μέλιτταν ἀπέδειξε σοφὴν θεοῦ μέλιτος ἐργάτιν.»

(Πλάτωνος, «Ἀλκυών», Τόμος VI, Σελὶς 112, γραμμῆ 9—10.)

Τέλος ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν συγγράφην αὐτοῦ, ἣτις ἐπεγράφεται «τῶν περὶ τὰ ζῶα ἱστοριῶν» λέγει ταῦτα περὶ τῶν μελιτῶν.

«Ἡ μέλιττα μόνον πρὸς οὐδὲν σαπρὸν προσίξει οὐδὲ χρῆται τροφῇ οὐδεμιᾷ ἄλλ' ἢ

τῇ γλυκύν ἐχούσῃ χυμόν· καὶ ὕδωρ δ' ἥδιστα εἰς ἑαυτὰς λαμβάνουσιν, ὅπου ἂν καθαρὸν ἀναπνῆσῃ.» . . . «Τὰ δ' ἔντομα σχεδὸν ἅπαντα φωλεῖ . . . Φωλεῖ δὲ τὰ μὲν πλείους ἡμέρας, τὰ δὲ τὰς χειμεριωτάτας, οἷον αἱ μέλιττα· καὶ γὰρ αὐταὶ φωλοῦσιν. Σημεῖον δ' ὅτι οὐδὲν φαίνονται γενόμεναι τῆς παραχειμένης τροφῆς· κἂν τις αὐτῶν ἐξεροπύσῃ, φαίνεται διαφανῆς, καὶ οὐδὲν ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐνὸν δῆλον. Ἦσυχάζει δ' ἀπὸ Πλειάδος δύσεως (δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ χειμῶνος) μέχρι τοῦ ἔαρος.» . . . «Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῶν ἐντόμων ἐκδύνει τὸ γῆρας ὅσα ἐκδύνει, οἷον σίλφη καὶ ἕμπις καὶ τὰ κολεόπτερα, οἷον κάνθαρος. Πάντα δὲ μετὰ τὴν γένεσιν ἐκδύεται· ὥσπερ γὰρ τοῖς ζροτοκουμένοις τὸ χόριον καὶ τοῖς σκοληκοτοκουμένοις περιερρήγνυται τὸ κέλυφος, ὁμοίως καὶ μέλιτταις.» . . . «Ταῖς δὲ μελιτταῖς ἐγγίγνεται ἐν τοῖς σμήνεσι θηρία ἅ λυμαίνεταί τὰ κηρία (καλεῖται δὲ κληρος, οἷ δὲ πυραύλην καλοῦσιν· ὅς ἐντίκτει ἐν τῷ κηρίῳ ὁμοίον ἑαυτῷ, οἷον ἀράχην, καὶ νοσεῖν ποιεῖ τὸ σμήνος), καὶ ἄλλο θηρίον, οἷον ὁ ἥπιλος ὁ περὶ τὸν λύχρον πετόμενος· οἷτος ἐντίκτει τι γνοῦ ἀνάπλεον, καὶ οὐ κεντεῖται ὑπὸ τῶν μελιτῶν, ἀλλὰ μόνον φεύγει καπνίζόμενος. Ἐγγίγνεται δὲ καὶ κάμπαι ἐν τοῖς σμήνεσιν, [ἄς καλοῦσι τεροηδόνας] ἄς οὐκ ἀμύνονται αἱ μέλιττα. Νοσοῦσι δὲ μάλιστα ὅταν ἐρυσιβώδη τὰ ἄνθη ἢ ἕλη ἐνέγκῃ, καὶ ἐν τοῖς αὐχηροῖς ἔτεσιν. Πάντα δὲ ἔντομα ἀποθνήσκουσιν ἐλαιούμενα· τάχιστα δ' ἂν τις τὴν κεφαλὴν ἀλείψας ἐν τῷ ἡλίῳ θῆ.» . . . «Τῶν δ' ἐντόμων ζῶων ἐργατικώτατά ἐστι . . . καὶ τῶν μελιτῶν. . . . «Ἔστι δὲ τὸ γένος τῶν ἐντόμων, ὃ ἐνὶ μὲν ὀνόματι ἀνώνομόν ἐστιν, ἔχει δὲ πάντα τὴν μορφήν συγγενικήν· ἐστὶ δὲ ταῦτα ὅσα κηριοποιά, οἷον μέλιττα καὶ τὰ παραπλήσια τὴν μορφήν. Τούτων δ' ἐστὶ γένη ἑννέα, ὧν τὰ μὲν ἔσονται ἀγελία, μέλιττα, βασιλεῖς τῶν μελιτῶν, κηφὴν ὃ ἐν ταῖς μέλιτταις.» . . . «Αἱ δὲ μέλιττα θηρεύουσι μὲν οὐδὲν, αὐταὶ δὲ ποιοῦνται καὶ ἀποτίθενται· ἐστὶ γὰρ αὐταῖς τὸ μέλι τροφή. Δῆλον δὲ ποιοῦσιν ὅταν τὰ κηρία ἐπιχειρῶσιν οἱ μελιττουργοὶ ἔξαιρειν· θυμιώμεναι γὰρ σφόδρα πονοῦναι ὑπὸ

τοῦ καπνοῦ τότε μάλιστα τὸ μέλι ἐσθίουσιν, ἐν δὲ τῷ ἄλλῳ χρόνῳ οὐ σφόδρα ὀρῶνται, ὡς φειδόμεναι καὶ ἀποτιθέμεναι τροφῆς χάριν. Ἔστι δ' αὐταῖς καὶ ἄλλη τροφή, ἣν καλοῦσι τινες κηρίθον· ἐστὶ δὲ τοῦτο ὑποδεέστερον καὶ γλυκύτητα συκώδη ἔχον, κομίζουσι δὲ τοῦτο τοῖς σκέλεσι καθάπερ καὶ τὸν κηρόν. Ἔστι δὲ παρὰ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸν βίον πολλὴ ποικιλία. Ἐπειδὴν γὰρ παραδοθῆ αὐταῖς καθαροὶ τὸ σμήνος, οἰκοδομοῦσι τὰ κηρία, φέρουσαι [τῶν τ' ἄλλων ἀνθέων καὶ] ἀπὸ τῶν δένδρων τὰ δάκρυα, ἰτέας τε καὶ πελέας καὶ ἄλλων τῶν κολωδεσταίων. Τούτῳ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος διαχρίουσι τῶν ἄλλων θηριῶν ἐνεκεν· καλοῦσι δ' οἱ μελιττουργοὶ τοῦτο κόνισιν (χρῆσιμον, ἄλλεμικ με κηρόν). Καὶ τὰς εἰσόδους δὲ παροικοδομοῦσιν, ἐὰν εἰρεῖαι ᾖσιν. Πλάττουσι δὲ κηρία πρῶτον ἐν οἷς αὐταὶ γίγνονται, εἴτ' ἐν οἷς οἱ καλούμενοι βασιλεῖς καὶ τὰ κηφήνια.» . . . «Ἄρχονται δὲ τῶν ἰσθῶν ἄνωθεν ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ σμήνου, καὶ κάτω συννυφεῖς ποιοῦσιν ἕως τοῦ ἔδαφους ἰσθῶν πολλούς. Αἱ δὲ θυρίδες καὶ αἱ τοῦ μέλιτος καὶ τῶν σκαδῶν ἀμφίστομοι· περὶ μὲν γὰρ μίαν βᾶσιν δύο θυρίδες εἰσίν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀμφικυπέλων, ἢ μὲν ἐντός, ἢ δ' ἐκτός. Αἱ δὲ περὶ τὰς ἀρχῶν κηρίων πρὸς τὰ σμήνη συννυφεῖται, ὅσον ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς στίχους κύκλῳ, βραχεῖαι καὶ κεναὶ μέλιτος· πληρέστερα δὲ τῶν κηρίων τὰ μάλιστα τῷ κηρῷ καταπεπασμένα. Περὶ δὲ τὸ στόμα τοῦ σμήνου τὸ μὲν πρῶτον τῆς εἰσόδου περιαλιπταί μέντι· τοῦτο δ' ἐστὶ μέλαν ἱκανῶς, ὥσπερ ἀποκαθάρμ' αὐταῖς τοῦ κηροῦ, καὶ τὴν ὁσμὴν δριμύ, φάρμακον δ' ἐστὶ τυμμάτων καὶ τῶν τοιούτων ἐμπυκαμάτων· ἢ δὲ συνεχῆς ἄλοιφῃ· τούτῳ πιασάκηρος, ἀμβλύτερον καὶ ἥττον φαρμακῶδες τῆς μίτους.» . . . «Φασὶ δὲ καὶ ἂν ἀποπλανηθῆ (ὁ ἀφασμός), ἀνιγενούσας μεταθεῖν ἕως ἂν εὗρωσι τὸν ἡγεμόνα τῆ ὁσμῆ. Δέγεται δὲ καὶ φέρεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἔσομο, ὅταν πέτεσθαι μὴ δύνηται καὶ ἐὰν ἀπόληται, ἀπόλλυσθαι τὸν ἀφασμόν· ἐὰν δ' ἄρα χρόνον τινὰ διαμείνωσι καὶ κηρία ποιήσωσι, μέλι οὐκ ἐγγίγνεσθαι καὶ αὐταὶ ταχὺ ἀπόλλυσθαι. Τὸν δὲ κηρόν ἀναλαμβάνουσιν αἱ μέλιττα ἀ-

ριχώμεναι πρὸς τὰ βρῦα ὀξέως τοῖς ἐμπροσθεν ποσί· τούτους δ' ἐκμάττουσιν εἰς τοὺς μέσους, τοὺς δὲ μέσους εἰς τὰ βλαισὰ τῶν ὀπισθίων· καὶ οὕτω γειμισθεῖσαι ἀποπέτονται, καὶ δῆλα εἰσι βαρυνόμεναι. Καθ' ἑκάστην δὲ πτῆσιν οὐ βαδίζει ἢ μέλιττα καθ' ἕτερα τῷ εἶδει (ἀλλ' ἐπὶ τὰ ὁμοειδῆ) ἄνθη, οἷον ἀπ' ἴου ἐπ' ἴον, καὶ οὐ θιγγάνει ἄλλου γε, ἕως ἂν εἰς τὸ σμήνος εἰσπετασθῆ. Ὅταν δ' εἰς τὸ σμήνος ἀφίκωνται, ἀποσειόνται, καὶ παρακολουθοῦσιν ἑκάστη τρεῖς ἢ τέτταρες. Τὸ δὲ λαμβανόμενον οὐ ῥᾶ διόν ἐστιν ἰδεῖν· οὐδὲ τὴν ἐργασίαν ὅν τινα τρόπον ποιοῦνται, οὐκ ὄπται· τοῦ δὲ κηροῦ ἢ ἀνάληψις τεθεώρηται ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν, διὰ πυκνότητα τῶν φύλλων ἐν ταῦτῳ διαμενουσῶν πλείω χρόνον. Μετὰ δὲ τοῦτο νεοττεύουσιν.» . . . «Ἐπικάθηται δ' ἐπὶ τοῖς κηρίοις αἱ μέλιττα καὶ συμπέττουσιν· ἐὰν δὲ τοῦτο μὴ ποιῶσι, φθειρεσθαί φασι τὰ κηρία καὶ ἀραχνοῦσθαι. Καὶ ἐὰν μὲν τὸ λοιπὸν δύναται κατέχειν ἐπικαθήμεναι, τοῦθ' ὥσπερ ἐκβρωμα γίγνεται, εἰ δὲ μὴ ἀπόλλυται ὅλα· ἴγνεται δὲ σκολήκια ἐν τοῖς φθειρομένοις, ἃ πτερούμενα ἐκπέταται. Καὶ τὰ λίπτοντα δὲ τῶν κηρίων ὀρθοῦσιν αἱ μέλιττα, καὶ ὑφιστάσιν ἐρείσματα, ὅπως ἂν δύνωνται ὑπένα· ὅταν γὰρ μὴ ἔχωσιν ὀδὸν ἢ προσπορεύσονται, οὐ προσκαθέξουσιν, εἴτ' ἀραχνοῦται. Τοῦ δὲ φωρὸς καὶ κηφῆνος γενομένων οὐδὲν ἔργον, τὸ δὲ τῶν ἄλλων βλάπτουσιν. Ἀλισκόμενοι δὲ θνήσκουσιν ὑπὸ τῶν χρηστῶν μελιτῶν. Κτείνουσι δ' αὐταὶ σφόδρα καὶ τῶν ἡγεμόνων τοὺς πολλούς, καὶ μᾶλλον τοὺς πονηρούς, ἵνα μὴ πολλοὶ ὄντες διασπῶσι τὸν ἔσμόν. Κτείνουσι δὲ μάλιστα, ὅταν μὴ πολύγονον ἢ τὸ σμήνος, μηδὲ ἀφῆσεις μέλλωσι γίγνεσθαι· ἐν γὰρ τούτοις τοῖς καιροῖς καὶ τὰ κηρία διαφθείρουσι τὰ τῶν βασιλέων, ἐὰν ἢ παρεσκευασμένα, ὡς ἐξαγωγῶν ὄντων. Διαφθείρουσι δὲ καὶ τὰ τῶν κηφῆνων, ἐὰν ὑποφαίνῃ ἀπορία μέλιτος καὶ μὴ εὐμελιτῆ τὰ σμήνη· καὶ τοῖς ἐξαιροῦσι περὶ τοῦ μέλιτος τότε μάχονται μάλιστα, καὶ τοὺς ὑπάρχοντας τῶν κηφῆνων ἐκβάλλουσι, καὶ πολλάκις ὀρῶνται ἐν τῷ τεύχεϊ ἀποκαθήμενοι. Πολεμοῦσι δὲ σφόδρα αἱ μικραὶ τῷ γένει τῷ μακρῷ, καὶ πειρῶνται ἐκβάλλειν ἐκ

τῶν σημνῶν· κἄν ἐπικρατήσωσι, τοῦτο δοκεῖ ὑπερβολῇ γίνεσθαι ἀγαθὸν σημνός. Αἱ δ' ἕτεροι οὐδὲν ποιοῦσιν ἀγαθόν, ἀπόλλυνται δὲ καὶ αὐταὶ πρὸ τοῦ φθινοπώρου. Ὅσας δὲ κτείνουσι αἱ χρησταὶ μέλιτται, πειρῶνται μὲν ἕξω τοῦ σημνούς τοῦτο πράττειν· ἐὰν δ' ἔσω τις ἀποθάνῃ, ἐξάγουσιν ὁμοίως.» «Ὅταν δ' ἄφεις μέλλη γίνεσθαι, φωνὴ μονῶτις (ξεχωριστή, ἰδιαιτέρη) γίνεται ἐπὶ τινος ἡμέρας, καὶ πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν ὀλίγα πέτονται περὶ τὸ σημνός· εἰ δὲ γίνεται καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ταύταις, οὐκ ὄσται πως διὰ τὸ μὴ ῥᾶδιον εἶναι. Ὅταν δ' ἀθροισθῶσιν, ἀποπέτονται καὶ χωρίζονται καθ' ἕναστος τῶν βασιλέων αἱ ἄλλαι· ἐὰν δὲ τύχῳσιν ὀλίγα πολλαῖς ἔγγυς καθεζόμεναι, μετανίστανται αἱ ὀλίγα πρὸς τὰς πολλὰς, καὶ τὸν βασιλέα ὃν ἀπέλιπεν, ἐὰν συνακολουθήσῃ, διαφθείρουσιν.» ... «Εἰσὶ δ' αὐταῖς τεταγμένα ἐφ' ἕναστος τῶν ἔργων, οἷον αἱ μὲν ἀνθοφοροῦσιν, αἱ δ' ὑδροφοροῦσιν, αἱ δὲ λεαίνουσι καὶ κατορθοῦσι τὰ κηρία. Φέρει δ' ὕδωρ, ὅταν τεκνοτροφῇ. Πρὸς σάρκα δ' οὐδενὸς καθίζει, οὐδ' ὀψοφαγεῖ. Χρόνος δ' αὐταῖς οὐκ ἔστιν εἰθισμένος ἀφ' ὅταν ἄρχονται ἐργάζεσθαι· ἀλλ' ἐὰν τάπιτήδεια ἔχῳσι καὶ εὐ διάγωσι, μᾶλλον ἐν ὥρᾳ τοῦ ἔτους ἐγχειροῦσι τῇ ἐργασίᾳ, καὶ ὅταν εὐδία ἦ, συνεχῶς ἐργάζεται. Καὶ εὐθύς δένεα οὔσα, ὅταν ἐκδύῃ, ἐργάζεται τριταῖα, ἐὰν ἔχη τροφήν. Καὶ ὅταν ἔσμος προκάθηται, ἀποτρέπονται ἐναι ἐπι τροφήν, εἰτ' ἐπανέρχονται πάλιν. Ἐν τοῖς εὐθνεοῦσι τῶν σημνῶν ἐκλείπει ὁ γόνος τῶν μελιττῶν περὶ τετραράκονθ' ἡμέρας μόνον μετὰ χειμερινὰς τροπὰς. Ἐπειδὴ δ' ἠῆξήμενοι ὄσιν οἱ νεοτοῖ, τροφήν αὐτοῖς παραθεῖναι καταχρίουσιν· ὅταν δ' ἦ δυνατός, αὐτὸς διελὼν τὸ κάλυμμα ἐξέρχεται. Τὰ δὲ γιγνόμενα κηρία ἐν τοῖς σημνεσι καὶ λυμαινόμενα τὰ κηρία αἱ μὲν χρησταὶ μέλιτται ἐκκαθαίρουσιν, αἱ δ' ἕτεροι διὰ κακίαν περιορῶσιν ἀπολλύμενα τὰ ἔργα.» ... «Ἀδικοῦσι δ' αὐτὰς μάλιστα οἱ τε σφήκες καὶ οἱ αἰγίθαλοι καλούμενοι τὰ ὄρνευ, ἐτι δὲ χελιδῶν καὶ μέροψ. Θηρεύουσι δὲ καὶ οἱ τελματιαῖοι βιάτραχοι πρὸς τὸ ὕδωρ αὐτὰς ἀπαντῶσας· διόπερ καὶ τούτους οἱ μελισσεῖς ἐκ τῶν τελματίων, ἀφ' ὧν ὑδρεῖονται αἱ μέ-

λιτται, θηρεύουσι, καὶ τὰς σφηκίας καὶ τὰς χελιδόνας τὰς πλησίον τῶν σημνῶν ἐξαιροῦσι, καὶ τὰς τῶν μερόπων νεοτίας. Οὐδὲν δὲ φεύγουσι τῶν ζῴων ἀλλ' ἢ ἑαυτὰς. Ἡ δὲ μάχη αὐτῶν ἔστι καὶ πρὸς ἑαυτὰς καὶ πρὸς τοὺς σφήκας· καὶ ἕξω μὲν οὔτε ἀλλήλας ἀδικοῦσιν οὔτε τῶν ἄλλων οὐδέν. τὰ δὲ πρὸς τῷ σημνεῖ ἀποκτείνουσιν ὄσιν κρατήσωσιν. Αἱ δὲ τύπτουσαι ἀπόλλυνται διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ κέντρον ἄνευ τοῦ ἐντέρου ἐξαιρεῖσθαι (ἀλλ' οὐκ αἰεὶ) πολλαῖς γὰρ σώζεται. ἐὰν ὁ πληγεὶς ἐπιμελῆται καὶ τὸ κέντρον ἐκθλίψῃ· τὸ δὲ κέντρον ἀποβαλοῦσα ἢ μέλιττα ἀποθνήσκει. Κτείνουσι δὲ βάλλουσαι (καὶ) τὰ μεγάλα τῶν ζῴων, οἷον ἵππος ἤδη ἀπέθανεν ὑπὸ μελιττῶν. Ἡκιστα δὲ χαλεπαίνουσι οἱ ἡγεμόνες καὶ τύπτουσι. Τὰς δ' ἀποθνησκούσας τῶν μελιττῶν ἐκκομίζουσιν ἕξω, καὶ τὰλλα δὲ καθαριώτατόν ἐστι τὸ ζῶον· διὸ καὶ τὸ περίττωμα πολλαῖς ἀφίᾳσιν ἀποπετόμεναι, διὰ τὸ δυσώδες εἶναι. Δυσχεραίνουσι δ' ὡσπερ εἴρηται, ταῖς δυσώδεσιν ὄσμαῖς καὶ ταῖς τῶν μύρων· διὸ καὶ τοὺς χρωμένους αὐτοῖς τύπτουσι.» ... «Ἀπόλλυσι δὲ καὶ ὁ φρῦνος τὰς μέλιττας· ἐπὶ τὰς εἰσόδους γὰρ ἐλθὼν φουσα τε καὶ ἐπιτηρῶν ἐκπετομένης κατεσθίει· ὑπὸ μὲν οὖν τῶν μελιττῶν οὐδὲν δύναται κακὸν πάσχειν, ὁ δ' ἐπιμελόμενος τῶν σημνῶν κτείνει αὐτόν.» ... «Νεαὶ δ' εἰσὶν αἱ ἐπέτειοι. Οἶχ ὁμοίως δ' οὐδὲ κεντοῦσιν αἱ νεαὶ· διὸ οἱ ἔσμοι φέρονται· εἰσὶ γὰρ νέων μελιττῶν. Ὅταν δ' ὑπολίπη τὸ μέλι, τοὺς κηφήνες ἐκβάλλουσι, καὶ παραβάλλουσι σῦκα καὶ τὰ γλυκᾶ αὐταῖς. Τῶν δὲ μελιττῶν αἱ μὲν πρεσβύτεραι εἴσω ἐργάζονται καὶ δασεῖαι εἰσι διὰ τὸ εἴσω μένειν, αἱ δὲ νεαὶ ἔξωθεν φέρουσι καὶ εἰσι λειότεραι. Καὶ τοὺς κηφήνας ἀποκτείνουσιν, ὅταν μηκέτι χωρῇ αὐταῖς ἐργαζόμενος· εἰσὶ δ' ἐν μυγῷ τοῦ σημνούς. Ἡδὴ δὲ νοσήσαντός τινος σημνούς ἦλθόν τινες ἐπ' ἀλλότριον, καὶ μαχόμεναι νικῶσαι ἐξέφερον τὸ μέλι· ἐπεὶ δ' ἀπέκτεινεν ὁ μελιττουργός, οὕτως ἐπέξησαν αἱ ἕτεροι καὶ ἡμύνοντο, καὶ τὸν ἀνθρώπον οὐκ ἔτυπτον. Τὰ δὲ νοσήματα ἐμπίμπει μάλιστα εἰς τὰ εὐθνεοῦντα τῶν σημνῶν, ὅτε καλούμενος κλήρος· τοῦτο δὲ γίνεται ἐν τῷ ἐδάφει σκωλήκια μικρὰ, ἀφ' ὧν αὐξανομένων ὡσπερ

ἀράχνα κατίζει ὅλον τὸ σημνός, καὶ σήπεται τὰ κηρία· ἄλλο δὲ νόσημα οἷον ἀργία τις γίνεται τῶν μελιττῶν καὶ δυσωδία τῶν σημνῶν. Νομὴ δὲ ταῖς μελιτταῖς τὸ θύμον ἄμεινον δὲ τὸ λευκὸν τοῦ ἐρυθροῦ. Τόπος δ' ἐν τῷ πηγῇ μὴ ἀλεινός, ἐν δὲ τῷ χειμῶνι ἀλεινός. Νοσοῦσι δὲ μάλιστα, ὅταν ἐρυσσιβώδη ἐργάζονται ὕλην. Ὅταν δ' ἄνεμος ἢ μέγας φέρουσι λίθον ἐφ' ἑαυταῖς ἔρμα πρὸς τὸ πνεῦμα. Πίνουσι δ' ἂν μεθὴ ποταμὸς πλησίον οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἢ ἐντεῦθεν, θέμεναι τὸ ἄχθος πρῶτον· ἐὰν δὲ μὴ ἦ, ἐτέρωθεν πίνουσαι ἀνεμοῖσι τὸ μέλι, καὶ αὐθις ἐπ' ἔργον πορεύονται. Τῇ δὲ τοῦ μελιτος ἐργασία διττοὶ καιροὶ εἰσιν, ἕνα καὶ μετόπωρον· ἡδῖον καὶ λευκότερον καὶ τὸ σύνολον κάλλιόν ἐστι τὸ ἔαρινόν τοῦ μετοπωρινοῦ. Μέλι δὲ κάλλιστον γίνεται ἐκ νέου κηροῦ καὶ ἐκ μόσχου τὸ δὲ πυρρὸν αἴσχιον διὰ τὸ κηρίον· διαφθείρεται γὰρ ὡσπερ οἶνος ὑπ' ἀγγείου διὸ δεῖ ξηραίνειν αὐτό. Ὅταν δὲ τὸ θύμον ἀνθῇ καὶ πλήρες γίγνηται τὸ κηρίον, οὐ πηγνυται τοῦτο. Ἔστι δὲ καλὸν τὸ χρυσοειδές· τὸ δὲ λευκὸν οὐκ ἐκ θύμου εἰλικρινοῦς ἀγαθὸν δὲ πρὸς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔλκη. Τοῦ δὲ μελιτος τὸ μὲν ἀσθενές αἰεὶ ἄνω ἐπιπολάζει, ὁ δὲ ἀφαιρεῖν, τὸ δὲ καθαρὸν κάτω. Ὅταν δ' ἡ ὕλη ἀνθῇ κηρὸν ἐργάζονται· διὸ ἐκ τοῦ σίμβλου τότ' ἔξαιρετέον τὸν κηρὸν· ἐργάζονται γὰρ εὐθύς. Ἀφ' ὧν δὲ φέρουσι, ἔστι τάδε, ἀτρακτυλλίς, μελίλιτον, ἀσφρόδελος, μυρρίνη, φλεῶς, ἄγνος, σάρτον. Ὅταν δὲ τὸ θύμον ἐργάζονται, ὕδωρ μιγνύουσι πρὶν τὸ κηρίον καταλείπειν. Ἀφοδεύουσι δ' αἱ μέλιτται πᾶσαι ἢ ἀποπετόμεναι, ὡσπερ εἴρηται, ἢ εἰς ἕν κηρίον. Εἰσὶ δ' αἱ μικραὶ ἐργάτιδες μᾶλλον τῶν μεγάλων ὡσπερ εἴρηται, ἔχουσι δὲ τὰ πτερὰ περιετριμμένα καὶ χοιῶν μέλαιναν, καὶ ἐπιεκαυμένα· αἱ δὲ φαναὶ καὶ λαμπραὶ, ὡσπερ γυναῖκες ἀργαί. Δοκοῦσι δὲ χαίρειν αἱ μέλιτται καὶ τῷ κρότῳ, διὸ καὶ κροτοῦντές φασιν ἀθροίζειν αὐτὰς εἰς τὸ σημνός ὁστράκοις τε καὶ ψήφοις· ἔστι μὲν τοι ἄδηλον ὅπως εἴ τι ἀκούουσιν καὶ πότερον δι' ἡδονὴν τοῦτο ποιοῦσιν ἢ διὰ φόβον. Ἐξελάνουσι δὲ καὶ τὰς ἀργὰς αἱ μέλιτται καὶ τὰς μὴ

φειδομένας. Διήρηται δὲ τὰ ἔργα, ὡσπερ εἴρηται πρότερον, καὶ αἱ μὲν γόνον ἐργάζονται, αἱ δὲ τὸ μέλι, αἱ δ' ἐριθάκη· καὶ αἱ μὲν πλάττουσι κηρία, αἱ δ' ὕδωρ φέρουσιν εἰς τοὺς κητάρους καὶ μιγνύουσι τῷ μέλιτι, αἱ δ' ἐπ' ἔργον ἐργάζονται. Ὅρθοιαι δὲ σιωπῶσιν, ἕως ἂν μία ἐγείρη βομβήσασα δις ἢ τρίς· τότε δὲ ἐπ' ἔργον ἀθροαί πέτονται, καὶ ἐλθοῦσαι πάλιν θορυβοῦσι τὸ πρῶτον, κατὰ μικρὸν δ' ἤττον, ἕως ἂν μία περιπετομένη βομβήσῃ, ὡσπερ σημαίνουσα καθεύδειν. Εἴτ' ἐξαπίνης σιωπῶσιν. Διαγιγνώσκειται δ' ἰσχύειν τὸ σημνός τῷ τὸν ψόφον εἶναι πολὺν καὶ κινεῖσθαι ἐξιούσας καὶ εἰσιούσας· τότε γὰρ σκαδόνας ἐργάζονται. Πεινώσι δὲ μάλιστα ἡνίκ' ἂν ἄρχονται ἐκ τοῦ χειμῶνος. Ἀργότεραι δὲ γίνονται, ἐὰν πλείων τις καταλίπη μέλι βλίττων ἀλλὰ δεῖ πρὸς τὸ πληθὺς καταλείπειν τὰ κηρία· ἀθυμότερον δ' ἐργάζονται κἄν ἐλάττω καταλείφῃ. Ἀργότεραι δὲ γίνονται κἄν μέγα τὸ κηρὸν ἀθυμότερον γὰρ πονοῦσιν. Βλίττεται δὲ σημνός χοῶ ἢ τρία ἡμίχρα, τὰ δὲ εὐθνεοῦντα δύο χοῶς ἢ πέντε ἡμίχρα· τρεῖς δὲ χοῶς ὀλίγιστα. Πολέμιον δὲ πρόβατον ταῖς μελιτταῖς, καὶ οἱ σφήκες, ὡσπερ εἴρηται καὶ πρότερον.» ... «Κηφήνες δ' ὀλίγοι ἐνόητες ὠφελοῦσι τὸ σημνός· ἐργατικώτερας γὰρ ποιοῦσι τὰς μέλιττας. Προγιγνώσκουσι δὲ καὶ χειμῶνα καὶ ὕδωρ αἱ μέλιτται· σημεῖον δὲ, οὐκ ἀποπέτονται γὰρ ἀλλ' ἐν τῇ εὐδία αὐτοῦ ἀνειλοῦνται, ᾧ γιγνώσκουσι οἱ μελιττουργοὶ ὅτι χειμῶνα προσδέχονται. Ὅταν δὲ κρέμονται ἐξ ὀλλήλων ἐν τῷ σημνεῖ, σημεῖον γίνεται τοῦτο ὅτι ἀπολείπει τὸ σημνός. Ἀλλὰ καταφυσῶσι τὸ σημνός οἶνω γλυκεῖ οἱ μελιττουργοὶ, ὅταν τοῦτ' αἰσθῶνται. Φυτεύειν δὲ συμφέροι περὶ τὰ σημνή ἀχράδας, κυάμους, πῶν Μηδικήν, Συρίαν, ὄχρους, μυρρίνην, μήκωνα, ἔρφυλλον, ἀμυγδαλῆν. Γιγνώσκουσι δὲ τινες τῶν μελιττουργῶν τὰς ἑαυτῶν ἐν τῷ νομῷ ἄλευρα καταπάσαντες. Ἐὰν δὲ ἕνα ὄψιον γένηται ἢ ἀνχμός, καὶ ὅταν ἐρυσσιβῃ, ἐλάττων ἐργάζονται αἱ μέλιτται τὸν γόνον.»

(Ἀριστοτέλους, «Τῶν περὶ τὰ ζῶα ἱστοριῶν», 487^b 12 καὶ ἐφεξῆς.)

Ὡς εὐχερῶς ὁ ἀναγιώστης παρατηρεῖ ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρηθέντων χωρίων,

ἀξίαν τινα κέκτηνται, ὅπως δὴ ποτε, τὰ τοῦ Δημοκρίτου· μεγάλην δὲ ἀξίαν τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὀφείλομεν ὅμως νὰ γινώσκωμεν ὅτι ἐκ μὲν τῶν τοῦ Δημοκρίτου ἔργων λείψανα μόνον τούτων διεσώθησαν, ἐνῶ τὸ τοῦ Στρωγγιρίτου σύγγραμματα τῶν περὶ τὰ ζῶα ἱστοριῶν ἄρτιον περιεσώθη καὶ δὴ καὶ τὸ μέρος τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν μελιττῶν. Ἄν τὰ τοῦ Δημοκρίτου ἔργα διεσώζοντο ἄρτια, ὅπως καὶ τὰ «Γεωπονικά», ἐν οἷς διείληπται καὶ τὸ περὶ μελισσῶν κεφάλαιον, τότε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ φέρωμεν κρίσιν περὶ τοῦ συνόλου τοῦ συγγραμματος καὶ δὴ τοῦ περὶ μελισσῶν κεφαλαίου. Ὡς ἔχει, κατ' ἀκολουθίαν, τὸ περὶ μελισσῶν λείψανον τοῦ συγγραμματος τοῦ Δημοκρίτου, οὐδεμίαν ἀσφαλῆ περὶ τούτου κρίσιν δυνάμεθα νὰ ἐξενέγκωμεν.

Ὁ Δημοκρίτος ἐπεκλήθη Γελκσίνοσ διὰ τὸ γελᾶν πρὸς τὸ κενόσπουδον τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὁμιλοῦντες περὶ τοῦ Δημοκρίτου τὸν παριστῶσιν ὡς πολυπλάγκτον, πολυμυθῆ καὶ ἀεὶ εὐθυμον. «Ἐξ ὅλων τῶν πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους σοφῶν ὁ Δημοκρίτος ἀναμφισβήτητος ὑπῆρξε πολυμαθέστατος, ὑπὸ τινα δὲ ἔποψιν ἴσως καὶ σπουδαιότατος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ τὴν λέξιν χάρις θρυλεῖται ὅτι δὲν ἠλασσοῦτο τῆς τοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ» (1)

Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ μέγας φιλόσοφος, ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἰς τὴν περὶ τῶν ζῴων ἱστορίαν, τὸ ἐμβριθέστατον τοῦτο τῶν συγγραμμάτων τοῦ σοφωτάτου Ἀριστοτέλους, διὰ τὴν ζυγγραφὴν τοῦ ὁποῦ βεβαιοῦται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐμέτρησε τῷ Ἀριστοτέλει 800 τάλαντα, ἤτοι 4.800.000 δραχμῶν, τοσαῦτα ἀναγράφει περὶ μελιττῶν, ὥστε ἀδεῶς, ὅτι δὲν θὰ διαψευσθῶμεν, δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι οὐδεὶς τῶν μετὰ τὸν Ἀριστοτέλην φυσιολόγων ξυνέγραψε τελειότερα, ἐμβριθέστερα, ἀνκλυτικώτερα. Καὶ δὲν δυνάμεθα τῆνικα εἰπεῖν, ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ χαρακτηριστικῇ αὐτῶν

βραχυλογίᾳ καὶ περιεκτικότητι πραγματευέται περὶ τῆς τροφῆς τῶν μελιττῶν, περὶ τοῦ ὕδατος ὃ λαμβάνουσιν αἱ μελιτταί, περὶ τοῦ πότε φωλοῦσι, πότε ἡσυχάζουσι, πότε ἐκδύουσι· περὶ τοῦ τίνα θηρία ἐγγίγνεται ἐν τοῖς σμήνεσι, περὶ τοῦ πότε νοσοῦσιν αἱ μελιτταί, περὶ τοῦ τίνα τρόπῳ ἀποθνήσκουσι· περὶ τοῦ ἂν θηρεύουσιν αἱ μελιτταί· περὶ τοῦ πότε ἐσθίουσι τὸ μέλι· περὶ τοῦ τίς τῆς τροφῆς τῶν μελιττῶν· περὶ τοῦ πῶς κομίζουσι τὸ κηρίον καὶ τὸν κηρὸν· περὶ τοῦ ὅτι μελιτταὶς περὶ τε τὸν βίον καὶ τὴν ἐργασίαν πολλὴ ποικιλία· περὶ τοῦ πῶς οἰκοδομοῦσιν αἱ μελιτταί τὸ κηρίον· περὶ τοῦ πῶς ἄρχονται αἱ μελιτταὶ τῶν ἰσθῶν· περὶ τοῦ πῶς εἰσὶ θυρίδες μέλιτος καὶ σχαδόνων· περὶ τοῦ τίνων κηρίων εἰσὶ τὰ πληρέστερα· περὶ τοῦ πῶς ἐστὶ στόμα σμήνους· περὶ τοῦ πῶς ἂν ἀποπλανηθῇ ὁ ἀφεσμός, ἀνευρίσκουσιν αἱ μελιτταί· περὶ τοῦ πῶς ἀναλαμβάνουσι καὶ πόθεν τὸν κηρὸν αἱ μελιτταί· περὶ τοῦ εἰς τίνα ἄνθη καθ' ἑκάστην πτῆσιν ἡ μελιττα βαδίζει· περὶ τοῦ τί πράττουσιν αἱ μελιτταὶ ὅταν εἰς τὸ σμήνος ἀφίκωνται· περὶ τοῦ οὐ ριζιδίον ἐστὶν ἰδεῖν ὅτι μελιτταὶ λαμβάνουσιν· περὶ τοῦ ποῦ τεθεώρηται ἡ τοῦ κηροῦ ἀνάληψις· περὶ τοῦ πότε αἱ μελιτταὶ νεοτεύουσιν· περὶ τοῦ ὅτι αἱ μελιτταὶ ἐπικαθῆνται ἐπὶ τῶν κηρίων, ἐὰν δὲ μὴ ποιήσωσι τοῦτο τὰ κηρία τί γίνονται· περὶ τοῦ τί γίγνεται εἰς τὰ φθειρόμενα κηρία. Περὶ τοῦ τί αἱ μελιτταὶ ποιοῦσι τῶν κηρίων τὰ λίπτοντα· περὶ τοῦ τί αἱ μελιτταὶ κάμνουσι τοὺς τε φῶρας καὶ τοὺς κηφήνας· περὶ τοῦ τίνας τῶν ἡγεμόνων κτείνουσιν αἱ μελιτταὶ καὶ ἐκ τίνος αἰτίας· περὶ τοῦ ὅτι αἱ μελιτταὶ διαφθείρουσι καὶ τὰ τῶν κηφήνων κηρία· περὶ τοῦ τίνας τῶν μελιττῶν αἱ μελιτταὶ κτείνουσιν· περὶ τοῦ τί πράττουσιν αἱ μελιτταὶ, ὅταν ἡ ἀφεςις μέλι νὰ γίνῃ· περὶ τοῦ τί ἔργα αἱ μελιτταὶ ποιοῦσι· περὶ τοῦ πότε ἡ μελιττα φέρει ὕδωρ· περὶ τοῦ ἂν κάθῃται ἡ μελιττα πρὸς σάρκα· περὶ τοῦ ἂν ἡ μελιττα ὀψοφαγῇ· περὶ τοῦ ἂν αἱ μελιτταὶ ἔχουσι χρόνον εἰθισμένον ἐργασίας· περὶ τοῦ διὰ τί μελιττα θνήσκει ἀποβαλοῦσα τὸ κέντρον· περὶ τοῦ ὅτι μελιτταὶ κτεί-

(1) Καρόλοσ Ὀδοφόσ. Μυλλέρου.— Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς Γερμανικῆς ὑπὸ Χ. Ι. Μαντζάκου. Τόμος Γ'. Ἐν Ἀθήναις, 1886.

Ο ΝΕΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ — Ἄιντε τώρα Ντουντοῦ, κάνε τὸ τεμενᾶ καὶ εἰς τὸ κύριον Κλέαρχο!

νουσι βάλλουσαι καὶ τὰ μεγάλα τῶν ζώων· περὶ τοῦ ὅτι μέλιτται καθαριώτατόν ἐστι τῶν ζώων· περὶ τοῦ πῶς αἱ μέλιτται ἀφιάσι τὸ περιττώμα· περὶ τοῦ εἰς τίνας ὁσμάς δυσχεραίνουσιν αἱ μέλιτται· περὶ τοῦ τίνες εἶσιν αἱ νέαι μέλιτται· περὶ τοῦ ποῦ ἐργάζονται μέλιτται πρῶτον καὶ νέαι· περὶ τοῦ εἰς τίνα τῶν σμηγῶν ἐπιπίπτουσι νοσήματα· περὶ τοῦ τίς ἐστι νομὴ τῶν μελιτῶν· περὶ τοῦ ποῦ αἱ μέλιτται μένουσι κατὰ τὸ θέρος καὶ ποῦ κατὰ τὸν χειμῶνα. Ποῖος θύμος ταῖς μέλιτταις ἀμείνων· περὶ τοῦ τί μέλιτται πράττουσιν ὅταν ἀνεμος ἢ μέγας· περὶ τοῦ πόθεν τίνουσιν αἱ μέλιτται καὶ τὴν ὕδωρ. Περὶ τοῦ τίνες καιροὶ εἰσι κατάλληλοι εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ μέλιτος· περὶ τοῦ πόθεν γίνεται μέλι κάλλιστον· περὶ τοῦ ποῖόν ἐστι μέλι καλόν· περὶ τοῦ ποῦ ἐπιπολάζει μέλιτος τὸ ἀσθενὲς καὶ τὸ καθαρόν· περὶ τοῦ πότε αἱ μέλιτται ἐργάζονται κηρόν· περὶ τοῦ τίνα πράγματα αἱ μέλιτται φέρουσι πρὸς ἐργασίαν· περὶ τοῦ τί κομίζουσιν αἱ μέλιτται ὅταν τὸν θύμον ἐργάζονται· περὶ τοῦ τίνες τῶν μελιτῶν εἰσι μᾶλλον ἐργάτιδες· περὶ τοῦ ὅτι μέλιτται φαίνονται χαίρουσαι καὶ εἰς τὸν κρότον· περὶ τοῦ τίνας τῶν μελιτῶν ἐξελαύνουσιν αἱ μέλιτται· περὶ τοῦ πότε σιωπῶσιν αἱ μέλιτται καὶ ἕως πότε· περὶ τοῦ πότε σμήνος διαγιγνώσκεται ὅτι ἰσχύει· περὶ τοῦ πότε μέλιτται μάλιστα πεινώσι· περὶ τοῦ πότε μέλιτται γίνονται ἀργότεραι· περὶ τοῦ τί δίδει ἔ-

καστον σμήνος· περὶ τοῦ ὅτι μέλιτται προγιγνώσκουσι καὶ χειμῶνα καὶ ὕδωρ καὶ περὶ τοῦ τί τότε πράττουσι· περὶ τοῦ τί σημεῖον εἶναι ὅταν μέλιτται κρέμανται ἐν τῷ σμήνει· περὶ τοῦ τί χρὴ φυτεύειν περὶ τὰ σμήνη· περὶ τοῦ πῶς μελιττουργοὶ τινες γινώσκουσι τὰς ἑαυτῶν μελιττας· περὶ τοῦ πότε μέλιτται ἐργάζονται τὸν γόνον.»

*
*

Περὶ τῆς ἀγχινόας τῶν μελιτῶν οἱ νεώτεροι τῶν μελιττουργῶν ἐποιήσαντο πολλὰ πλᾶ πειράματα, ὅπως δυναθῶσι νὰ μορφώσωσι γνώμην σταθεράν· ἀδιστακτικῶς δ' ἐξ αὐτῶν ἐβεβηκίωθησαν ὅτι εἶναι καὶ διακρινόμενοι ἀναλλοίωτοι αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ζυγγραφῶν καθορισθεῖσαι γενικαὶ ἀρχαὶ περὶ τῶν ἡθῶν, περὶ τῶν ἔργων καὶ περὶ τῆς εὐφυΐας τῶν μελιτσοφόρων ἐντόμων. Ἐπίσθησαν, οἱ ἐγκύψαντες εἰς τὰς μελιττας αὐτάς, ὅτι ἡ τοῦ ἐσμοῦ πειθαρχία ἐν γένει καὶ ἐκάστης μελιττης ἰδιαίτερος εἰς τὰ κελεύσματα τὰ ἀπολυταρχικὰ τοῦ ἢ τῆς ἡγεμόνος τῶν μελιτῶν παρκαμένουσιν ἀκλόνητα μέχρι καταπλήξεως· ἐπίσθησαν δ' ἐπὶ τέλει ὅτι τὸ μικρὸν αὐτὸ ἔντομον, τὸ ξουπόπιον, λιγύφθογον καὶ ἐρίβομβον μένει εἰς τὴν ζωονότητα πιστὸν εἰς τὸ δημιουργικὸν τοῦ ἔργου, ὅσον καὶ ἀπαρμηίλλως πειθαρχικὸν τῷ ἡγεμόνι του.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Δ Η Λ Ω Σ Ι Σ

Τὸ «Παράρτημα» τῶν «Ἀθηνῶν» ἐπιθυμοῦν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσαγωγὴν τοῦ ἀδόλου λογισμοῦ, ἀνοίγει ἀπὸ τοῦδε στήλην Κριτικῆς Βιβλιογραφίας διὰ τὰ νέα φιλολογικὰ ἔργα. Διὰ τοῦτο παρακαλοῦνται οἱ ἐκδίδοντες τοιαῦτα νὰ πέμπωσιν εἰς τὸ Λογιστήριον τῶν «Ἀθηνῶν» δύο ἀντίτυπα ἐκάστου ἔργου, ὧν τὸ ἓν θὰ λαμβάνῃ ὁ ἀναλαβὼν τὴν Κριτικὴν γνωστὸς φιλόλογος κ. Ν. Λιβαδάς.

Ο 'ΜΠΑΡΜΠ' ΑΝΔΡΕΑΣ,,

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Πρὸ δεκαετίας περίπου, μαθητῆς τυγχάνων τοῦ Γυμνασίου, συνείθιζον καὶ ἐγὼ — ὡς ἄλλως τε πάντες, οἱ μαθηταὶ πράττουσι — νὰ ἀρίθωω κανόνι ἀπὸ τὰ μαθηματα κατὰ τὴν γραφικὴν μαθητικὴν ἐκφρασίαν, καὶ μετὰ τῶν ζωηρῶν καὶ εὐθύμων συμμαθητῶν μου νὰ ἐπιδιδόμεθα εἰς παντοειδεῖς καὶ ποικιλίας ἄλλας ἀσχολίας μηδεμίαν ἐχούσας σχέσιν πρὸς τὴν Ἀλγεβρᾶν, τὸ Συντακτικὸν καὶ τὰ λοιπὰ μαθηματα τοῦ σχολείου. Ἰδιαιτέρων ὅμως εὐχαρίστησιν ἠσθανόμεθα πάντες εἰς τὸ ἀνηλεὲς καὶ ἀπάνθρωπον πείραγμα τῶν διφθόρων τρελλῶν, οἵτινες ἀφθονοὶ περιεφέροντο τότε ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως. Ἐκάστη «παρέα» εἶχεν καὶ τὸν ἰδικόν της, τὸ enfant gâté της, οὕτως εἶπεν. — Εἶναι ἀνεκδιήγητον τὸ τί ὑφίσταντο οἱ ἀτυχεῖς ἐλεεινοῦς ἀνθρώποι παρ' ἡμῶν τῶν πεπολιτισμένων καὶ κελῶς ἐχόντων καὶ ὁμολογῶ ὅτι βεβαίως θλίβομαι σήμερον ἀναλογιζόμενος τὴν ἀκηδὴν τῶν διδασκάλων καὶ τῶν λοιπῶν ἐντεταχμένων τὰ τῆς ἀγωγῆς μας τότε, οἵτινες προθύμως καὶ ἐλαφρῶς τῆ συνειδήσει ἔσπευδον κατὰ τὴν λήξιν τοῦ μαθητικοῦ ἔτους νὰ κοσμήσωσι τὰ ἐνδεικτικὰ μας διὰ «δικαγωγῆς κοσμιωτάτης, ἀρίστης» καὶ δι' ὄλων τῶν ἡγεμῶν ἐκείνων ἐπιθέτων τοῦ διδασκαλικοῦ ὀνοματολογίου.

Θὰ εἴπωσι ἴσως μεμφοίμοιροι τινὲς ὅτι δὲν εἶναι καθήκον τῶν διδασκάλων ἀλλὰ τῶν γονέων, τὸ ἐπιτηρεῖν τὰ παιδιὰ ἔξω τοῦ σχολείου. Συμφωνῶ· ἀλλὰ φρονῶ ὅτι ὁ διδάσκαλος δύναται εὐκαιρῶς τυχοῦσης, διὰ μιᾶς καταλλήλου ὁμιλίας πρὸς τοὺς μαθητάς, νὰ κεντήσῃ τὴν λεπτὴν καὶ εὐχισθητικὴν ἐκείνην χρῶδὴν τῆς παιδικῆς ψυ-

χῆς, καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸ πολυσύνθετον ποίμνιόν του νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἂν εἰς ἄρτιος ἀνθρώπος ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἄλλων, πολλῶ μᾶλλον εἰς ἀπόκληρος τῆς τύχης, εἰς παρὰφρων, ἔχει δικαίωμα ὄχι μόνον σεβασμοῦ πρὸς τὴν δυστυχίαν του, ἀλλὰ καὶ οἴκτου καὶ παρηγορίας.

Τὸ κατωτέρω ἀφηγούμενον ἐπεισόδιον, γραφέν ἐν σχολῇ, ὡρᾶ, ἀφιερῶ κυρίως πρὸς τὴν μαθητικῶσαν νεότητα, ἥτις ἐλαφρὰ καὶ ἀμερίμως διακρίνουσα χρησιμοποιοεῖ τὴν ἀθλιότητα τῶν ἄλλων ὡς μέσον διασκεδάσεως οὐδόλως προσέχουσα ἂν σημερινὴ κατὰστασις ἐνὸς ἀτόμου εἶναι ἀποτελεσματικὸν δυσμενοῦς τύχης ἢ περιπετειῶν μοιραίων.

Μὴ νομισθῆ ὅτι ὀρέγομαι τὸν τίτλον Μέντορος ἢ φιλοσοφοῦντος παιδαγωγοῦ

Ἀπλῶς τὴν ζήρην ἀφήγησιν ἐνὸς ἐπεισοδίου οὕτινος πρῶτον μάρτυς θὰ ἀνεύρῃ, ἐν ταῖς γραμμαῖς ταύταις ὁ ἀναγνώστης, τὴν βιογραφίαν ἐνὸς τρελλοῦ, ὃν ἔσχον τὴν εὐτυχίαν ἅμα καὶ τὴν ἀτυχίαν νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς, τὸ δὲ μικρὸν τῆς γνωριμίας του διάστημα μ' ἔκχευε πολλὰκις νὰ γελᾶσω ἀλλὰ τέλος καὶ νὰ κλαύσω ὅταν πλέον ἀνδρωθεὶς εἶδον τὸ ἄδικον τὸ ὁποῖον εἶχον κάμῃ ἐγὼ τε καὶ ἄλλοι εἰς ἀνθρώπων ἄξιον οἴκτου καὶ ἐλέους.

Εἰς τὸ σμήνος τῶν τότε τρελλῶν συγκαταλέγετο καὶ εἰς ἄξιος ἰδικιτέρας ὅπως μνείας, τόσον λόγῳ τοῦ ἰδιορρύθμου αὐτοῦ ὅσον καὶ διὰ τὴν περιέργον ἀληθῶς ἱστορίαν του, καὶ ὅστις ἐπὶ πλέον ἐνέπνευσεν ἐν ἐκ τῶν γλαφυρωτέρων ποιημάτων τοῦ ἀξιοδάκρυτον τέλος εὐρόντος, ἀλησμονήτου ποιητοῦ Ἀ. Κόκκου.

Ἐκαλεῖτο οὗτος, Ἀνδρέας ἀγνώστου ἐπιωνύμου καὶ προελεύσεως. Χάρης εἰς τὴν ἡλικίαν του—ἦτο τότε 50 περίπου ἐτῶν— τοῦ εἶχον κολλήσῃ πρὸ μὲν τοῦ ὀνόματός του τὴν προσωνομίαν «μπαρμπ», μπαρμπ' Ἀνδρέας, μετὰ δὲ τὸ ὄνομά του δίξην ἐπιωνύμου, πράγματι ὅμως ὡς παρατσούκλι, τὸ κακὸν «Περπυρῆς».

Ἐμπαρμπ' Ἀνδρέας ὁ Περπυρῆς ἦτο τὸ ἀγαπημένον θῦμα τῆς εὐθύμου συντροφίας μας. Ὅσκις ἦτο ἀγλάντι ἐκδρομῇ ἢ οἰαδῇ ποτε διασκεδάσις ὁ μπαρμπ' Ἀνδρέας ἦτο ἀπαραίτητος τύπος καὶ συμπλήρωμα ἐφ' οὗ ἐξέσπα εἰς τὸ τέλος πᾶσα ἀσχρηία τῶν δαιτυμόνων.—Ἐμπαρμπ' Ἀνδρέας ἦτον ἀλκοολικός· ἐπινε ἀπὸ πολλὰ-χρόνια καὶ εἶχε κανταντήσῃ εἰς τὸ ἐλεεινὸν καὶ ἀξιοδάκρυτον ἐκεῖνο σημεῖον εἰς ὃ ὀδηγεῖ ἡ βαθμιαία ἀποκτίνωσις τοῦ οἴνουπνεύματος.

Οἱ ἀρχαῖοι συνήθειζον, τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς ραψωδοὺς, οἵτινες ἐφαίδρουν τὰ δεῖπνα καὶ τὰ σημπουσία των νὰ στολίζουσι μὲ ρῦθον καὶ ἀνθη εἰς τὴν κεφαλὴν, ἡμεῖς ὅμως, οἱ... ἀπόγονοι ἐκείνων(!) ἠρκοῦμεθα εἰς τὴν ἐδελυρὰν στολὴν τοῦ ραψωδοῦ μας, ἀντὶ δὲ λύρας ἢ γλυκυφθόγγου αὐλοῦ εἰς ἀπαίσιον μπουζούκιον. Ἀφίνω ἕκαστον νὰ φαντασθῇ τὰ μαρτύρια τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου ἀνθρώπου ὁστις περιφέρει τὴν πενίαν καὶ τὴν ἀθλιότητα τῆς ὑπάρξεως του ἠγωνίαν διὰ τοῦ μπουζουκίου του νὰ κερδίσῃ ὀλίγα κέρματα ἵνα μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης, ἀφίνω ἕκαστον, λέγω, νὰ ἐννοήσῃ τὸ μέγεθος τῆς σκληρότητος τῆς κοινωνίας, ἣν ὑπετίθετο ὅτι ἀντιπροσωπεύαμεν ἡμεῖς, ἣτις παρὰ τοιοῦτου νευραγίου τῆς ζωῆς ἐξίτηι ν' ἀρπάξῃ καὶ τὴν ψυχὴν του πρὶν ἢ ἐπιστῆ ἀκόμη ἡ ὥρα τῆς.

Τὸν μπαρμπ' Ἀνδρέαν πολλὰ ἔτη πρὶν ἢ γνωρίσω ἐγὼ, ἐγνώρισεν ὁ ἀείμνητος Κόκκος.

Ὁ ποιητὴς ἔμαθεν τὸν βίον τοῦ μπαρμπ' Ἀνδρέα, συνεκινήθη, καὶ τὴν ὁδὸν, ἣν τοῦ ἐπροξένησεν ἡ ἀθλία ἐκείνη ὑπάρξις ἀπεικυστάλλωσεν εἰς τὸ γνωστότατον καὶ τὸσην μελαγχολικὴν γλυκύτητα ἀποπνεύον ποιημάτων. Ἰδοὺ τὸ ποίημα τοῦτο:

Ὁ κύρ Ἀνδρέας ἐπινε κρασί
Ὅσο κανεὶς δὲν πίνει ἐδῶ κάτω!

Τ' ἀρέσει, ἔλεγε, στὰ δύο ἢ μισή,
Μὰ καὶ τὴ μιὰ ρουφαίει ὡς τὸν λάτο. . . .

Ὅταν ἀκόμα ἦτανε παιδί
Ἐλάτρευε τῆς εὐμορφαις κοπέλαις,
Μὰ τώρα ποῦ ἡ καρδιά δὲν κελαδεῖ
Λατρεῖε . . . τὸ κρασί καὶ τῆς σαρδέλ-
(λαις! . . .

Ἐπιν' ὁ κύρ—Ἀνδρέας στὰ γερά,
Μὰ τελευταῖα τῶς παρακίναει
Κ' ἕνας του φίλος τοῦπε σοβαρά:
—Κόφ' τὸ, βρὲ ἀδελφέ, θὰ σὲ πεθάνει! .

Ὁ γέρος κάνει ὄρο καὶ σταυρὸ
Νὰ μὴν τὸ βάλῃ πειὰ ποτὲ στὰ χεῖλια.
Κ' ἐγέμισε μὲ μοναχὸ νερὸ
Κάθε κανιάτα, κάθε του μ π ο τ ἰ λ ι α . . .

Πέρασαν ἡμέραι, μῆνες στρογγυλοί,
Ποῦ δὲν ἐβλέπαν πειὰ τὸν κύρ Ἀνδρέα!
Κανεὶς, κανεὶς γιὰ ἕκινον δὲν μιλεῖ
Κ' ἡ κάθε μιὰ τὸν ἔξεραιε παρῆα

Μὰ ποῦ νὰ ἦν ὁ γέρος; τάχα ζῆ;
Νὰ εἶναι στὸ χωριὸ; μὴν ταξειδεύῃ;
Μὴ ἔχῃ τὴν σὲ καμμιὰ γωνιά, μαζὺ
Μὲ κάποιον τοῦ β α ρ ἔ λ α ποῦ λατρεῖε;

Ὁ δύστιχος εἶν' ἄρρωστος βαρεῖα!
Πεσμένος στὸ πτωχὸ του τὸ κλινάρι,
Τὸ Χάρο καρτερεῖ κάθε βραδεία,
Τὴν ἡσυχὴν ψυχὴν του νὰ τοῦ πάρῃ

Τὶ ἔχει; δὲν ἐμπόρεσε κανεὶς
Ἀκόμη ὡς τὰ τώρα νὰ νοήσῃ,
Καὶ νὰ ποῦ ὁ παπᾶς κύρ Λεμονῆς
Τρεχάτος φθάνει νὰ τὸν κοινωνήσῃ

Ὁ γέρος, ἅμα εἶδε τὸν παπᾶ,
Σηκώθη εὐθύς καὶ ἔαθησε στὸ στρῶμα!
Μπρὸς στ' ἄρχαντα μυστήρια σιωπᾶ
Κι' ἀνοίγει μὲ κατάνυξι τὸ στόμα

—Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ . . .
—Ἀνδρέας! λέει ὁ ἄρρωστος καὶ πίνει . .
—'Στ' ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ,
Κι' ὁ καλὸς παπᾶς τοῦ ξαναδίνει!

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τοῦ δίνει ἀκόμα ἕνα ταπεινά,
Θυμᾶτ' ὁ γέρος τὰ κρασοποτίδια,
Κ' ἐκεῖ σὰν ἔξασημένος ξεφωνᾷ
—Παιδί! γιὰ φέρε μας λοιπὸν τὰ ἴδια! .

—Θαῦμα! φωνάζει ὁ πνευματικὸς,
—Θαῦμα! φωνάζει δυνατὰ κι' ὁ γέρος,
Καὶ φεύγει ὁ παπᾶς ἐκστατικός,
Κι' ὁ κύρ—Ἀνδρέας ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος.

Τὴν ἴδια ἡμέρα, σ' ἕνα μαγεριό,
Μιὰ φωνὴ γνωστὴ, μὰ βραχυσιαμένη
Ἀκούγονταν σὲ ὅλο τὸ χωριὸ
Νὰ τραγουδῇ καντεθουσιασμένη.

Ὅταν ἀκόμα ἦμουνα παιδί
Ἐλάτρευα τῆς εὐμορφαις κοπέλαις,
Μὰ τώρα ποῦ ἡ καρδιά δὲν κελαδεῖ,
Λατρεῖω τὸ κρασί καὶ τῆς σαρδέλ-
(λαις) . . .

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ὀλίγων στίχων ὁ ποιητὴς, ὀλόκληρον τὸ δικαίωμα τῆς ποιητικῆς του ἀδείας ἐξαντλῶν, προσεπάθησε νὰ περιγράψῃ τὸν ἀνθρώπον ὅστις εὕρισκετο ἐνώπιόν του καὶ ὅπως τὸν ἐγνώρισεν ἐπ' ὀλίγας μόνον στιγμᾶς.

Δὲν ἠδυνήθη ὅμως ὁ Κόκκος ν' ἀποφύγῃ καὶ τὴν λεπτὴν εἰρωνίαν ἣτις κυρίως τὸν ἐχαρκτηρίζουν· οὕτω δὲ παρενεβάλλεν τὴν ἀμυγήτου χάριτος ἐκείνην σκηνὴν τῆς μεταλήψεως καθ' ἣν ὁ μπαρμπ' Ἀνδρέας, τοῦ οἴνου γευθεὶς ἐνθυμεῖται αἰφνης τὰ «κρασοποτίδια».

Ὁ μπαρμπ' Ἀνδρέας ἦτο θῦμα ἀτυχοῦς ἔρωτος. Ἠράσθη καὶ αὐτὸς μιὰν ἐκνήν καὶ λυγρὰν συγχοριανὴν του, τὴν ἐξήτησεν εἰς γάμον, τοῦ τὴν ἠρνήθησαν καὶ αὐτὸς τὴν ἀπήγαγεν.—Ἡ ἀπαγωγή ὅμως αὕτη ἀντὶ ν' ἀνοίξῃ τὴν ὁδὸν τῆς εὐτυχίας εἰς τοὺς δύο ἐραστάς, ἐπέπρωτο ν' ἀνοίξῃ εἰς μὲν τὸν ἀδελφὸν τῆς ἀπαχθείσης τὸν τάφον, φονευθέντα ὑπὸ τοῦ μπαρμπ' Ἀνδρέα διὰ τὴν ἀντίστασίν του κατὰ τὴν ἀπαγωγήν, εἰς δὲ τὸν Μπαρμπ' Ἀνδρέαν τὴν θύραν τῶν Φυλακῶν τοῦ Ρίου ὅπου καὶ διήλθεν τὰ θλιβερώτερα χρόνια τοῦ βίου του, συλλογιζόμενος πάντοτε τὴν τραγικὴν ἐκείνην στιγμὴν καθ' ἣν ὀλόκληρος ἡ εὐτυχία του διελύθη μὲ τὸν καπνὸν τοῦ τελευ-

ταίου πιστολισμοῦ του.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθει ἐπὶ καιρὸν τοῦ μπαρμπ' Ἀνδρέα περιφερομένου ἐντὸς τοῦ προαυλοῦ τῶν φυλακῶν πάντοτε μελαγχολικῶς, συνοφρυωμένου καὶ βλοσυροῦ ἕως ὅτου ἡμέραν τινὰ προσήλθεν γελῶν τὸν ἰδιάζοντα ἐκεῖνον γέλωτα τῶν τρελλῶν εἰς τὸν Ἀρχιφύλακα ζητῶν νὰ πῇ. Ὁ Φύλαξ τὸν ἀπεδίωξεν πύξ καὶ λάξ καὶ ὁ μπαρμπ' Ἀνδρέας ἀπεμακρίνηται γελῶν καὶ πάντοτε γελῶν.—Ὁ ἀτυχὴς ἦτο πλέον τρελλός. Διὰ τὸν ψυχολόγον τὸν κοινωνιολόγον καὶ τὸν πνευματικὸν ἀκόμη ὁ μπαρμπ' Ἀνδρέας θ' ἀπετέλει θέμα παρατηρήσεων οὐχὶ συνήθων. Μῦλλον ὅτι ἦτο ἐκ τῶν συχνότατα ἀπαντωμένων τύπων πρὸ τῶν ὁποίων ἡ ἐπιστήμη καθ' ἐκάστην ἵσταται ἵνα τοὺς ἐρευνήσῃ καὶ ἀνατάμῃ, ὁ μπαρμπ' Ἀνδρέας ἀπετέλει ὅπως ἴδιον τύπον εἰς τὸ εἶδος του.—Κατὰ τὰς βραχεῖας στιγμᾶς τῆς ἐξεφροσύνης του διηγείτο μετ' ἀπιστεύτου κυνισμοῦ τὰ κηροθώματά του θέλων οἰοεὶ νὰ προκαλίσῃ ἐπ' αὐτῶν τὸν θαυμασμὸν τῶν ἀκρατῶν του· ηυφραίνετο δὲ τόσον ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ἐπιφωνημάτων καὶ τῶν ἐπιδοκιμασιῶν ὥστε ὑπὸ βαθμιαίου παροξυσμοῦ καταλαμβάνομενος καὶ λησμονῶν ἑαυτὸν περιέπιπτεν πάλιν εἰς τὴν προτέραν του κατάστασιν καὶ ἀγρίας ἐκβάλλων κρυγὰς ἔψαλλεν τὴν ἐπωδὸν τοῦ ἔσματος ὅπερ δι' αὐτὸν εἶχεν συνθέσῃ ὁ ἀλήστου μνήμης ποιητὴς:

Ὅταν ἀκόμα ἦμουνα παιδί
ἐλάτρευα τῆς εὐμορφαις κοπέλαις
μὰ τώρα ποῦ ἡ καρδιά δὲν κελαδεῖ
λατρεῖω τὸ.. κρασί καὶ τῆς σαρδέλλης..
Καὶ δὸς του κρασί, ἕως ὅτου ἀπεκτηνοῦτο
τελείως...

II

Πλειστάκις ἀκούων τὸν μπαρμπ' Ἀνδρέαν ἄδοντα τοὺς γνωστούς τούτους στίχους, ἐκεκλήθη ὑπὸ τῆς περιέργειάς νὰ μάθω πόθεν ἄραγε νὰ τοὺς ἔμαθεν; Ἐθεώρουν ἀδύνατον ὁ Μπαρμπ' Ἀνδρέας νὰ ἀνέγνωσε τὸ ποίημα καὶ μάλιστα νὰ τὸ ἔμαθε καὶ ἀπὸ στήθους μόνος.

Εἰς ἐπανειλημέναις ἐρωτήσεις ὅπως μοι μαρτυρήσῃ τὸ πρόσωπον μεθ' οὗ τό τόσον συ-

νεδίετο και τούτο τον έδιδασκεν ποιήματα, άντέτασεν επίμονον σιωπήν. Τέλος άπεφάσισα μόνος να εύρω τον άγνωστον αυτόν έλεήμονα και μετά αρκετάς ημέρας άνεκάλυφα ότι ούτος ήτο εις εκ των φύλων τής συντροφιάς καισυμμαθητής μας.

Ο νέος ούτος όσάκις ο Μπαρμπ' Ανδρέας έπλησίαζεν τον παιδρόν όμιλον μας έλαμβανεν προκαταβολικώς ύφος μελαγχολικόν δια τα βασανιστήρια τά ύποϊκ ήτοιμάζομεν εις τον άτυχη τρελλόν. — Διεμαρτύρετο έν όνόματι του άνθρωπισμού, τής άγωγής μας τής δυστυχίας του πλησίον, πλην εις μάτην. Ο μπαρμπ' Ανδρέας έπρεπε να στυρωθής και πράγματι, άνηλεώς έσταυρώνετο.

Αποχωρών όμως πάντοτε τής παρέας μας έπλησίαζεν τον καλόκαρδον φίλον και καθηήμενος πλησίον του, έψιθύριζεν έρρυθμώς εις τό ούς του, κρούων και τό μπουζούκιόν του, τήν γνωστήν έπωδόν του ποιήματός του :

Όταν άκόμα ήμουνα παιδι
έλάτρευα τής εύμορφος κοπέλλες
μά τώρα που ή καρδιά δέν κελαδεί
λατρεύω τό κρασί... και τής σαρδέλλες!

«Έ τώμαθα κυρ Γιαννάκη;» και λέγων ταύτα έλάμβανεν από τον φίλον μας τό διδόμενον αυτό γάλικιον νόμισμα όπερ άμέσως μετέβκιεν εις τό πλησιέστερον οίνοπωλείον και έπινεν.

Η τοιαύτη κατάστασις έξηκουλούθει στερεοτύπως από πολλών έτών όταν ώραίαν τινά πρωίαν ο μπαρμπ' Ανδρέας έξηφνήσθη μή καταλιπών ούδέν ήχνος δυνάμενον να όδηγήση εις άνεύρεσίν του.

Ο μπαρμπ' Ανδρέας έλησμονήθη εύκολα όπως λησμονοῦνται όλα τά πράγματα εις τήν πολύ νεανικήν ηλικίαν του άνθρώπου. Πάν ότι έχορημάτισεν ως άθυρμα ή ως όργανον τέρψεως εις τους παιδικούς μας χρόνους, έχκατελήφθη μετά περιφρονήσεως άμα ως τουτο έπαυσεν εκτελοῦν τον προορισμόν του. Αί μέριμναί και αί ασχολίαί τής τότε άρχομένης δι' ήμας βιοπάλης τυχώς έπνιζαν και τάς τελευταίας γλυκείας άναμνήσεις τής παιδικής ηλικίας και έκαστος έθεόρει πλέον μετά προσοχής

και άνησυχίας τον άνήφορον τής δυσβάτου του βίου όδού.

Η παιδική μας συντροφιά διεσκροπίσθη. Άλλοι έξενιτεύθησαν, άλλοι έπεδύθησαν εις διαφόρους έργασίας, τέλος άρχισαμεν να γινόμεθα σπουδαίοι, μάς εκάλουν με τό «Κύριε» και ή άβίαστος και εύθυμος ζωηρότης των πρώτων μας έτών ύπεχώρησεν ένώπιον τής σκληράς ανάγκης του κερδαίνειν τον έπιούσιον.

Άλλά ο άγων του βίου μαζί με τάς θλίψεις και τάς απογορητεύσεις φέρεν έν έαυτώ και τήν φρεράν εκείνην ιδιότητα του μαλάσσει τήν ψυχήν και διαπλάττει τον χαρακτήρα. Αί καθ' ήμέραν παρελθόνουσαι πρό έκάστου περιπέτειαι ή πρός άλλους όμοίους προστριβή, ο κίσητικώτερος πολιτισμός ού μετέχει κανείς περισσότερον όταν άνδρωθής και άποκτήση θέσιν κοινωνικήν ή πείρα τέλος πάντων όξύνουσι εις μέγαν βαθμόν τά φυσικά συνιστήματα του άνθρώπου καθιστώντα αυτόν και άνηλεέστερον έν τή σκληρότητι, αλλά και γλυκύτερον έν τοίς άτυχήμασι αυτού τε και των άλλων.

Συναντώμενοι πολλάκις μετά μακρά διαλλείματα, συνεζητούμεν επί των πρωχήμενων κατορθωμάτων μας και ένδομύχως καθείς έψεγεν εκυτόν δια τήν σκληρότητα και τήν άγριότητα τής ψυχής ήν είχεν δείξη πρός ώρισμενα άτομα ών προεζάρχον ήτο ο λησμονηθείς πλέον μπαρμπ' Ανδρέας.

Πολλά παρήλθον εκτοτε έτη, οι άλλοτε μείρακες σήμερον είναι άνδρες, ένιοι δ' έξ αυτών και πατέρες, πράγμα όμως όπερ δέν έμποδίζει όλους μας όσάκις συναντώμεθα να γινόμεθα πάλιν παιδια και να ένθυμούμεθατά «παληά μας» εύθύμως πληγφει! μετ' εύθυμίας μεμετρημένης πλέον.

Τοιαύτη τις συνάντησις έλαβεν χώραν πρό όλίγον έτών κατά τάς Αποκρέω εις τον φιλόξενον οίκον ενός εκ των φίλων. Ο ειός ή έσπέρα μας διήλθεν έν μεγίστη εύθυμιά και ζωηρότητι. Ο άφθονος κερπανίτης ή ώραία συντροφιά και εύχαριστίας ότι ευρισκόμεθα πάλιν μετά έτών χωρισμόν μετξύ παλαιών καλών φίλων μάς εκράτησεν εκεί πολύ άργά. Τέλος περι τήν τρίτην πρωινήν οι κεκλημένοι άνεχώ-

ρίσαμεν επανερχόμενοι εις τά ιδίαι. Ητο ψυχροτάτη νύξ Φεβρουαρίου και άραικά ψεκάδες βροχής έπιπτον επί των έρημων λιθοστρώτων των όδών, που και που κανείς διαβάτης επιστρέφων οίκοι εκ παννυχίδος σφιγκτά περιτετυλιγμένος εις τό επανοφώριόν του έξηφνήζετο έν τάχει εις τό σκοτός των όδών, και μόνον από μερικά φωτισμένα παράθυρα οικίας και τους ήχους μουσικής ήννύει τις ότι ύπήρχον έτι άνθρωποι άγρυπνοῦντες και εύθυμοῦντες.

Κάμποντες γωνίαν τινά ίνα φθάσωμεν εις τήν κυρίαν όδόν διήλθομεν πρό ύπογείου τινός οίνοπωλείου εκ του όποιου έξηρχοντο άφθόνως καπνός και φωναί, άσματα, άντεγλήσεις και γέλωτες.

«Ο κοσμάκης γλεντάει» είπεν κάποιος εκ του όμίλου μας. Μόλις όμως είχομεν κάμη όλίγα βήματα έστάθημεν έκπληκτοι έντεινοντες τήν ακοήν ίνα ακούσωμεν και πάλιν μή τυχόν έπλανήθημεν. Πράγματι από τά βάθη τής τυχέρας έξήρχετο μία βραχνή φωνή συχνά διακοπτομένη, και άδουσα επί γνωστοῦ μας ματίβου τους στίχους του Μπαρμπ' Ανδρέα:

Όταν άκόμα ήμουνα παιδι κ λ π.
Λατρεύω τό κρασί. . . και τής σαρδέλλες.

Μετά τό πέρας του άσματος αί φωναί, τά «μπράβο μπαρμπ' Ανδρέα» ποτηριών ταιγκρίσματα και γέλωτες φύρδην μίγδην ήκούοντο έντός του οίνοπωλείου.

Ο Μπαρμπ' Ανδρέας! είπαμεν όλοι μιξ φωνή και μειδίαμα οίκτου άνήλθεν εις τά χείλη μας. Πάμε να τον ιδούμε; Πξμε! Εισήλθομεν εις τό καταγώγιον όπου εύρύς κύκλος διαφόρων άπαισιών μορφών με όφθαλμούς άστράπτοντας εκ των άτμών του οίνου είχεν εις τό μέσον τον άτυχη τρελλόν ακολουθούμενον και από τό άπαράτιητον μπουζούκι του.

Τό θέμα ήτο οίκτρον, οίκτρότατον, άνώτερον πάσης περιγραφής. Τον άτυχη μπαρμπ' Ανδρέαν είχον οίκτρώς μουντζουρώση, επί δε τής κεφαλής του τοῦεφόρου, οίκην μαρτυρικού στεφάνου, πολύχρωμον χαρτίνην περικεφαλαίαν.

Εσήλθομεν και εκαθήσαμεν εις μίαν γω-

νίαν, άλλ' ή παρουσία μας έπέφερεν κάποιον άνακωχήν εις τάς φωνάς και τό πανδαμιόνιον που έγίνετο εκεί μέσα, ο δε μπαρμπ' Ανδρέας δραξάμενος ως σανίδα σωτηρίας τήν στιγμήν ταύτην ώχετο έπιών ως διακώμενος λαγώς.

Εμείναμεν εκεί όλίγον και έξ έρωτήσεων έμχθον τό μυστήριον τής επί τόσον καιρόν έξεφκνίσεως του μπαρμπ' Ανδρέα.

III

Φιλέσλπαγγνος ιατρός τής πόλεως τον είχεν προσλάβη ως ύπηρετήν ένώ τκυτοχρόνως τονέθεράπευεν και από τό άπαισιον πάθος του. Άλλά «φύσιν πονηράν μεταβλεΐν ού ράδιον». Ημέραν τινά συνήτησε κάποιον γνώριμον των παλαιών ήμερών, έπτε κερρασθέντα οίνον και από τής στιγμής εκείνης δέν επανήλθε πλέον πλησίον του εύεργέτου του ιατροῦ.

Ηρχισε τήν προτέρην του άλητικήν ζωήν έως ότου τον άνεύρον έν ή καταστάσει άνωτέρω περιέγραψα.

Εκτοτε τον συνήντων τακτικά επί τινα καιρόν άκόμη, τό πάθος του όμως είχεν καταντήση φθερόν ώστε ο άτιγής μπαρμπ' Ανδρέας κατέρρεεν ως έρείπιον από ήμέρας εις ήμέραν. Νύκτα τινά οι χωροφύλακες περιεμάζευσαν τον άμορφον όγκον του πελωρίου σώματός που από τινος πεζοδρομίου... τον ώδήγησαν εις τήν αστυνομίαν ψυχορραγοῦντα, όπου και τον έπεσκέσθην μετά των άλλων φίλων των άναμιμνήσκόντων τάς καλές ήμέρας δόξης. — Εις μίαν εκ των ύστάτων εκείνων άναλαμπών τής τελευταίας ώρας ο μπαρμπ' Ανδρέα. άνοίξας τους όφθαλμούς έξήτησεν να πής Πώς να άρνηθής κανείς τήν τελευταίαν χάριν εις ένα ψυχορραγοῦντα; του έδώκαμεν και έπιεν. — Τό ποτόν τον έξωγαγήνησεν όλίγον, άνακαθήσας δε επί τής στρωμνής έφ' ής εκειτο ήρχισεν άδων με φωνήν άγονον συχνά διακοπτομένην ύπό του άρχομένου επιθνατίου ρόχθου, έν φ σπαρρακτικώς άπαισιον μειδίαμα υπερτάτης εύτυχίας διέστελεν τά χείλη του:

Όταν άκόμα ήμουνα παιδι
έλάτρευα . . . τής εύμορφος κοπέλλες
πιά τώρα που ή

καὶ διεκόπη... Ἐπεσεν ὕπτιος ἐπὶ τῆς
στρωμνῆς του καὶ πκρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

Ὁ μπαρμπ' Ἀνδρέας ζῶν καὶ θνήσκων
ὑπῆρξεν φιλόσοφος, πρὸ πάντων κυνικός
φιλόσοφος. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀτυχοῦς
ἐκείνου ἔρωτός του ὅστις ἐγένετο ἡ ἀφειτη-
ρία ὄλων του τῶν δεινῶν ἐπεζήτησε τὴν
λήθην εἰς τὸν οἶνον καὶ τὴν ποίησιν. Ἐὰν
ἐγνώριζε τὸν Ὅμηρον θ' ἀπήντα εἰς ὄσους
τὸν συνεβούλευον γὰρ πᾶσιν τὸ πίνειν:
Οἶνον τοι, θεοὶ ποίησαν ἄριστον
Θνητοῖς ἀνθρώποισιν, ἀποσκεδάσαι μελεῖ

[δῶνας(1)]

ἀλλὰ ὁ μπαρμπ' Ἀνδρέας δὲν ἐγνώριζεν τὸν
Ὅμηρον τὴν συνταγὴν ὅμως τὴν τούτου
μάγου ποιητοῦ πιστῶς ἐξεπλήρωσεν ὁ

μπαρμπ' Ἀνδρέας. Τὸ μόνον παράπονόν του
ἦτο ὅτι ζῶν δὲν ἠξιώθη ν' ἀγαπηθῆ ἐν
νέου. — Ἐγενήθη φέρων ἐν τῇ καρδίᾳ
τὸ σπέρμα τοῦ ἰσχυροῦ τούτου συ-
ναισθημάτων ὅπερ ὅμως ἐπέπρωτο νὰ μαρνα-
θῆ προῶτως, οὕτω δὲ ἐξηγεῖται καὶ ἡ ὄλως
ιδιαιτέρα του προσήλωσις εἰς τὸν στίχον,
οὐ τοσάκις ἐν τῇ παρούσῃ διηγῆσαι ἐμνή-
σθημεν:

Ὅταν ἀκόμα ἤμουνα παιδί,

Ἐλάτρευα τῆς εὐμορφῆς κοπέλλες

Μὰ τώρα ποῦ ἡ καρδιά δὲν κελαδεῖ

Λατρεύω τὸ... κρασί καὶ τῆς σαρδέλλες...

Ἀθήναι. Ὀκτώβριος 1910

N. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

[1] Ὄζυς. XXI 293.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΖΩΗ

Γιδά (Ὁρουμλουκίου) Αὐγουστος 1909.

Ἡ ἐπὶ τετραετίαν ἐν τῇ λίμνῃ τῶν
Γιεννιτσῶν δρᾶσις τῶν ἀνταρτῶν μας, ὅπως
καὶ ἡ καθόλου δρᾶσις αὐτῶν, δὲν ἦτο δυνα-
τὸν φυσικὰ νὰ ἀφίση ἀδιάφορον τὴν λαϊκὴν
κοῦσαν.

Καὶ ἡ ἀδημονία ἐπὶ τῇ ἀδρανεῖα κατ'
ἀρχάς, ἔπειτα ὁ πόνος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ το-
σοῦτων καὶ τοιοῦτων παλληκαριῶν καὶ ἡ
ἀνγκούφισις καὶ εὐχαρίστησις ἐπὶ τὰς ἐπι-
τυχίαις ἀπληθυστήθησαν εἰς λαϊκὰ τρα-
γουδιὰ τὰ ὅποια δὲν ἀμιλλῶνται μὲν πιθα-
νῶς πρὸς τὰ περίφημα κλέφτικα τοῦ κατὰ
τὴν γοργότητα καὶ τὴν ὀρμητικότητα εἶναι
ὅμως, ὅπως ἦσαν ἐκεῖνα, συγκινοῦντά καὶ
προσφιλέστατα ἀκούσματα καὶ λαλήματα
ἀνὰ τοὺς κάμπους καὶ τὰ βουνὰ τῶν δει-
νοπαθούτων διπλοσκληβουμένων μερῶν.
Σκλάβων εἰς τοὺς Τούρκους, σκληβουμένων
ὁσημέραι εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Ἐκ τῶν πολυακρίθμων ἡσμάτων τούτων
αὐτοῦ τινα:

Βαρέθηκα!

Βαρέθηκα γιὰ νὰ θωρῶ
Τῆς λίμνης τὰ κλάμια
Νὰ πίν' ἀκάθαρτο νερό
Νὰ πέφτω στὰ ραγάζια.
Ἀρρώστησα, ξαρρώστησα
Μ' ἐπόνεισ' ἡ ψυχὴ μου
Ἦπιαν κουνούπια τὸ αἷμά μου
Καὶ βδέλλες τὸ κορμί μου.
Βγαίνω ψηλά

Ψηλά θωρῶ
Μὲ βλέμμ' ἀπελπισμένο
Βλέπω τὸν Γέρω Ὀλυμπο
Στὸν κόσμῳ ξακουσμένο.
Βλέπω τὴν Πέλλα τὴν παλιὰ
Αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου(1)
Θυμοῦμι τὸ Ἀλέξανδρο
Τοὺς περασμένους χρόνους.
Παρακαλῶ τὸν ἀρχηγό
Τὴν ἀδεικνὺ μὰ μοῦ δώση
Δὲν ἦλθα δὴ τὰ νεατά μου
Ὁ Βᾶλτος νὰ τὰ λύσῃ.
Ἀρνήθηκα τ' ἀδέρφια μου
Πατέρα καὶ μητέρα
Καὶ τὸ τουφέκι ἔπιεσα
Γιὰ τούτην τὴν ἡμέραν.

Παράπονα

Ἦμουνα αὐτάρτης ξακουστός
Ἀντάρτης παινεμένος
Μὰ ἡ μακρὴ μοῖρα μ' ἔρριξε
Εἰς ἀθλιόν τι μέρος.
Χάριν τοῦ ἔθνους ἄφησα
Μητέρα καὶ ἀδελφάς μου
Χάριν τοῦ ἔθνους φόνευσα
Καὶ ἔγινα κκοῦργος.
Χάριν τοῦ ἔθνους πόφερα
Τὰ τόσα θάσνά μου...
Κι' αὐτὸ τὸ ἔθνος τὸ σκληρὸ
Τώρα μὲ θανατώνει.

(1) Ἀποστόλους Ἅγιος, χωμόπολις πλησίον
τῶν Γενηστῶν, ἐκεῖ ὅπου τὸ πάλαι ἡ Πέλα ἢ
Καθέδρα Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

Δέν τῶλπιζα, μανούλα μου
Γιὰ νὰ με παραδώσουν
Μ' αὐτὰ τὸν τρόπον τὸν σκληρό
Καὶ νὰ με θανατώσουν.
Πουλι νὰ ἦσο μάνα μου
Νὰ πέταγες σημά μου
Ἴσω, ἐσὺ με γλύτωνες
Ἐπὶ χειρῶν φονιάδων.
Γλυκειά, Γλυκειά μανούλα μου
Πλέον υἱὸν δὲν ἔχεις.
Τὸν γιόν αὐτὸν σοῦ φόνευσα
Στὴν Βέρροια μακρὰν σου.
Μαυροτυχοῦσα μάνα μου
Δὲν ἦσουνα νὰ ἐβλεπες
Τῆς μαῦρες μαχαιριές
Στὰ στήθια στό κορμί μου.
Δὲν ἦσαν μάνα μου νὰ δῆς
Πῶς μέριψα στό δρόμο
Πῶς μούριψαν στό πρόσωπο
Ἐνα κουρέλι μόνο.
Ξένες μανούλα μ' ἔκλαψαν
Γύρω στό ξυλοκρέββατο.
Με ἔκλαψαν μανούλα μου
Οἱ ξένοι μου οἱ φίλοι.
Οἱ φίλοι μου μανούλα μου
Με πῆγαν καὶ τὸν τάφο
Κι' ἀφοῦ μ' ἀποχαιρέτησαν
Με ἄφησαν μονάχο.

Δὲν ἠδυνήθην νὰ πληροφορηθῶ περὶ τίνος γεγενοῦτος πρόκειται ἐν τῷ ἄσματι τούτῳ προφηνῶς ὑπὸ τινος ἀντάρτου ὅπως δῆποτε πεπαιδευμένου συνταχθέντι, ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τοῦ γλωσ. ὕφους κ.λ.π.

Τοῦ Νηκεφόρου.

Ὁ Νικηφόρος ἀρχηγὸς
Μαζὶ με τὰ παιδιὰ του
Ἐκλάψαν τὰ Βουλγάρικα
Τὰ φοβερὰ Κευφάλια (1)
Ὁ Νικηφόρος φώναζε,
Ἐμπρὸς παιδιὰ κτυπᾶτε,
Παιδιὰ, γυναίκες, γέροντες
Μόνον αὐτοὺς λυπᾶστη

.1). Κουφάλια χωρὶα Βουλγάρικα παρὰ τὰ Γεννισιά.

Μέσα στῆς φλόγες τῆς πυκνῆς
Κι' ἀπ' τὰ πολλὰ τουφέκια
Οἱ Βούλγαροι σκοτόνονταν
Νὰ φύγουν τρομαγμένοι.

Τοῦ Γαρέφου.

Βαρειὰ στενάζουν τὰ θουνὰ
Κι' ὁ ἥλιος σκοτηνιάζει
Τὸ δόλοφο τὸ Μερύχοβο
Καὶ πάλιν ἀνταριάζει.
Λαμποκοποῦν χρυσοῦ σπαθιά
Πέφτουν τουφέκι' ἀνάργια
Κάνει ὁ Γαρέφου πόλεμο
Με ξῆντα παλληκάρια.
Ἐβγα βρὲ Λούκα ἄτιμε
Βούλγαρε Κερκιάτσο
Μεράνυχτα περπάτησα
Δῶθε γιὰ νὰ περάσω.
Στῆς νύχτες καὶ σταπόβραδα
Στὸν ἥλιο καὶ στό κάμμο
Αὐὸ χρόνος ἔχω σὲ ζήτω
Νὰ μετρηθοῦμ' ἀντάμα.
Δὲν ἔχεις γέροντες ἄρρωστους
Σήμερα δὴ νὰ σφάζῃς
Οὔτε κορίτσια ντροπαλά
Οὔτε ἐκλήσες νὰ κάψῃς
Παπάδες γιὰ νὰ τυραννῇς
Κι' ἀγνὰ ἀθῶα βρέφη
Ἐχεις μπροστὰ σοῦ σήμερα
Τὸν κηπετὰν Γαρέφου.
Καὶ γρήγορα σᾶν τὸν ἀητὸ
Σᾶν τὸ γοργὸ ταχέρι
Τὸν Καρατάσσον ἔσφαξε
Με τὸ δεξὶ του χέρι.
Βαρειὰ τὸν Λούκα πλήγωσε
Φεύγουνε σκορπισμένοι
Δηλοὶ καὶ Ἄνδρσο οἱ ἔχθροι.
Μὰ κάποιος μαῦρο βόλι
Βρίσκει τὰ στήθια τὰ πλατιά
Καὶ γέρνει πληγωμένος.
Κι' ὁ βράχος ὁ θεόρατος
Πέφτει ξεριζωμένος!

Ἐκ Πειραιῶς Σεπτέμβριος 1911

Α. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΠΕΡΙ ΠΟΤΩΝ

(Ἐκ τῆς Γαστρονομίας τοῦ κ. Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ.)

Υ Δ Ω Ρ

Ἦδὺν δὲ ὕδαρ ἀρυσάμενον
ἐκ ποταμοῦ διψῶντα πιεῖν.
Ξενοφῶν.

Τὸ ὕδωρ δὲν χρησιμεύει μόνον ὡς τροφή εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῷα, ἀλλ' εἶναι καὶ ἀπαραίτητον εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους χρήσεις αὐτοῦ ὡς εἰς καθαρισμόν τοῦ σώματος, τῶν ἐνδυμάτων, τῆς οἰκίας καὶ τῶν πόλεων πρὸς παρασκευὴν τῆς τροφῆς, εἰς γονιμοποίησιν τῆς γῆς ἄνευ τοῦ ὁποῦ ἢ γῆ μένει ἄγονος ἀνεγκαιότατον εἰς τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν εἶναι δ' ἡ βᾶσις τοῦ ἀγροῦ, τῆς συγκοινωνίας καὶ τέλος ἄνευ αὐτοῦ οὐ μόνον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὔτε τὰ δένδρα, οὔτε τὰ φυτὰ δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν.

Τὴν σπουδαιότητα τοῦ ὕδατος κατιδέονται οἱ ἄνθρωποι ἀνέκλιθεν ἴδρυσαν τὰς κυριώτερας αὐτῶν πόλεις ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς θαλάσσης, τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμῶν καὶ τέλος ὅπου ὑπῆρχεν ὀρυκτὸν ἢ πηγιτὸν ὕδωρ. Ἡ ποιότης αὐτοῦ ἔχει σπουδαιοτάτην σημασίαν εἰς τὴν ὑγίειν τοῦ ἀνθρώπου ἀφοῦ ἡ κακὴ ποιότης αὐτοῦ εἶναι οὐ μόνον βλαβερὰ ἀλλὰ καὶ θανατηφόρος ἐνίοτε. Ὅπως ὑπάρχουσιν οἰνογεῦστα διακρίνοντες καλλίστα πάντα οἶνον, ὑπάρχουσιν ἐπίσης καὶ ὕδρογεῦστα ὧν ἡ γεῦσις διακρίνει τὰ κυριώτερα συστατικὰ τοῦ καλοῦ ὕδατος ἀλλ' ἡ χημεία εὐτυχῶς σήμεραν ὡς πρὸς τοῦτο ἠδὲ ἐκκαθαρίζει ἐπαρκῶς. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου δὲν πρέπει τις μόνον νὰ ἠξεύρῃ νὰ τρώγῃ ἀλλὰ καὶ νὰ πίνῃ. Τὸ μὲν θερμὸν ἢ χλιαρὸν ὕδωρ δὲν δροσίζει τὸν ὀργανισμόν, τὸ δὲ ψυχρὸν δὲν εἶναι ἀνεκτὸν ὑπὸ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος ἐὰν μάλιστα ὁ ἄνθρωπος εὑρίσκειται ἐν ἐφιδρώσει, ἢ μετὰ κάμκτον, στρατιωτικῆς, ἢ μακρῆς πορείας καὶ λάβῃ

ψυχρὰ ἢ παγωμένα ποτὰ δύναται νὰ παραβληθῇ ὑπὸ πόνων κατὰ τὸν στόμαχον, διαρροίας χολεροειδοῦς, πλεῦριτιδος ἢ περικαρδίτου διὸ καὶ πρέπει ν' ἀναπαυώμεθα 5-10 λ. τῆς ὥρας μέχρις ὅτου παρελθῇ ἡ ἐφιδρώσις καὶ τότε νὰ λαμβάνωμεν τὸ ποτὸν εἰς μικρὰς ποσότητες καὶ μάλιστα ἀφοῦ προηγουμένως φάγωμεν τι ὅπως νὰ μεσολάβῃ μετὰ τοῦ ὕδατος καὶ τῶν δεχομένων αὐτὸ ἀγγείων. Νὰ πίνωμεν εἰς μικρὰς ποσότητας καὶ νὰ περιβρέχωμεν ἅλην τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ στόματος οὔτινος ἅπαντα τὰ διαψασμένα ἀγγεῖα δροσίζονται ἀμα δὲ καὶ ἀναβιβάζουσι τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ποτοῦ ὥστε νὰ μὴ κατέρχεται κατὰ ψυχρον οὔτω δὲ ὄντως καὶ δροσιζόμεθα ἐπαρκούμενοι εἰς μικροτέρας ποσότητες ποτῶν.

Τὸ ὑπόγειον ὕδωρ εἶναι τὸ καταλλήλοτερον λαμβανόμενον εἴτε ἐκ κρήνης εἴτε διὰ πηγῆς, διὰ νάμκτος, ἢ διὰ φρέατος ἀλλ' ὅταν τοῦτο προέρχεται ἐκ μευκρυμένου μέρους τῶν πόλεων καὶ εἰς βάθος 22 μ. τοῦλάχιστον διότι κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ συγκέντρωσιν του διηθίζεται καὶ οὔτω ἐμπεριέχει σχετικῶς ἐλαχίστας οὐσίας χημικὰς ἐν διαλύσει ὡς καὶ ἀνόργανα ἢ ὀργανικὰ μόρια ἐναιωρούμενα ἐν αὐτῷ τὸ κυριώτερον πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸν, ἄοισμον, εὐγεστον καὶ μάλιστα ἀναψυκτικόν, δροσερόν, ἄνοσον, ἄχρουν καὶ διαφανές 5°-15° βαθμῶν, ἄριστον δὲ τὸ 7-11° καὶ νὰ μὴν ἐμπεριέχῃ ἀμμωνίαν νιτρώδους καὶ νιτρικοῦ ὀξέος, χλωριούχα ἔλαττα, ἀσβεστομαγνητίου καὶ θεικόν ὀξὺ ἔστω καὶ ἐλαχίστας ποσότητας, ὥστε νὰ τὸ καθιστῶσι σκληρὸν ἢ ἀτέρα-

μνον (ὕψάλμυρον). Ὅσον διὰ τὸ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενον ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ ὀξυγόνον, τὸ πυριτικὸν καὶ φωσφορικὸν ὀξύ καὶ τὰ ἀλαλκικά δὲν ἔχουσιν ὑγιεινὴν σημασίαν. Πρὸ παντὸς ὕδατος δὲν πρέπει νὰ ἐμπεριέχῃ σίδηρον, μολύβδον, ἢ ἀρσενικόν. Ὅσον διὰ αἰωρούμενα στοιχεῖα ἦτοι τὰ φυτικά, τὰ τῆς ζωικῆς φύσεως ἢ μικροβία, ταῦτα προέρχονται ἐκ μολύνσεως αὐτοῦ καὶ πρέπει ν' ἀπομακρυνθῶσιν αὐτοῦ διὰ παντός.

Τὸ ὕδωρ πρὸ παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ εἶναι ἄφθονον (3-4 λίτραι καθ' ἑκάστην καὶ κατ' ἄτομον διὰ πλῆσιν καὶ μακρείουμα) προσέτι δὲ καὶ εὖωνον. Ἐν πάσει περιπέσει τὸ πρὸς πόσιν ὕδωρ πρέπει νὰ διηθίζεται, ἐν ἐπιδημίαις δὲ καὶ νὰ θράζεται. Ὁ δῆμος πρέπει νὰ ἔχῃ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς αὐτοῦ διυλιστήρια, ἀφροῦ λάβη καὶ πᾶσιν φροντίδα κατὰ τὴν διοχέτευσιν αὐτοῦ ἵνα τοῦτο φθάνῃ ἄφθαρτον καὶ ἀμόλυντον εἰς τοὺς καταναλωτάς.

Εὐτυχῶς ἀπὸ τινος ἤρχισεν ἡ μελέτη τῆς μεταφορᾶς τῶν ὑδάτων τῆς Στυμφαλίας διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ τὰ δὲ σχέδια τῆς μελέτης ταύτης εἶναι καὶ ἐτοιμαζόμενα τὴν φορὰν ταύτην πιστεύομεν ὅτι αἰ μελετᾶται αὐταὶ θὰ πραγματοποιηθῶσι. Τὸ ὕδωρ δὲ τοῦτο εὐτυχῶς εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς Εὐρώπης, ἀνώτερον δὲ καὶ αὐτοῦ τῆς Βιέννης, ὡς, ἄλλως τε ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἀνάλυσις αὐτοῦ.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον ἀριστα τὰ τῶν ὑδάτων, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν περὶ τούτων διασωθέντων ἡμῖν μελετῶν τῶν, ἐξ ὧν ἰδοῦν περικοπᾶν τινες αὐτῶν :

Ὁ Ὀμηρὸς μάλιστα τὸ ἐνόμιζε καὶ τροφιδώτατον, ἐπαινῶν καὶ τὴν διὰ τὴν αὐτοῦ τὸ δὲ κοῦφον αὐτοῦ καλεῖ ἱμερότιον, θεωρῶν τὸ χλιαρὸν κατὰλληλον διὰ τὰ τραύματα, τὸ ψυχρὸν ἐπιτῆδειον διὰ τὴν αἱμορραγίαν καὶ τὸ θερμὸν παρήγορον διὰ τὰς ὀδύνας.

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχον καὶ οὐκ ὀλίγοι ὑδροπόται ἐξ ὧν ἰδοῦν καὶ τινες ἐκ τῶν γνωστῶν : Θεόδωρος ὁ Λαρισσαῖος, ὁ Γλαύκων, οἱ σοφισταὶ Ἀγχιμόλος, Τύραννος Πειραιῶς καὶ Μόσχας, Μάτρης ὁ Ἀθηναῖος, Λάμπρος ὁ μουσικός, ὁ Μοσχίων, Πολέμων ὁ ἀκκδημικός, ἀπὸ

τοῦ τρικοστοῦ τοῦ ἔτους, Δημοκλῆς ὁ Περπηρήσιος, ὁ Δημοσθένης ἐπὶ τινα χρόνον, ὁ Πυθέας. Ἐκ τῶν σημερινῶν δὲ ὁ Locke, ὁ Μίλτων, ὁ μέγας φυσιολόγος Kaller, ὁ Hoffmann, ὁ Chevreuil, ὁ Edison.

Τὸ ὕδωρ τοῦ Χαόσπεω-ρέοντος παρὰ τὰ Σοῦσα ἔπινεν μόνον ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν. ἀπεψημένον δὲ τοῦ ὕδατος τούτου (1) πολλὰ τετρακύκλοι ἀμαζαὶ ἠμιόνικι ἠκολούθουν φέρουσαι αὐτὸ ἐν ἀργυροῖς ἀγγείοις ἦτο δὲ ἐλαφρότατον καὶ ἠδιστον. Ὁ β' βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Φιλάδελφος νυμφεύσας τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Βερενίκην τῇ βασιλεῖ τῆς Συρίας Ἀντιόχῳ ἔπειδὴ αὐτὴ ἔπινε μόνον τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου, ἐφρόντιζε νὰ τῆ στέλλῃ ἐξ αὐτοῦ (Ἀθῆν. 45) ὁ δὲ Θεόφραστος τὸ ἐθεώρει γλυκύτατον καὶ πολυγονώτατον «διὸ καὶ λυεῖν τὰς κοιλίας τῶν πινόντων μίξιν ἔχον λιπρῶδη». Τὸ ἐν Θεσπιαῖς δὲ ἄδωρ γίνεσθαι παιδογόνον: Καὶ τῶν γλυκῶν δὲ φυσικωτάτων ἔνια ἄγωνα ἢ οὐ πολύγονα, ὡς τὸ ἐν Φέτα καὶ τὸ ἐν Πύρρα».

«Ἄλλα δὲ τῶν ὑδάτων καὶ σωματώδη ἐστὶ καὶ ἔχει ὡπερ τι βάρος ἐν αὐτοῖς, ὡς τὸ ἐν Τροίξῃν. Τούτο γὰρ καὶ τῶν γεωμένων εὐθύς ποιεῖ πλήρες τὸ στόμα. Τὰ δὲ πρὸς τὸ Πάγγκιον μετάλλοις τοῦ μὲν χειμῶνος τὴν κοτύλην ἄγουσαν ἔχει ἐνενηκόντα ἐξ, θεροῦ δὲ 46. Συστέλλει δὲ αὐτὸ καὶ πυκνοὶ μᾶλλον τὸ ψῆχος. Διὸ καὶ ἐν τοῖς γνώμοσι ρέον οὐκ ἀνδιδίδωσι τὰς ὥρας ἐν τῷ χειμῶνι, ἀλλὰ περιττεύει, βραδυτέρας οὖσης τῆς ἐκροῆς διὰ τὸ πάχος. Καὶ ταῦτα περὶ Αἰγύπτου φησὶν, ὅπου μαλακώτερος ὁ ἀήρ. Τὸ δὲ ἀλυκὸν ὕδωρ γεωδέστερον ἐστὶ καὶ πλείονος δεῖται κατεργασίας, ὡς καὶ τὸ θαλλάσιον, θερμότερον ἔχον τὴν φύσιν καὶ μὴ ὁμοίως πάσχον. Μόνον δ' ἀτέραμνον τῶν ἀλυκῶν τὸ τῆς Ἀρεθούσης. (2) Χεῖρω δ' ἐ-

(1). Ὑπῆρχε δὲ καὶ χρυσοῦν ὕδωρ προσεχόμενον ἐξ 70 λίθων ἐκ τοῦ ὁποίου ἔπινε μόνον ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν καὶ οἱ υἱοὶ του πᾶς ἄλλος δὲ πίνων ἐξ αὐτοῦ ἐθανάτοστο.

Εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναφέρωμεν καὶ τὴν ἱερὰν πηγὴν τῆς Κασταλίας παρ' ἧς διέτριβεν ὁ Ἀπόλλων καὶ αἱ Μοῦσαι :

(2). Ἴππον Θεσσαλικήν, Λακεδαιμονίαν τε γυναῖκα, ἄνδρας δ' οἱ πίνουσι ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης.

Ἡ νύμφη Ἀρεθούσα διωκομένη ὑπὸ τοῦ Ἀλ-

τὰ κρυσταθμώτερα καὶ σκληρότερα καὶ τὰ στιψυχρότερα διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας δυσκατεργαστότερα γὰρ ἐστὶ τὰ μὲν τῷ πολὺ τὸ γεῶδες ἔχειν, τὰ δὲ ψυχρότητας ὑπερβολῆ. Τὰ δὲ ταχὺ θερμαινόμενα κοῦφα καὶ ὑγιεινά.

Ἐν Κρανηῶνι δ' ἐστὶν ὕδωρ ἡσυχῆ θερμὸν, ὁ δικτῆρεϊ κραθέντα τὸν οἶνον ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας. Τὰ δ' ἐπίρρυτα καὶ ἐξ ὀχθετοῦ ὡς ἐπίπαν βελτίω τῶν στασίμων, κοπτόμενά τε μαλακώτερα γίνονται. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χιόνος δοκεῖ χρηστὰ εἶναι καὶ γὰρ ἀνάγεται τὸ ποτιμώτερον καὶ τοῦτο κεκομμένον ἐστὶ τῷ ἀέρι διὸ καὶ τῶν οὐβρίων βελτίω καὶ τὸ ἐκ κρυστάλλου δὲ διὰ τὸ κουρότερον εἶναι σημεῖον δ' ὅτι καὶ ὁ κρυστάλλος αὐτὸς κουρότερος τοῦ ἄλλου ὕδατος. Τὰ δὲ ψυχρὰ σκληρὰ, διότι γεωδέστερα. Τὸ δὲ σωματώδες καὶ θερμαινθέν θερμότερον καὶ ψυχρὸν ψυχρότερον ἐστὶ. Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν καὶ τὰ ἐν τοῖς ὄρεσι ποτιμώτερα τῶν ἐν τοῖς πεδίοις ἦττον γὰρ μεικται τῷ γεῶδει. Ποιεῖ δὲ τὸ γεῶδες καὶ τὰς ἐπιχροὰς τῶν ὑδάτων. Τὸ γοῦν τῆς ἐν Βαθυλῶνι λίμνης ἐρυθρὸν γίνεται ἐπὶ τινος ἡμέρας τὸ δὲ τοῦ Βορυσθένους κατὰ τινος χρόνους λαβρὸς, καίπερ ὄντος κατ' ὑπερβολὴν λεπτοῦ σημεῖον δὲ, τοῦ Ἰπάνας ἐπάνω γίνεται διάκουφότης τοῖς βορρῆσι.

Πολλὰ γοῦν δ' εἰσὶ κρήναι αἱ μὲν ποτιμώτεραι καὶ οἰνωδέστεραι, ὡς ἡ περὶ Παφλαγονίαν, πρὸς ἣν φασὶ τοὺς ἐγγωρίους ὑποπίνειν προσιόντας, ἀλυκῶδες δ' ἄμα τῷ ὄξει ἐν Σικανοῖς τῆς Σικελίας. Ἐν τῇ Καρχηδονίῳ δὲ ἐπικρατεῖ κρήνη ἐστὶν ἣ τὸ ἐφιστάμενον ἐλαίω ἐστὶν ὄρειον, μελάντερον τὴν χροῶν ὁ ἀποσφαιροῦντες χρω-

φοῦ μετεμορφώθη εἰς πηγὴν καὶ τοιαύτη ἀναφέρεται εἰς τὴν νῆσον Ὀρτυγίαν, ἄλλη πρὸς ὄυσμας τῆς Ἰθάκης καὶ ἄλλη ἐν Εὐβοίᾳ παρὰ τῇ Χαλκίδι. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ ὕδωρ ἀπασῶν τῶν πηγῶν τούτων ἦτο ἀριστον. Ὅσον διὰ τὴν Λακεδαιμονίαν γυναῖκα πρέπει νὰ γινώσκῃ τις τὴν τοῦ Ἀριστοφ. διὰ τὴν ἐννοήσῃ ὅτι ἡ Λακεδαιμονία γυνὴ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὡς ἡ περιγραφομένη Λαμπιτῶ. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι προσομοία τις ἑμμετρος δημοτικῆς τις σημερινῆς τροϊμιακῆς παρὰ τὴν ἑμμετροῦς συτάσεως καὶ παρ' ἡμῖν :

Σελάτο βιάδ' ἀγόραζε καὶ γάδοιο καμπούρι·
γυναῖκα πισοκάπουλη γουροῦνι μωρομοῦρι.

ται πρὸς τὰ πρόβατα καὶ τὰ κτήνη. Καὶ παρ' ἄλλοις δ' εἰσὶ λίπος ἔχουσαι τοιοῦτον ὡς ἡ ἐν Ἀσίᾳ, ὑπὲρ ἧς Ἀλέξανδρος ἐπέστειλεν εἰς ἐλαίου κρήνην εὐρηκῶς. Καὶ τῶν θερμῶν δ' ἐκ φύσεως ὑδάτων ἐνιαγλυκέεστιν, ὡς τὰ ἐν Αἰγαίᾳ τῆς Κιλικίας καὶ περὶ Παγασάς, τὰ τ' ἐν τῇ Τρωϊκῇ Λαρίσση, καὶ περὶ Μαγνησίαν καὶ ἐν Μήλῳ καὶ Λιπάρα· ἐν δὲ Προύση τῇ πρὸς τὸν Μύσιον Ὀλυμπον τὰ βασιλικά καλούμενα. Τὰ δ' ἐν Ἀσίᾳ περὶ Τράλλεις καὶ τὸν Χαρακωμήτην ποταμὸν, ἐτι δὲ Νύσαν πόλιν, οὕτως ἐστὶ λιπαρὰ ὡς μὴ δεῖσθαι τοὺς ἐναπολουμένους ἐλαίου. Τοιαῦτα καὶ τὰ ἐν Δασκύλου κόμῃ. Τὰ δ' ἐν Καρούροις κατάζηρα καὶ σφόδρα θερμά· τὰ δὲ περὶ Μηνὸς κόμην, ἢ ἐστὶ Φρυγίας, τραχύτερα ἐστὶ καὶ λιπρῶδέστερα, ὡς καὶ τὰ ἐν τῇ καλουμένῃ Λέοντος κόμῃ τῆς Φρυγίας. Τὰ δὲ περὶ Δορύλαιον καὶ πινόμενά ἐστιν ἠδιστα· τὰ γὰρ περὶ Βαίης ἢ Βαίου λιμένα τῆς Ἰταλίας παντελῶς ἄποτα.»

«Σταθμησῆς τὸ ἀπὸ τῆς ἐν Κορίνθῳ Πειρήνης καλουμένης ὕδωρ κουρότερον πάντων εὖρον τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Οὐ γὰρ Ἀντιφάνει τῷ κωμικῷ πεπίστευκα λέγοντι κατὰ πολλὰ τὴν Ἀττικὴν διαφέρουσαν τῶν ἄλλων, ὕδωρ κάλλιστον ἔχειν... Ἐν Τήνῳ κρήνη ἐστὶν ἧς τῷ ὕδατι οἶνος οὐ μίγνυται. (Ἡρόδοτος δὲ ἐν Δ') τὸν Ἰπανίν φησιν ἀπὸ μὲν τῶν πηγῶν φερόμενον ἐπὶ πέντε ἡμέρας βραχὺν εἶναι καὶ γλυκὺν, μετὰ δὲ ἄλλων τεσσάρων ἡμερῶν πλόων πικρὸν γίνεσθαι, ἐκδιδοῦσης εἰς αὐτὸν κρήνης τινὸς πικρῆς. Θεόπομπος δὲ φησὶ περὶ τὸν Ἐριγῶνα ποταμὸν ὀξύ εἶναι ὕδωρ καὶ τοὺς πίνοντας αὐτὸ μεθύσκεσθαι, καθὰ καὶ τοὺς τὸν οἶνον.

Ἀριστόβουλος δ' ὁ Κασσανδρεὺς φησὶ ἐν Μιλήτῳ κρήνην εἶναι Ἀγίλλειον καλουμένην, ἧς τὸ μὲν ρεῦμα εἶναι γλυκύτατον, τὸ δ' ἐφεστηκὸς ἀλμυρὸν ἀφ' ἧς οἱ Μιλήσιοι περιρρᾶνσθαί φασὶ τὸν ἥρωα, ὅτε ἀπέκτεινε Τράμβηλον τὸν τῶν Λελέγων βασιλέα. Φασὶ δὲ καὶ ὅτι τὸ περὶ Καππαδοκίαν ὕδωρ πολὺ τε ὄν καὶ κάλλιστον οὐ σήπεται ἀπόρρυσιν οὐκ ἔχον, πλὴν εἰμὴ ὑπὸ γῆν ρεοῖ. Ἐν Κορίνθῳ κατὰ τὴν διὰ τῆς Κομποπορίας ἀκρωρείαν εἶναι κρήνην νῆμα

ἀνιῖσαν χιόνος ψυχρότερον· ἐξ ἧς πολλοὺς μὴ πίνειν ἀποπαγήσασθαι προσδοκῶντας, αὐτὸς δὲ (Πτολεμαῖος) λέγει πεπωκέναι. Φύλαρχος δὲ φησὶν ἐν Κλείτορι εἶναι κρήνην ἀφ' ἧς τοὺς πίνοντας οὐκ ἀνέχεσθαι τὴν τοῦ οἴνου ὀσμὴν. Κλέαρχος φησὶ τὸ μὲν ὕδωρ ὡσπερ καὶ τὸ γάλα λευκὸν λέγεσθαι, οἶνον δὲ καθάπερ καὶ τὸ νέκτρον ἐρυθρὸν, μέλι δὲ καὶ ἔλαιον χλωρὸν, τὸ δ' ἐκ τῶν μύρων θλιβόμενον μέλαν» ('Αθῆν. 42-44).

Θεόδωρος ὁ Λαρισσαῖος ἦτο ὑδροπότης ἅπαντες δὲ οἱ Ἴβηρες ὑδροπότου ἐπίσης.

Ἐξ ὕδατος τοῦ ταχέως θερμαινόμενου καὶ ψυχόμενου αἰεὶ κούφοτερον. Μοχθηρὰ δ' ἐστὶ τὰ βραδέως τὰ ὄσπρια τήκοντα. Τοιαῦτα δὲ τὰ νιτρώδη καὶ ἀλμηρά. Τὸ χρηστὸν ὕδωρ πόσιμον. Τὰ δὲ τῶν ὑδάτων στάσιμα χαλεπὰ, ὡς τὰ λιμναῖα καὶ τὰ ἐλώδη. Ἔστι δὲ καὶ τῶν κρηναίων τὰ πλεῖστα σκληρότερα. Ἄριστα εἶναι τῶν ὑδάτων ὅσα ἐκ μετεώρων χωρίων ρεῖ καὶ ἐκ λόφων ξηρῶν. Ταῦτα γὰρ λευκὰ καὶ γλυκέα καὶ τὸν οἶνον ὀλίγον φέρειν οἶά τε ἐστὶ, τὸν τε χειμῶνα θερμαίνεται, καὶ τὸ θέρος ψυχρὰ ἐστίν. Ἐπαινεῖ δὲ μάλιστα ὠντάρευματα πρὸς ἀνατολὴν ἡλίου ἔρρωγε, καὶ μάλιστα πρὸς τὰς θερινάς. Ἀνάγκη γὰρ λαμπρὰ εἶναι καὶ εὐώδη καὶ κούφα ('Ἰπποκρ.). Διοκλῆς δὲ φησὶ τὸ ὕδωρ πεπτικὸν εἶναι καὶ ἄφυσον, ψυκτικὸν τε μετρίως, δξυδερκές τε καὶ ἥμισυ κρηβαρικὸν κινητικὸν τε ψυχῆς καὶ σώματος. Πραξαγόρας τε ταῦτά φησι. Ἐπαινεῖ δὲ τὸ ὑμβριον ('Αθῆν. 46).

Περὶ τῶν ὑδάτων τῆς ἐν Παρνασσῷ Κασταλίας πηγῆς οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν εἰμὴ ὅτι ὁ Ἀπόλλων εἰς τιμὴν τῆς νύμφης ταύτης οὐτινος ὑπῆρξε θῦμα ἔδωκε τὴν μαγικὴν δύναμιν εἰς ταῦτα.

Ὁ ποταμὸς τοῦ Ἄδου ὠνομάζετο Στυξ καὶ εἰς τὸ ἀκάματον Στυγὸς ὕδωρ ὠρρίζοντο καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ τὸν τρομερὸν δὲ τοῦτον ἔρρονετήρουν καὶ ἐσέβοντο διότι ἄλλως ἔχον τὴν ἀθανασίαν των. Εἰς τὴν Ἀρκαδίαν ἕως πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς Νωάκιδος ἐξ ἀποτομωτάτου καὶ ὑψηλοτάτου τινὸς κρημνοῦ ἔσταζεν ὕδωρ καὶ οἱ πίνοντες ἐξ αὐτοῦ ἀνθρώποι καὶ ζῶα ἀπέθνησκον ἐφθεῖραν δ' ἅμα τὸν σίδηρον, ὕαλον, κρύσταλλον, πῆ-

λινα, σιδήρην καὶ πάντα τὰ μέταλλα ἐκτὸς τῶν ὀπλῶν τῶν ἵππου ἐντὸς τῶν ὀπείων καὶ μετέφερον αὐτὸ εἰς τὴν Βαβυλῶνα διὰ νὰ θανατώσωσι τὸν Ἀλέξανδρον.

Ἐν Κιλικίᾳ ὑπάρχει πηγὴ καλουμένη Μικρὸν ὕδωρ (Στραβ. ΙΔ' 5).

Ἡ δ' Ὑπέρεια κρήνη ἐστὶν ἐν μέσῳ τῶν Φεραιῶν πόλει. (Στραβ. Θ' 18.)

Τὸ τοῦ Εὐλαίου ὕδωρ (Περσία) πάντων ἐλαφρότατον (Στραβ. ΙΣ' 22.)

Τὰ ὕδατα τῆς Ἀχερουσίας ἐάν κρῖνωμεν ἀπὸ τὴν ἐν αὐτοῖς βάπτισιν τοῦ Ἀχιλλέως ἔφερον τὴν ἀθανασίαν· ἐν πάσει περιπτώσει ὅμως ἐνέπνεον τρόμον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς θεοὺς ὡς βλέπομεν ἀπὸ τὸν ἔρκον τῆς. Ἡρας ('Ομ. Ἰλ. 15. 36) καὶ τὸν τοῦ Διὸς ('Ἡσιόδ. Θεοσ. 784—) ἰδοὺ δὲ ὁ Παισωνίας τί λέγει περὶ αὐτῆς· τῶν μετὰ Γουνέως Τιταρησίῳ ποταμῶν ρεῖντὸ ὕδωρ εἶναι, καὶ Ἀθηναῖον Δία οὐ μεμνήσθαι φησιν οὐτὶ αὐτῆς. Ἡρακλέα ἔσωζεν... Τὸ δ' ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ πρὸς τὴν Νώακριν στάζον ἐσπίπτει μὲν πρῶτον εἰς πέτραν ὑψηλὴν, διεξελθὼν δὲ διὰ τῆς πέτρας εἰς τὸν Κραθὶν ποταμὸν κάτεισι· θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπων καὶ ἄλλων ζῴων παντί.

Λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰζίν, οἱ τὸν τοῦ ὕδατος πῆλιν πρῶτον. Χρόνῳ δὲ ὑστερον ἐγγνώσθη καὶ εἰδήτῃ ἄλλο πρόσσει τῷ ὕδατι τῶν ἐσθαρμαχόντων. Ἐάλος μὲν γὰρ καὶ κρύσταλλος καὶ μόρρια καὶ ὅσα ἐστὶν ἀνθρώποις ἄλλα λίθων ποιούμενα, καὶ τῶν σκευῶν τὰ κεραμεῖα, τὰ μὲν ὑπὸ τῆς Στυγὸς τοῦ ὕδατος ρήγνυται, κεράτινα δὲ καὶ ὀστεῖνα σίδηρός τε καὶ χαλκός, ἐτι δὲ μολύβδος τε καὶ κασσίτερος καὶ ἄργυρος καὶ τὸ ἤλεκτρον ὑπὸ τούτου σήπεται τοῦ ὕδατος. Τὸ δὲ αὐτὸ μετὰλλοις τοῖς πᾶσι καὶ ὁ χρυσὸς πέπονθε. Καίτοι γὰρ καθάρειν τὸν χρυσὸν ἀπὸ τοῦ οἴου ἦτε ποιήτρια μάργυς ἐστὶν ἡ Λεσβία καὶ αὐτὸς ὁ χρυσὸς ἐπιδεικνυσιν. Ἐδωκε δὲ ἄρα ὁ θεὸς τοῦ μάλιστα ἀπερριμένους κρατεῖν τῶν ὑπερηκότων τῆ δόξῃ. Τοῦτο μὲν γὰρ τὰ μάργα ἀπόλλυσθαι πέφικεν ὑπὸ τοῦ ἔξους· τοῦτο δὲ τὸν ἀδάμαντα λίθων ὄντα ἰσχυρότατον τοῦ πράγου κατατήκει τὸ αἶμα. Καὶ δὴ καὶ τὸ ὕδωρ οὐ δύνα-

ται τῆς Στυγὸς ὀπλὴν ἵππου διάσκαθαι μόνην, ἀλλὰ ἐμβλήθην κατέχευται τε ὑπ' αὐτῆς καὶ οὐ διεργάζεται τὴν ὀπλὴν. Εἰ δὲ καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλίππου συνέθη τὴν τελευταίαν διὰ τοῦ φαρμάκου γενέσθαι τοῦτου, σαφῶς μὲν οὐκ οἶδα, λεγόμενον δὲ οἶδα (Παισ. Ἀρκ. Η'—18). Τὸ ἐν τοῖς παραμυθίοις καὶ δημοτικοῖς ἄσμασιν ἀναφερόμενον ἄθνατο νερὸ βεβλῖως κατὰ γεται ἐντεῦθεν. (1)

Ὅσον δὲ διὰ τὸ ὕδωρ τοῦ Ἀχέροντος, τοῦτο ἐπικρηνεὶ ὁ Ζεὺς μετὰ τὴν Τιτανομαχίαν.

Ὁ Θεόφραστος λέγει ὅτι τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου εἶναι πολυγονώτατον καὶ γλυκύτατον. Ἄλλα δὲ τῶν ὑδάτων καὶ σωματώδη ἐστὶ καὶ ἔχει ὡπερ τι βάρος ἐν ἑαυτοῖς, ὡς τὸ ἐν Τροίῃ ἦν. Τοῦτο γὰρ καὶ τῶν γενομένων εὐθύς ποιεῖ πλήρες τὸ στόμα. Τὰ δὲ περὶ τὸ Πάγγαιον ὕδατα συστέλλονται καὶ τυκνοῦνται ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ οὕτω περιτεύουσι διότι ἡ ἐκροὴ αὐτῶν εἶναι βραδυτέρη ἕνεκα τοῦ πάχους, ὡς καὶ διὰ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἔνθα ὁ ἀήρ εἶναι μαλακώτερος. Ἐνεκα δὲ τῶν κίτιων τούτων εἶναι χειρότερα τὰ σκληρότερα καὶ τὰ ψυχρότερα κίδυσατέργαστα ἕνεκα τοῦ γαιώδους αὐτῶν, τὰ δὲ ἕνεκα τῆς ὑπερβολῆς τῆς ψυχρότητος αὐτῶν τὰ ταχέως θερμαινόμενα εἶναι ἐλαφρὰ καὶ ὑγιεινὰ ὡς καὶ τὰ ἐκ τῶν χιόνων καὶ κρυστάλων καὶ ὑμβρων. Τὰ ὀρεῖνα πρυτιμότερα τῶν ἐν ταῖς πεδιάσι.

Ἐν Τήνῳ ὑπῆρχε κρήνη εἰς τὸ ὕδωρ τῆς ὀποιᾶς ὁ οἶνος δὲν ἐμιγνύετο. Ὁ δὲ Θεόφραστος λέγει ὅτι περὶ τὸν Ἐρυγῶνα ποταμὸν ὑπάρχει ὕδωρ τόσον ὄξυ ὥστε οἱ πίνοντες τοῦτο μεθύσκονται. Ἐν Κλείτορι ὑπῆρχε κρήνη ἧς τὸ ὕδωρ ὅσοι ἔπινον δὲν ἠνέχοντο τὴν ὀσμὴν τοῦ οἴνου. Οἱ Ἴβηρες ἔπινον μόνον ὕδωρ. Ἡ δ' Ἀττικὴ εἶχεν ἄριστον ὕδωρ. Ἐν τινι ἀκρωρείᾳ τῆς Κορίνθου ὑπῆρχε κρήνη ἧς τὸ νάμα ἦτο ψυχρό-

(1). Τὰ θυματοργὰ ὕδατα τοῦ Κανάου ἐπαγέρουσι τὴν παρθενίαν ἄν καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Μωάμεθ Φαίμε ἐξηκολούθει νὰ ἔχη τὴν παρθενίαν τῆς καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν ὄωδεκα τέκνων χωρὶς νὰ κάμη χρῆσιν τῶν ὑδάτων τούτων. Τοῦτο ἕνεκα καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ ἔτρεμον τὸν τῆς Στυγὸς ἔρκον.

τερον χιόνος ἐξ οὗ πολλοὶ πίνοντες περιέμενον νὰ παγώσωσιν.

Παρὰ τὰ Σοῦσα ρεῖ ὁ ποταμὸς Χοάπης ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου μόνον ἔπινον ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ ἀπεψημένου δὲ ὕδατος τούτου πολλοὶ τετρακύκλοι χιμάζαι σειρόμενοι ὑπὸ ἡμιόνων ἔφερον ἐν ἀργυροῖς ἀγγεῖοις εἶναι δὲ ἐλαφρότατον καὶ ἡδιστον. Ὅταν ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Φιλαδέλφους ὁ β' ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα του Βερενίκην μετὰ τὸν Ἀντιόχου τῆς Συρίας ἔστειλε τακτικὰ αὐτῇ ὕδωρ ἐκ τοῦ Νείλου.

Ἐξ ὕδατος τοῦ ταχέως θερμαινόμενου ψυχόμενον αἰεὶ κούφοτερον. Μοχθηρὰ δ' ἐστὶ τὰ βραδέως τὰ ὄσπρια τήκοντα. Τοιαῦτα δὲ τὰ νιτρώδη καὶ ἀλμυρά.

Ἐρασίστρατος δὲ φησὶν ὡς δοκιμάζουσι τινες τὰ ὕδατα σταθμῶν ἀνεξετάστως. Ἰδοὺ γὰρ τοῦ Ἀμφικράου ὕδατος καὶ τοῦ ἐξ Ἐρετριᾶς συμβαλλομένων, τοῦ μὲν φύλου, τοῦ δὲ χρηστοῦ ὄντος, οὐδ' ἦτις ἐστὶ διαφορά κατὰ τὸν σταθμὸν. Ἰπποκράτης δ' ἐν τῷ περὶ τόπων ἄριστά φησὶν εἶναι τῶν ὑδάτων ὅσα ἐκ μετεώρων χωρίων ρεῖ καὶ ἐκ λόφων ξηρῶν. Ταῦτα γὰρ λευκὰ καὶ γλυκέα καὶ τὸν οἶνον ὀλίγον φέρειν οἶά τε ἐστὶ, τὸν τε χειμῶνα θερμαίνεται καὶ τὸ θέρος ψυχρὰ ἐστίν. Ἐπαινεῖ δὲ μάλιστα ὦν τὰ ρεύματα πρὸς ἀνατολὴν ἡλίου ἔρρωγε καὶ μάλιστα πρὸς τὰς θερινὰς ἀνάγκη γὰρ λαμπρὰ εἶναι καὶ εὐώδη καὶ κούφα. Διοκλῆς δὲ φησὶ τὸ ὕδωρ πεπτικὸν εἶναι καὶ ἄφυσον, ψυκτικόν τε μετρίως, δξυδερκές τε καὶ ἥμισυ κρηβαρικὸν καὶ κινητικὸν τε ψυχῆς καὶ σώματος. Πραξαγόρας τε ταῦτά φησι. Ἐπαινεῖ δὲ τὸ ὑμβριον. Εὐήνωρ δὲ τὰ λακκαῖα.

Τὰ ὕδατα τῆς Ἀχερουσίας λίμνης κηθίστων τοὺς ἐν αὐτοῖς βαπτιζομένους ἀθανάτους. Ἡ Θέτις ἐπιθυμοῦσα νὰ καταστήσῃ τὸν Ἀχιλλέα τοιοῦτον τὸν ἔλαβεν ἐκ τῆς πέτρης καὶ ἐβύθησεν αὐτὸν ἐν αὐτοῖς καὶ διὰ τοῦτο κατέστη ἀθάνατος ἐκτὸς τοῦ μέρους τῆς πέτρης ἐξ ἧς ἐκρητήθη. Ὅσον διὰ τὸ ὕδωρ τῆς Λήθης, τοῦτο ἅμα ἔπινε τις ἐλησμένοι τὰ πάντα· οἱ ἐκ τοῦ Ταρτάρου μεταβάνοντες εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία ἔπινον ὕδωρ τῆς Λήθης.

Ἐν Κιμῶλῳ τῇ νήσῳ φησὶ (Δήλιος) ψυχρεῖα κατεσκευάσθαι θέρους ὀρυκτὰ, ἔνθα

γλιάρου ύδατος, πλήρη κεράμια καταθέντες κομίζονται χιόνος οὐδὲν διάφορα. Τὸ δὲ χλιαρὸν ὕδωρ Ἀθηναῖοι μετακέρρα καλοῦσιν (Ἀθ. 123). Ἐγένετο δ' ἐν τῇ ἀρχαιοτάτη οὐ μόνον χρῆσις τῆς χιόνος ἀλλὰ καὶ ἐπωλεῖτο αὕτη.

— Εἰ δὲ μεθύω καὶ χιόνα πίνω..

— Πρῶτος μὲν εἶδεν εἰ χιὼν ἐστ' ὄνεια.

Οἶνον γὰρ πιεῖν

Οὐ δ' ἂν εἷς δέξαιτο θερμὸν, ἀλλὰ πολὺ τουναντίον ψυχρὸν ἐν τῷ φρέατι καὶ χιόνι μειγνόμενον.

— Ψύξον τὸν οἶνον.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀντίοχος κατὰ τινὰ ποτάμιον πλοῦν ἔψυχε τὸ ὕδωρ ὡς ἐξῆς: «Τὴν γὰρ ἡμέραν ἀνηλιάζοντος αὐτὸ τῆς νυκτὸς ἔπωθοντες τὸ παχύτατον τὸ λοιπὸν ἐξαιθριάζουσιν ἐν ὑδρίαις κεραμέαις ἐπὶ τῶν μετεωροτάτων μερῶν τῆς οἰκῆσεως, δι' ὅλης τε τῆς νυκτὸς δύο παῖδες ὕδατι τὰ τεύχη καταρραίνουσιν. Ὁρθροῦ δὲ καθιροῦντες καὶ τὴν ὑποστάθμην πάλιν ὑποσπῶντες, λεπτόν τε ποιοῦντες αὐτὸ καὶ πρὸς ὑγείαν οἶνον ἀριστον ἐν ἄχυροις τιθέασσι τῆς ὑδρίας, εἰθ' οὕτως χρῶνται χιόνος οὐδ' ἦν τινῶν χρεῖαν ἔχοντες.

Ζῦθος

Τὸ ποτὸν τοῦτο παράγεται ἐκ διαφόρων εὐδιαλύτων στοιχείων ἀτελῶς ζυμωμένων μάλιστα δ' ἐκ βύνης (κριθῆς) τῇ προσθήκῃ λυκίσκου. Ὁ ζῦθος ἦτο γνωστὸς ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ μάλιστα πρὸ τοῦ οἴνου ἀναφέρεται δὲ παρ' Αἰγυπτίους καὶ Ἑλλησι παρ' οἷς μάλιστα αἰ θυσίαι ἐγένοντο διὰ ζύθου ἀντικατασταθεῖσαι πολὺ ἀργὰ διὰ τοῦ οἴνου. Εἶδομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἤδη ὅτι πανταχοῦ οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι προσεπάθον νὰ κατασκευάζουσιν δροσιτικὸν ποτὸν τι ἄμικ καὶ μεθυστικὸν (1). Τὸ ἀρ-

(1) Τὸ δὲ ζῦθος ἰδίως μὲν σκευάζεται παρ' ἐκείνοις (τοῖς Αἰγυπτίοις) κοινὸν δ' ἐστὶ πολλοῖς καὶ παρ' ἐκαστοῖς δὲ αἱ σκευασταὶ διάφοροι (Στρ. 821, 824, Ἡρόδ. Β'. 77, Διόδ. Σικελ. α'. 20). Οἱ Τρωγλοῦται κατασκεύαζον ζῦθον ἐκ πλιούρου (Αὐτ. 77δ) Ζῦσι δ' ἀπὸ κέγχρου καὶ κριθῆς, ἀφ' ὧν καὶ ποτὸν αὐτοῖς ἐστὶν (Αὐτ. 821) Ὁ Ἑλλάνικος λέγει ὅτι καὶ ἐκ ριζῶν κατασκευάζεται τὸ βρῦτον, οἱ δὲ Θρᾷκες κατασκεύαζον τοῦτο ἐκ τῶν κριθῶν. Οἱ δὲ Πικίνας «πίνειν

χαιότερον δὲ πάντων φαίνεται νὰ ἦναι τὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων κατασκευαζόμενον ἐκ σμεούρων (Rubus idaeus frambosus) καὶ τὸ ἐκ συκαμῆων (rubus fruticosus) καὶ τοῦ τελευταίου μάλιστα τούτου εἶναι πολλὰ εἶδη (1). Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἂν καὶ εἶχον εὔοινον χῶρην ἡγάπων τὸν ζῦθον cervisia διότι ἔχοντες ἄφθονοῖνον περιεφρόνουσαν αὐτὸν θεωροῦντες κατάλληλον μόνον διὰ τοὺς βραβάρους· κατασκευάζεται δὲ κυρίως ἐκ κριθῆς ἢ ἄλλων δημητριακῶν καρπῶν ὡς καὶ ριζῶν ἀναμειγμένων ἐν τῷ ὕδατι, εἰς δὲ προσετίθεντο ἀναλόγως τοῦ τόπου διάφοροι ἀρωματικαὶ οὐσίαι. Παρ' Αἰγυπτίους, ὡς εἴπομεν, ἦτο συνηθέστατος (2) καὶ ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ὑπὸ τῷ ὀνομαζυθός (ζῦθος, ζῦθιον οἱ δὲ Λατίνοι τὸ μετέφρασαν zythum). Καὶ οἱ Αἰθίοπες κατασκεύαζον διὰ τῆς κριθῆς ἢ κέγχρου ἀνά-

βρῦτον ἀπὸ τῶν κριθῶν καὶ παραβίην ἀπὸ κέγχρου καὶ κονύζης (Ἀθῆν. 447), οἱ Αἰγυπιοὶ ἐπίπνον κριθίνον πόμα (Στράβ. 202). Ἐν Αἰγύπτῳ, Ἰσπανίᾳ καὶ μάλιστα τῇ Ἰβηρίᾳ καὶ τῇ Γαλιτίᾳ μετεχειρίζοντο κυρίως ζῦθον.

Φιλοῖνους καὶ φιλοπότας τοὺς Αἰγυπτίους γενέσθαι εὐρεθῆναι τε βοήθημα παρ' αὐτοῖς ὥστε τοὺς διὰ πέναν ἀποροῦντας οἶνον τῶν ἐκ τῶν κριθῶν γενόμενον πίνειν καὶ οὕτως ἤρεσθαι τοὺς τοῦτον προσφερομένους ὡς καὶ ἔδειν ὀρεγίσθαι καὶ πάντα ποιεῖν ὅσα τοὺς ἐξοῖνους γενομένους (Ἀθῆν. 61). Ὁ δ' Ἑλλάνικος. «Πίνουσι δὲ βρῦτον πρῶτον ἐκ τῶν ριζῶν, καθάπερ οἱ Θρᾷκες ἐκ τῶν κριθῶν.» Ὁ δ' Ἐκκτίσιος «τὰς κριθὰς εἰς τὸ πῶμα καταλέουσιν». (Ἀθῆν. 447).

(1) Ἐν προϊστορικαῖς κατοικίαις εὐρέθησαν μεγάλα ποσότητες τούτων εἰς μάζας συσσωρευμένην ἢ κητάστας δ' αὐτῶν δὲν ὑποδεικνύει ὅτι προήλθον ἐκ κακῆς χωνεύσεως, ὅπερ ἄλλως δὲν δικαιολογούσιν αἱ μεγάλα ποσότητες ἀλλ' ἢ δι' αὐτῶν κατασκευὴ ποτοῦ τινος. Τοῦτο δὲ φαίνεται νὰ ἐγένετο καὶ διὰ τοῦ κράνου ἀφοῦ σήμερον ἐτι ἐν Ἰταλίᾳ κατασκευάζεται οἶνος ἐκ κράνου.

(2) Καὶ τῷ ζῦθῳ τὸ πολὺ φῦλον χρῆται τῶν Ἀλεξανδρέων (Στράβ. 799, Γαλλῆν. ἐν σχολ.) Ἰπποκρ. Π. 20. Ἀφ.)

Καὶ οἶνος κριθίνος ἐν κριθῆσιν. Ἐνήσαν δὲ καὶ αὐτὰ αἱ κριθαὶ ἰσογελεῖς, καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους οἱ δὲ ἐλάττους, γόνυται οὐκ ἔχοντες, τούτους ἔδει ὅποτε τις διψῶν λαβόντα εἰς τὸ στόμα μύσειν. Καὶ πάνυ ἀκρατος ἦν, εἰμῆ τις ὕδωρ ἐπιγέοι, καὶ πάνυ ἡδὺ συμμῆθον τι τὸ πῶμα ἦν, (Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβ. Β. Δ' x. ε'. 26—7). Τὰς κριθὰς εἰς τὸ πῶμα καταλέουσιν (Ἐκκτίσιος).

ΕΚΛΙΠΟΥΣΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Ὁ Κωνσταντῖνος Α. Χρηστούδης

λογον. Εἰς τὰς πηγὰς δὲ τοῦ Νεῖλου μέ-
χρι σήμερον φυλαί τινες Μυζώνκατασκευά-
ζουσι ζῦθον φουκάς (ἐκ τοῦ θραβ. fokka.)
Ἐν Κρήτῃ ὠνομάζετο κόρμα ἢ κοῦρμι, ἐν
Ἰσπανίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα celia ἢ cerea ἐγέ-
νετο μεγάλη κατανάλωσις ὡς καὶ ἐν Πορ-
τογαλίᾳ ἔνθα κατὰ τὸν Στράβωνα δὲν εὐρί-
σκετο ἄλλο τι. Καὶ οἱ Ἀρμένιοι μετεχειρί-
ζοντο τοῦτον ὡς ἀνκφέρει ὁ Ξενοφῶν εἰς
τὴν περισημὴν του Ἀνάβασιν ἔνθα οἱ μυ-
ρμι ἐπιον διὰ κλάμων τοιοῦτον οἶνον ὄν καὶ
εὖρον ἡδύν. (1)

Ὁ ζῦθος ἐν Ἰλλυρίᾳ καὶ Πικωνίᾳ ἔνθα
ἐπίνετο ὠνομάζετο Σαβαίᾳ ἢ sabaium.
Ὅταν ὁ Βυζεντίνος ἐπολιόρκει τὴν Χαλκι-
δόνκα ὑβρίζετο ὑπὸ τοῦ ἐγθροῦ ἀπὸ τὸ ὕψος
τῶν ἐπάλλεων μετὰ τὸ ὄνομα sabaiarius
Ὅτε τὸ 448 πρέσβεις Ἕλληνας ἐστάλησαν
πρὸς τῷ Ἀττίλῳ ἐν Πικωνίᾳ τοῖς προσε-
φέρθη κάμων ἦτοι ὑδρομέλι ἢ ζῦθος ἐκ
κέγχρου.

Οἱ βόρειοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης στερούμενοι
ἀμπέλων μετεχειρίστησαν ἐνωρὶς ποτὰ κα-
τασκευαζόμενοι ἐκ κριθῆς. Ὁ Πυθέας λέγει
ὅτι εἰς τὰ πελάγια ἔπινον ὑδρομέλι ἢ πο-
τόν τι κατασκευαζόμενον ἐκ δημητριακῶν
καρπῶν. Οἱ Κέλτοι ὠνομάζον τὸν ζῦθόν των
κρηβήσια, ὄων τῆ κεντρικῆ Γαλατικῆ πινύ-
μενος κατὰ τὸ α' αἰῶνα μ.Χ. κατὰ τὸν Ἀ-
θήναιον ὠνομάζετο κόρμα. Καὶ ὁ Τάκιτος
λέγει ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἔπινον ζῦθον βεβκίως
βραδυτέρον τῶν Κελτῶν.

Τὸ περίεργον εἶναι ὡς παρετήρησαν οἱ
ἀρχαῖοι ὅτι οἱ οἶνον μεθυσκόμενοι πίπτουσι
κατὰ πρόσωπον (1) ὕπτιοι.

(1) Ἀριστοτέλης δὲ φησιν ὅτι οἱ μὲν ἀπ' οἴ-
νου μεθυσθέντες ἐπὶ πρόσωπον φέρονται, οἱ δὲ
τὸν κριθίνον πεπωκότες, ὄν πίνον καλοῦσι
ὑπτιοί. «Πλὴν ἴδιόν τι συμβαίνει περὶ τὰς
τῶν κριθῶν, τὸ κλοῦμενον πίνον. Ὑπὸ μὲν γὰρ
τῶν λοιπῶν τε καὶ μεθυστικῶν οἱ μεθυσθέντες
ἐπὶ πάντα τὰ μέρη πέπτουσι. Καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ
ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ καὶ πρηνεῖς καὶ ὑπτιοί κλι-
νονται» τὸν δὲ κριθίνον οἶνον καὶ βρῦτόν τινες
καλοῦσιν (αὐτόθ. 447)

Ἀπὸ τοῦ 1890—9 κατασκευάζετο ἐν Ἑλ-
λάδι 1,642,000 ὀκάδας ἀπὸ δὲ τοῦ 1908—ὀκ.
1,475,352 ἐξ ὅσων ἐξάγεται μάλιστα περὶ τὰς
200,000 ὀκάδας ἕνεκα τοῦ μεγάλου φόρου αὐτοῦ
ἀνέρχεται εἰς 400,000 ὄρ. ἐνῶ τοῦ οἴνου ὑπερ-
βαίνοντος τὰ 200 ἐκ. ὀκάδων ἀνέρχεται εἰς 600
000 ὄρκαμας.

Εἰς τὸ διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ (δ' αἰ-
ῶν) ἡ τιμὴ τῆς cervisia, τοῦ camum καὶ
τοῦ ζῦθου ὁρίζεται τῶν μὲν πρώτων εἰς τὸ
ἡμισυ τοῦ οἴνου ἐκάστην ἡμίσειαν λίτραν
(ἓνα setier) ὁ δὲ ζῦθος εἰς 2 δηνάρια. Ὁ
Ἀριστοτέλης τὸν ὠνομάζει πίνον· οἱ πλεῖ-
στοι τῶν ἀρχαίων ἱατρῶν ὡς ὁ Γαληνός, ὁ
Αἰτίσιος, ὁ Πυθῶλος, ὁ Αἰγινίτης, ὁ Διοσκορί-
δης τῷ ἀποδίδουσι ὡς πρῶτον παντός ἐλ-
δούς ἀσθενεῖας ἀπαγορεύοντες τῆς χρῆ-
σιν του.

Σήμερον γίνεται μεγάλη χρῆσις ἢ μάλ-
λον κατάχρησις τοῦ ζῦθου ἐν Εὐρώπῃ καὶ
μάλιστα ὑπὸ τῶν Ἀγγλοσαξόνων. Ἡ ἐν
Εὐρώπῃ κατανάλωσις αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς
128 ἑκατομ. ἑκτονλίτρων ἦτοι 36 ἐν Ἀγ-
γλίᾳ, 24 ἐν Γερμανίᾳ καὶ 8-9 ἐν Γαλλίᾳ.
Τὸ ἐν αὐτῷ οἶνοπνευμα κυμαίνεται ἀπὸ 3
— 5 ο)ο, τὸ ἀνθρακικὸν δὲ ἀπὸ 0.1—0.2 ο)ο,
τὸ θυνοσάκχαρον καὶ ἡ δεξτρίνη 4—5 ο)ο,
καὶ λευκομακροειδεῖς οὐσίαι, πεπτὰ
καὶ ἀμύδακς ὀργανικὰ ὀξέα τὸ δὲ ἐμ-
περιεχόμενον οἶνοπνευμα εἰς 5 ο)ο σχετι-
κὸς ὀλίγον καὶ σχετικῶς ὄχι τόσον βλαβε-
ρὸν ἄν καὶ προέρχεται ἐκ κριθῆς. Αἱ θρε-
πτικαὶ αὐτοῦ οὐσίαι δὲ εἶναι μεγάλα ἄλλ'
ἕνεκα τῆς πικρᾶς αὐτοῦ γεύσεως αὐξάνει
τὴν ὄρεξιν ὑποβοηθῶν οὕτω ἐμμέσως τὴν
θρέψιν. Ἡ κατάχρησις ὁμοῦ αὐτοῦ φέρει
διάταξιν τοῦ στομάχου, διαταραχὰς τῆς
πέψεως καὶ κατὰ τινὰς γένεσιν νόσων τῆς
καρδίης, ἀθηρωματώδεις ἀλλοιώσεις τῶν
ἀρτηριῶν, πολυσκρίζην, σακχαρώδη διαβή-
την καὶ ποδάγραν. Εἶναι διουρητικὸς ἕνεκα
τοῦ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχομένου οἶνοπνεύμα-
τος καὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος· ἐνίοτε δὲ καὶ
ἕνεκα τῆς προστιθεμένης ἐν αὐτῷ γλυκερί-
νης. Ὁ δὲ πρόσφατος ζῦθος εἶναι λίαν βλα-
βερός μάλιστα ὅταν ἦναι νοθευμένος.

Ὁ ζῦθος κατὰ πολλοὺς, χιρίσι πολλὰ
προνόμια, εἶναι τονικὸς, ὀρεκτικὸς ἕνεκα τῆς
πικρᾶς του, θρεπτικὸς διὰ τὰ σακχαρώδη
καὶ ἀζωτοῦχα αὐτοῦ συστατικά. Εἶναι βέ-
βαιον ὅτι ὁ ζῦθος, ἕνεκα τῆς πικρότητός
του, δύναται εἰς μικρὰν μόνον δόσιν νὰ ἐ-
ρεθίσῃ τὴν ὄρεξιν· ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀναμ-
φισβήτητον ὅτι ὁ ὑγιὴς ἄνθρωπος θὰ
φάγῃ ὅσα τῷ εἶναι ἀναγκαῖον χωρὶς νὰ ἐγ-
-

νάγκην ἐρεθιστικῶν καὶ ὅτι ἐξ ἄλλου, εἴ-
ναι ὑγιέστερον καὶ οἰκονομικώτερον διὰ
τοὺς στερούμενους ὀρέξεως ὡς καὶ διὰ τοὺς
ἀσθενεῖς νὰ πίνωσι κύαθον ἐξ ἐγγύσεως
λακίσκου γενικῶς ἀντὶ φιάλης ζῦθου.

Μὰς φαίνεται εὐσχημον ἢ ἀσφαλὲς νὰ
ἐπικαλούμεθα τὰς θεραπευτικὰς ιδιότητας τοῦ
ποτοῦ τούτου. Εἶναι ἀπολύτως γελοῖον,
λέγει ὁ Forel, ν' ἀναφέρωμεν τὴν θρεπτι-
κὴν ἀξίαν τοῦ ζῦθου ἢ ὅποια δὲν εἶναι εἰς
οὐδεμίαν ἀνολογίαν μετὰ τὴν τιμὴν του καὶ
δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει παρ' ὅταν
μόνον καταπίνῃ τις μεγάλας ποσότητας λίαν
βλαβεράς εἰς τὴν ὑγείην του. Πρῶτον ἀρχί-
ζει ἡ καταστροφή (διὰ τῆς ζυμώσεως) σχε-
δὸν ἢ ἐξ ὀλοκλήρου καταστροφή τῶν θρεπτι-
κῶν στοιχείων τῶν δημητριακῶν καρπῶν
διὰ νὰ ἐκθειάσωσιν ἀκολούθως τὴν θρεπτι-
κὴν ἀξίαν τῆς μὴ καταστραφείσης ἐλαχί-
στης ἐναπολειπούμενης ποσότητος λίαν δα-
πανηρᾶς μεταβάλλοντες ταυτην εἰς ζῦθον
Ἐκ τῶν 100 χιλιογραμμ. κριθῆς με-
ποιηθείσης εἰς ζῦθον, δὲν ὑπολείπεται
μετὰ τὰς μικρὰς κατεργασίας, εἰμὴ 5 χιλ.
στερεῶν οὐσιῶν διαλελυμένων εἰς 80 λίτρας
ὑδατος. 5 λίτραι ζυθοῦ στοιχίζουσι 1—3
φρ. δὲν ἐμπεριέχουσι περισσοτέραν τροφήν
ἀπὸ δεκάλεπτον ἄρτον (λέγει ὁ E. Vas-
slet) τέλος εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι μία
λίτρα ζυθοῦ δὲν εἶναι προτιμωτέρα ἀπὸ κύ-
βαν ἐνός ἑκατοστομέτρου τυροῦ. Ὁ ζῦθος λοι-
πὸν δὲν ἀξίζει τὸν τίτλον τοῦ ὑ γ ρ ο ὕ ἄ ρ -
π ο υ καὶ μόνον μειδιάματα προκλοῦνται εἰς
τοὺς ἐχέφρονας ὅταν συνιστᾶται εἰς τὰς τρο-
φὰς καὶ εἰς ἄλλα ἀναλόγους τοιαύτας περι-
στάσεις.

Βεβαίως ἡ χρῆσις τοῦ ἐλαφροῦ ζυθοῦ μὴ
ἐμπεριέχοντος πλέον τοῦ 1—2 ο)ο οἶνο-
πνεύματος, δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος μετὰ τὴν
καλὴν πέψιν, δύναται μάλιστα εἰς τινὰς πε-
ριστάσεις εἰδικῶς νὰ συντελέσῃ εἰς αὐτὴν
ἀλλ' ἐπικυαυθάνομεν καὶ πάλιν ὅτι ἄ-
παντα τὰ ποτὰ τὰ ἐμπεριέχοντα πολλὰ ἐκ-
χυλίσματα (σάκχαρι, γλοιώδη ὕλην, προ-
ζυμηνακὰ, δὲν καταπαύωσι τὴν διψανπαρὰ
πόσιν εἰς μεγάλην δόσιν καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ
ῶσι ψυχρά, καὶ μάλιστα παγωμένα. Ὁ
στομάχος ὁμοῦ δὲν δύναται ἀτιμωρητῆ νὰ
κατεργασθῇ κατὰ τὴν πέψιν οἰαδήποτε

ποσὰ τροφῶν ὑγρῶν ἢ στερεῶν ὅταν ταῦτα
εἰσι ἐκτὸς πάσης λογικῆς—τούτου δ' ἕνεκα
εἰς τὰ μέρη ἔνθα κατανάλισκεται κυρίως ὁ
ζῦθος πολλοὶ πάσχουσιν ἀπὸ εὐρυνσιν τοῦ
στομάχου— Προσέτι δὲ διὰ τὰ θερμὰ ποτὰ
τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀνεκτόν, ὄχι ὁμοῦ καὶ διὰ
τὰ ψυχρά ἄτινα βλάπτουσι σπουδαίως τὸν
στόμαχον. Προσθετέον ὅτι ὁ ζῦθος καθιστᾶ
τὸν ἄνθρωπον νυσταλέον χωρὶς νὰ διαθέτῃ
αὐτὸν εἰς τὴν διανοητικὴν ἐργασίαν, ἐπι-
φέρων πολλὰς μῆθην, κτηνωδιστέραν
τῆς τοῦ οἴνου.

— Ἡ ἐν Ἑλλάδι παραγωγή τοῦ ζυθοῦ
ἀνῆλθε τὸ 1905: 1,283,398 ὀκάδας ὁ ἕξω-
θεν δὲ εἰσκαγόμενος δὲν φθάνει οὔτε εἰς 100
χιλ. ὀκάδας.

Εἶδομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ὅτι ἀνέκαθεν
ἄπαντα τὰ ἔθνη ἐφεῦρον ἀναλόγως τοῦ κλι-
ματος καὶ τῶν παρουσιαζομένων ὑλι-
κῶν εἰς ἓνα ἑκαστον αὐτῶν ποτόν τι κατὰ
τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον δροσιστικὸν καὶ μεθυ-
στικὸν π.χ. οἱ πλεῖστοι τῶν Τρωγλοδοῦτῶν
κατεσκευάζον ἐκ παλιούρου ἀπό-
βεργμά τι πρὸς πίσιν· οἱ δὲ τύραννοι αὐ-
τῶν ἔπινον μελικρατον ἐκμυζομένου τοῦ μέ-
λιτος ἐξ ἄνθους τινός (Στράβ. 776)· οἱ δὲ
Αἰθίοπες κατεσκευάζον ἐκ κέγχρου καὶ κρι-
θῆς ποτόν τι (κῦτ. 821). Οἱ Σκύθαι ἐκθλι-
βοντες τὸν καρπὸν τῶν δένδρων ἔπινον αὐ-
τόν (αὐτ. 513). Οἱ Ἰνδοὶ πίνουσιν ἀνέκαθεν
τὸ ἀράκ (ἐξ οὗ τὸ ρακί Αὐτ. 694) ὡς καὶ
τὸ ρῶμι ὑπερκατεσκευάζετο πρὸ πολλοῦ
ἔνθα ὑπῆρχε σακχαροκάλαμον. Οἱ Ἑβραῖοι
εἶχον τὰ σίκερα (Λευιτ. 9. ἀριθ. 5. 3,
Ἠσαίας κεφ. ε. 11, 12, 22. κεφ. κή. - 7).

Τὸ νέκταρ καὶ ἡ ἀμβροσία ἀ-
παντῶσα ἐν ταῖς ἀρχαίαις συγγραφεῦσιν ἡ-
νωμένα καὶ χωριστὰ τὸ νέκταρ ἦτο γλυκὺ
καὶ εὐώδες ποτόν ὅπερ μετὰ τῆς ἀμβροσίας
ἦτο τροφή τῶν θεῶν. Εἶναι δὲ δύσκολον νὰ
διακρίνωμεν σαφῶς τὴν μεταξὺ αὐτῶν δια-
φορὰν. Τὸ μέλι ἐπιστεύετο τὰ πάλοι ὅτι ἔ-
πεσεν ὡς τὸ μάνα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ (1). Τὸ νέ-
κταρ διὰ τοὺς θνητοὺς ἦτο τὸ ἐκ τοῦ μέλι-
τος κατασκευασθὲν ποτόν, οὗτινος οἱ Ἕλ-
ληνες μετεχειρίζοντο πρὶν γνωρίσωσι τὸν

(1) Ἡμετέραν μονογραφίαν περὶ μέλιτος,
ἔρα Ἡμερ. Σκόλου 1911 σελ. 279—288.

οἶνον. (Οἶνον δὲ καθήπερ καὶ τὸ νέκταρ ἐρυθρόν).

Ἡ ἀμβροσία οὐδαμοῦ τῆς Ἰλιάδος ἀπαντᾶται ὡς δυναμένη νὰ διατηρήσῃ τὴν τῶν θεῶν ἀθανασία· τὸν ἀντίον εἶναι οὐσία λιπαρὰ ἠδυτάτης εὐοσμίας τὸ ὅποσον ἐξ-γνίξει καὶ διατηρεῖ. Ὅταν ἡ Ἥρα στολιζέται ἵνα ἀρέσκωσκα τῷ Δί τὸν παρασύρει εἰς τὴν παγίδα τοῦ βραχέως ὕπνου· πρῶτον ἐκαθάρισε διὰ τῆς ἀμβροσίας ἀπὸ πάντα σπύλον τὸ πλήρες θελήτρων σῶμα τῆς μωρώσασκα αὐτὸ δι' ἐλαίου εὐόσμου, ἀθανάτου, ἠδεις ὀσμῆς λίαν εὐκρέστου τῆς θεᾶς· ὅταν ἡ ὄσμῃ τοῦ ἐλαίου τούτου διεδύθη εἰς τὸ χαλκατὸς μέγαρον τοῦ Διὸς ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς ἐπληρώθησαν ἐκ τῆς εὐωδίας αὐτοῦ. Καὶ ἄλλα χωρία τῆς Ἰλιάδος παρουσιάζουσι τὴν ἀμβροσίαν ὑπὸ τὴν ἰδίαν μορφήν. Δὲν πρέπει νὰ ἐκπληθῇ τις ἀπὸ ἄλλα πολλὰ χωρία ἔνθα ἡ ἀμβροσία παρουσιάζεται μᾶλλον ὡς ποτόν, ἢ τροφή, καὶ ἐνίοτε μάλιστα τανάπαλιν. Εἶναι ἡ τροφή τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἵππων τῶν θεῶν.

Πᾶν δὲ καλὸν ἢ τέλειον ἠδὲ θεῖον, ἀφθαρτόν, θαυμαστόν ἦτο καὶ ἀμβρόσιον, ὡς ἀμβροσία τροφή, ἀμβρόσιον ἔλαιον, ἀμβροσία πέδιλα, ἀμβρόσιος νύξ, ὕπνος κατ. Πρὸ τῆς ἐφευρέσεως δὲ τῆς ἀμβροσίας οἱ θεοὶ ἔζων διὰ τῆς ἐσφρήσεως τῆς κνίσης. Ἡ ἀμβροσία ἐπαρουσιάσθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ κέρασ τῆς Ἀμφικλείας κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Διός. Αἱ Νηρηίδες ἔτρεφον τὴν νύκτα τοὺς ἵππους τοῦ Ἥλιου δ' αὐτῆς.

Εἶναι ἐπίσης τροφή τῶν θεῶν σπανίως παρουσιάζομένη ἄνευ τοῦ νέκταρος. Καὶ τέλος πᾶν ἔκτακτον καὶ τέλειον ποτόν ἔκτοτε ὀνομάζεται νέκταρ.

1) Ἀμβροσίη μὲν πρῶτον ἀπὸ χροῦς ἱμερόεντος.

Λύμκτα πάντα λάθρην. (Ὀμ. Ἰλ. Ε. 170—1).

Ἡ λέξις αὕτη ἀνφέρεται δωδεκάκις· ἐτι ἄλλὰ μᾶλλον ὡς μεταφορικὸν ἐπίθετον. Καὶ ἐν τῇ Ὀδυσείᾳ ἀναφερομένη ἀπὸς ἔχει μυρηψικὴν σημασίαν.

ΠΕΡΙ ΟΙΝΩΝ

(Ἐκ τῆς Γαστρονομίας τοῦ κ. Α. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ.)

Ἡδὺς γε πίνειν.

Οἶνος Ἀφροδίτης γάλα.

Ἡ πατρίς τῆς ἀμπέλου ἦτο ἐπὶ πολὺν χρόνον ζήτημα παρὰ τοῖς βοτανικοῖς· καὶ σήμερον δὲ ἂν καὶ σχετικὰ τινα αὐτῇ ζητήματα μένουσιν ἐτι ἄλυτα, οὐχ ἦτον εἶναι πλέον παραδεδεγμένον ὅτι εἶναι γηγενῆς κατ' ἅπασαν τὴν χώραν τὴν ἐκτεινομένην πρὸς μεσημβρίαν ἀπὸ τῶν δασιωδῶν ὄρεων τῆς ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης Μάζανδράκης, μέχρι τῆς παραλίας τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἰνδικῆς θαλάσσης καὶ πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῆς Χοραζάκης καὶ Καθούκι μέχρι τῶν ὑπορείων τῶν Ἰμαλαίων ὄρεων, (1) ἢ ὅποια φαίνεται νὰ ὑπῆρξε καὶ ἡ πατρίς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Εὐδοκίμει δὲ κατ' ἅπασαν τὴν εὐκρατον ζώνην.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους συγγραφεῖς ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ὀμηρὸς ἐξάγει τὸν εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης παραγόμενον οἶνον ἐξ ἧς ἄλλως τε ἡ ποίησις καὶ ὁ πολιτισμὸς διεδύθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἣν ἐξετελέσθησαν τὰ διασημότερα ἄθλα τοῦ Βάκχου· δυνατὸν νὰ ἐξαχθῇ ἐντεῦθεν ὅτι οἱ Πελασγοὶ ὅταν διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου προέβησαν πρὸς δυσμὰς, εἰσήγαγον τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου (2) βρα-

δυτερον δὲ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου διὰ τῶν παραλίων τοῦ μιχουτοῦ ἀδριατικοῦ κόλπου. Καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου φαίνεται νὰ εἶναι πανάρχαιος ἀφ' ἑν ὑπογείῳ· θηλάμοις εὐρέθησαν ἐνεπιγράφων ἀγγείων συντρίμματα φέροντα τὸ ἔτος τῆς βασιλείας καὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ οἴνου τῆς ἡθηβαϊκῆς δυναστείας.

Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ ἀμπελος ἐκαλλιέργετο δίκην δένδρου λαμβανούσης ἐκπληκτικὰς διαστάσεις καὶ κατατασομένη δικάως μεταξὺ τῶν δένδρων, διότι οἱ Ρωμαῖοι τὴν ἀφῆκαν νὰ ἐξαπλοῦται ἐλευθέρως. Ἐν Ποπλωνίῳ ὑπῆρχε προαιώνων ἀγχαλμὸς τοῦ Διὸς κατασκευασμένον ἐκ κορμοῦ ἀμπέλου, χωρὶς νὰ βλαφθῇ ἀπὸ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, διότι οὐδὲν ἄλλο ξύλον διατηρεῖται ἐπὶ μακρότερον χρόνον· εἶναι δὲ σκληρότατον καὶ δὲν προσβάλλεται ἀπὸ τερηδόνα· ὁ φλοιὸς τοῦ ἀποφλοιούμενος ἀνανεοῦται ἐτησίως καὶ ἴσως εἰς τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ μακροβιότης αὐτοῦ. Ἐν τῷ ναῶ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ὑπῆρχε κλίμαξ ἧς αἱ βαθυίδες κατασκευάσθησαν ἐξ ἐνὸς καὶ μόνον κυρίου κλήματος· τὰ κλήματα λαμβάνουσιν ἐκτάτους διαστάσεις.

Ἡ μεγάλη θύρα τῆς μητροπόλεως τῆς Ραβέννης εἶναι ἐξ ἀμπέλου αἱ δὲ σκάνιδες αὐτῆς ἔχουσιν ὕψος δύο πήχεων καὶ πλάτος 10-12 δακτύλων· ἐν τῇ ἀνακτόρῳ τῶν Βερσαλλίων καὶ τῷ τοῦ Escouen ὑπῆρχον μεγάλαι τοάπεζαι κατασκευασμέναι ἐξ ἀμπέλου ξύλου. Τὸ 1793 ἀμπελὸς τις ἐξηράνθη ἢ δὲ περιφέρεια τοῦ κορμοῦ τῆς ἦτο ἡ περίπου ποδῶν. Πλησίον τοῦ Cornillon ἐν Γαλλίᾳ ὑπῆρχεν ἀμπελος ἔχουσα

(1) Πολλὰ φυτὰ καὶ δένδρα διαδίδονται διὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν σπόρων τῶν ὑπὸ τῶν πτηνῶν ἢ τοῦ ἀνέμου.

(2) Τὸ κλάδευμα τῶν ἀμπέλων εἰς τοὺς Νευπινοὺς, οἱ ὅποιοι τὸ ἐδιδάχθησαν ἐκ τυχαίου εἰνός περιστατικοῦ· τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Νευπιλίαι ἐγόμενα εἰς τὸν ὄνον, ὅς ἐπιφαγῶν ἀμπέλου κλήμα ἀφθονώτερον εἰς τὸ μέλλον ἀπέφηνε τὸν καρπὸν, καὶ ὄνος σφίσειν ἐν πέτρᾳ πεποιημένος διὰ τοῦτο ἐστίν, ἅτε ἀμπέλων διδάξει τομῆν. Πλάτος. II. 38.

πάχος ανθρώπου παράγουσα περί τὰς 350 φιάλας οίνου. Ἡ πλησίον τοῦ Λονδίνου περιφέρουσα ἀναδενδράς τοῦ Hampton-Court ἦτο ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν μακροβιότητα καὶ γονιμότητά της· καταλαμβάνουσα ὀλόκληρον θερμοκήπιον καὶ εἰς εὐνοϊκὰ ἔτη παρήγε μέχρι 4 χιλιάδων βοτρώων· ὁ Γεώργιος προσέφερον ἡμέραν τινὰ εἰς τοὺς κωμινούς του 1200 βότρες, ὁ δὲ κηπουρός του ἐβεβαίωσεν ὅτι ἠδύνατο νὰ τρυγήσῃ ἄλλους τόσους χωρὶς ν' ἀπογυμνώσῃ τὸ κλήμα. Ἐν Νεκάρῳ τῆς Γερμανίας ὑπήρχε κλήμα ὄπερ, ἀπὸ τοῦ 1710 ὁ κορμὸς του εἶχε διάμετρον 1.μ. 120) τὸ δὲ φύλλονμά του ἐκάλυπτε ἕκτασιν 80 τετραγωνικῶν μέτρων· παρήγε δὲ ἔτησίως 925 λίτρα, γλεύκος. Ἐν Καμπανίᾳ ἡ ἀμπέλος ἐλισσομένη ἐπὶ τῶν λεύκων ἐνέρχεται μέχρι κορυφῆς εἰς τρόπον ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ χωρισθῇ· ἀλλὰ καὶ ἐξηπλοῦτο εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ἐν Ρώμῃ ὑπῆρχεν ἐν τῷ προστώῳ τῆς Λιβύας ὀλόκληρος στοὰ ἐξ ἐνὸς μόνου κλήματος ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποίου ἐλάμβανεν ὄψαν περιπάτου· παρήγε δ' ἔτησίως 12 ἀμφορεῖς οίνου (168 ὀκάδας). Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ὀρθάμπελοι εἰς ὕψους ἀνθρώπου στηρηζόμενοι εἰς στύλους (φούρκας ὡς παρ' ἡμῶν ἢ σταφιδάμπελοι) καὶ ἄλλαι ἄνευ τοιούτων στηριγμάτων· ἄλλαι δ' ἐπιμένουσιν ν' ἀναρρυχῶνται καὶ κλαδεύονται καταλλήλως, σκιαζοῦσι διὰ τῶν πυκνῶν αὐτῶν φυλλωμάτων ὀλοκλήρους αὐλάς. Αἱ παρὰ τῷ Βεζουβίῳ ὀρθάμπελοι παράγουσιν ἔτι βότρες σπουδαίου μεγέθους, οὐχ ἦττον καὶ βάρους. Ἀλλαχοῦ δὲ καὶ μάλιστα ἐν Ἀφρικῇ ἔρπει παράγουσα ὅμως βότρες μεγαλύτερους παιδιῶν, ἃν καὶ ἀπέχουσι πολὺ τῶν ὑπὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἀναφερομένων (Ἀριθμ. II'. 24) «τῆς Φάραγκος βότρου, ὃν ἦσαν αὐτὸν ἐπ' ἀναφορεῦσιν»· δύο ἄνδρες αἱ σταφυλαὶ αὐταὶ εἰσὶ λίαν εὐγευστοὶ ἢ ἐπιδερμῆς ὅμως αὐτῶν πυκνὴ καὶ σκληρὰ. Αἱ τῆς Ἀλεξανδρείας μωσχάται αἱ ὁποῖαι ἐξυγίζον ἐνίοτε μέχρι 12 λιτρῶν (= 4 ὀκ. καὶ 272 δράμια) ἐκάστη, οὔτε νὰ συγκριθῶσιν ἠδύνατο μετὰ τὰς τινὲς τῶν σταφυλῶν τούτων ὠνομάζοντο βούμαστοι ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τοῦ σχήματος αὐτῶν μετὰ τοὺς μαστοὺς τῆς ἀγελάδος. «Ἐν Καρ-

μανίᾳ... καὶ δίπηχυν ἔχει πολλακίς τὸν βότρου, πυκνὸρρωγὰ τε ὄντα καὶ μεγαλόρρωγα» (Σταβ. 726). Ἡ συνήθης ὅμως ἀμπέλος ἔχει τὸ γνωστὸν ἡμῶν μέγεθος διότι ἡ φύσις αὐτῆς μετέχει τῆς ὁμοιότητος δένδρων τινῶν. Τὸ μέγεθος τῶν συκαμινεῶν εἶναι πασίγνωστον ἡμῶν καὶ ἀπαιτοῦνται ἔτη τινὰ διὰ τὴν ἀνάπτυξίν των καὶ ὅμως πρὸ πολλοῦ ἐν Περσίᾳ φυτεύονται μικρὰ φυτὰ αὐτῶν τὰ ὁποῖα καὶ τοιούτοι, ἀποδίδουσιν ἀπὸ τοῦ δευτέρου αὐτῶν ἔτους ἀρκετὰ φύλλα πρὸς τροφήν τῶν μεταξωσκολήκων. Τοῦτ' αὐτὸ γίνεται πρὸ πολλοῦ διὰ τὰς ἀμπέλους.

Ὑπάρχουσι πολλὰ εἴδη κλημάτων διακρινομένων ὑπὸ τοῦ μεγέθους, τοῦ χρώματος, τοῦ σπόρου καὶ τῆς γεύσεως τῶν σταφυλῶν αὐτῶν· τοῦ δὲ ὀνόματος προερχομένου ἐκ διαφόρων αἰτίων π. χ. Ἐν Τροϊζηνίᾳ ἡ ἀμπέλος ὠνομάζετο ἀνθηδονιάς καὶ Ὑπεριάς, ἀπὸ Ἀνθοῦ τινος καὶ Ὑπέρου ὡς ἡ Ἀλθηφιάς· ἀπὸ τινος Ἀλθηφίου (Ἀθήν. 31). Ἐν Ἰταλίᾳ ὅμως ἐπεκράτει κυρίως ἡ ἐκ δύο εἰδῶν ἀπιανή, ἐκτὸς τῶν ἐκ Χίου καὶ Θάσου προερχομένων· ἀλλ' ἐκτοτε ἐπολλαπλασιάσθησαν διὰ τοῦ ἐμβολιασμοῦ. Αἱ ποιότητες μάλιστα τοῦ οἴνου πολλαπλασιάζουσιν ἀκόμη τὰς διαφορὰς ταύτας. Ἐπὶ Πλινίου ὑπῆρχον 80 ποικιλίαι ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐξ αὐτῶν ἀναφέρει 195. Ἡ ἀμιανία ἀμπέλος εἶχε πέντε ποικιλίας. Ἡ διδυμὸς ἕνεκα τῶν διπλῶν βοτρινῶν της, ἢ ἐπὶ τῶν συκαμινεῶν ἀναρρυχόμενη πρῶτον, ἢ Νυμεντιανή καὶ ἢ Ἀπιανή (1). Ὑπῆρχον δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσάχθησαι ὡς ἡ τῆς Χίου καὶ τῆς Θάσου. Ὑπάρχουσι διαφόρων εἰδῶν καὶ σχημάτων σταφυλαὶ ὡς ἡ βούμασθος, αἱ δακτυλίδες (ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῶν ραγῶν πρὸς τὰ δάκτυλα, ἦτοι τὰ σημερινὰ ἀετονύχια παρμα-ουζουμοῦ), ἢ οὐγκιάτης (διότι ἐκάστη ράγχι εἶχε βάρους οὐγκιάς), ἢ πισσίτης (μαύρη ὡς πίσσα), ἢ στεφανίτης

(1). Στρεπτός, δακτυλίτης (καὶ δακτυλῖς), ἐπιφυλλίδες, ἀρκοσταφύλοι, κανθάριας ἀμπέλος. Ἀναφέρονται ἐπίσης ἡ ὄρφνη Ηνεοα, ψυθία (μελαμπίθιον), ἔτησία (ἕνεκα τῶν ἐπ' αὐτῆς ὄρνων ἔτησιων ἀνέμων), oleaginum (ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῶν ραγῶν αὐτῶν πρὸς τὰς ἐλαίας).

(διότι εἰς μικρὰς κανονικὰς ἀποστάσεις εἶχε τοὺς βότρες καὶ ἦτο κατάλληλος διὰ στεφάνους), ἢ ἀλωπεκὴ (ἢ αἱ κλιματίδες ὠμομάζον μετὰ τὴν ἀλώπεκος, Αἱ τῆς Καμπανίας σταφυλαὶ ἦσαν ἐξαιρετοὶ πρὸς βρῶσιν, ἢ δ' ἀμπέλος καλλιεργουμένη ἀπέδιδε πολὺ. Σήμερον τὰ εἴδη τῶν κλημάτων καὶ ἐσπόμενος αἱ ποικιλίαι τῶν σταφυλῶν εἶνε ἀνερίθμητα. Ὁ Cupani τῷ 1696 ἤδη περιέγραψε 48 ποικιλίας καλλιεργουμένας ἐν Miselmeri τῆς Σικελίας ἐν τῷ βοτανικῷ κήπῳ τοῦ πρίγκηπος Catoloca. Ὁ Caridel λέγει ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν του ἐκκλιεργούντο 46. Ὁ Σίμων Roxas Clemente περιέγραψε μετ' ἀκριβείας 120 ποικιλίας ὑπαρχούσας μόνον ἐν τῇ Ἀνδρουσίᾳ. Ὁ Audibert ἐκκλιεργεῖ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ρόδου 270 ποικιλίας ἀμπέλων, ἃς καὶ περιέγραψεν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Λουξεμβούργου συνεκεντρώθησαν 1400 εἴδη, χωρὶς νὰ ὑπαρχοῦν καὶ ἄπαντα. Ἐν Ἑλλάδι αἱ ποικιλίαι ἀριθμοῦνται κατὰ ἐκκτοντάδας.

Ἡ ἐπιμελὴς καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου ἀνεκλήθη ἦτο ἰκκνοποιητικὴ. Ὁ Αἰμίλιος Σθένελος ἐκκλιεργήσθη τόσον καλῶς 60 στρ. ἀμπέλου, ὥστε τὰ ἐπώλησε 400,000 σηστέρια. Ὁ Ρήμιος Πλαίμων, περίφημος γραμματικὸς, ἠγόρασεν ἐν Νομεντίᾳ 10 μίλλια μικρὰν τῆς Ρώμης, κτήματι— ὅλη τὰ κτήματα δὲν ἦσαν καὶ ἀκριβὰ— 60 ἑκτομμ. σηστέρια καὶ μετὰ λαμπρὰν καλλιέργειαν πωλεῖ εἰς 8 ἔτη τὸ εἰσόδημα ἀπορρηγνόν 400,000 σηστέρια. Δύο ἔτη ἐπιπλέον ὁ διάσημος Σενέκας τὸ ἀγοράσεν εἰς τετραπλασίαν τιμὴν.

Ὁ οἶνος κατὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τῆς Ἰταλικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἱστορίας ἦτο πάντοτε πολυτίμος. Ἄλλως τε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐν Ἰταλίᾳ φηίνεται νὰ τὸν εἰσάγαγον οἱ Πελαγοῖ. Λέγεται ὅτι ὁ Μεζέντιος ἐδέχθη νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ρωμαίους ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ λάβῃ ὡς ἀμοιβὴν τὸ προϊόν τῶν ἀμπέλων τοῦ Λατίου. Ἐνεκα τῆς σπανιότητος ταύτης τοῦ οἴνου ὁ Ρωμαῖος εἰς τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς θυσίας μετεχειρίζετο μόνον γάλα. Ὁ Νουμάς διὰ νὰ περιστείλῃ τὴν σπατάλην τοῦ οἴνου καὶ ἕνεκα τῆς σπανιότητός του ταύτης ἀπηγόρευσε νὰ ροκνίζουσι τὰς ἐπικηδείους πυράς

δι' οἴνου διὰ νὰ ἐξεγείρῃ δὲ τὴν φιλοπονίαν τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν διέταξε νὰ θεωρεῖται ἀσεβὴς ἢ προσφορὰ-σπονδῆς οἴνου πρὸς τοὺς θεοὺς, ὅταν οὗτος προήρχετο ἐξ ἀκλαδέυτου ἀμπέλου. Καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους ἔτι χρόνους ἦτο τόσον σπάνιος ὥστε ὁ δικτάτωρ Παπύριος ὅταν ἐπέπεσε κατὰ τῶν Σαυνιτῶν ὑπεσχέθη νὰ προσφέρῃ τῷ Διὶ ἐκπωμάτιον οἴνου ἕαν τοὺς ἐνίκα. Ἐπὶ Γράκων ὁ οἶνος ἤδη ἐναπεταμιεύετο εἰς ἀμφορεῖς, σημειωμένου ἐπ' αὐτῶν τὸ ὄνομα τοῦ ὑπάτου. Ἐπὶ πολλὰ δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα οἱ ξένοι οἶνοι ἐθεωροῦντο καλῆτεροι τῶν ἐγχωρίων. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μαρίου καὶ Σύλλα ὁ ἐλληνικὸς οἶνος ἦτο τόσον τιμαλφὴς ὥστε τοῖς ξένοις ἐν συμποσίῳ προσέφεροτο μίαν μόνον ρόφησιν καὶ ὅμως ἢ χρῆσις αὐτοῦ διεδόθη τόσον ταχέως ὥστε ὁ Ρούκουλος παῖς ὢν οὐδέποτε εἶδεν ἐστίασιν ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ, ὅσον πολυτελής καὶ ἄν ἦτο, καθ' ἣν νὰ προσεφέροτο πλέον ἢ ἅπασι τοῖς παρακαθημένοις ἐλληνικὸς οἶνος, ἀλλ' ὅτε ἀνὴρ γενόμενος ἐπέστρεψεν ἐκ τῶν ἀσιατικῶν αὐτοῦ κατακτήσεων, ἐδώρησεν εἰς τὸν λαὸν πλέον τῶν 100,000 ὀκάδων. Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος δοθείσῃ εὐρτη, τὸ τρίτον ὑπατεύσαντος (46 π. χ.), προσέφερε τότε κατὰ πρῶτον τεσσάρων εἰδῶν οἴνους ἦτοι Φλερίνον, Χίον, Λέσβιον καὶ Μαμερτίον. Μόνον δὲ μετὰ τοὺς χρόνους τούτους ἤρχισαν νὰ γνωρίζωνται καὶ ἐκτιμῶνται θεόντως τὰ προτερήματα τῶν πολυειδῶν ξένων καὶ ἐγχωρίων οἴνων. Ἐπὶ τῆς βσιλείας τοῦ Αὐγούστου καὶ ἐφεξῆς ἢ σπουδῆ

(1). Ἐν Ὑρκανίᾳ ἡ ἀμπέλος φέρει μετρητὴν οἴνου φέρειν φασί... Ἐν δὲ τῇ Μαργιανῇ τὸν πυθμένα φασίν εὐρίσκεσθαι τῆς ἀμπέλου πολλακίς διεῖν ἀνδρῶν ὄργυιαὶ περιληπτὸν· τὸν δὲ βότρου δίπηχυν. Παραπλησίον δὲ λέγουσιν τὴν Ἀρίαν εὐοινίαν δὲ καὶ ὑπερβάλλειν ἐν ἧ γε καὶ εἰς τριγένειαν παραμένειν ἐν ἀπιττώτοις ἄγγεσι τὸν οἶνον (Σταβ. 73).

Καὶ ἐν Μικρουσίᾳ λέγουσιν : ὅτι ἡ ἀμπέλος φύεται δυσὶν ἀνδράσι· τὸ πάχος δυσπερίληπτος, βότρου πηχυαῖον προσποδιδούσα (Αὐτ. 1.2 καὶ ΙΖ. 4).

Ἐν Βαυβυλωνίᾳ ἄτκαφοὶ δ' αἱ ἀμπέλοι μένουσι διὰ τέλος τεμνόμενος διὰ πενταετηρίδος· νέα μὲν, διετείς ἐκφέρουσιν ἤδη καρπὸν· τέλειοι δ' ἀποδίδουσι τοσοῦτον, ὥστε ἀφίαν ἐν τοῖς κλήματι πολὺ μέρος (Σταβ. 502).

ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ «ΑΘΗΝΑΙ»

τῶν ἰνῶν κατέστη πάθος διὸ καὶ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας ἡσχολοῦντο εἰς τὴν κατασκευὴν, τὴν διατήρησιν, διάδοσιν καὶ κατανάλωσιν αὐτῶν.

Ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ οἴνου Ἐλληνες τε καὶ Ῥωμαῖοι μετεχειρίζοντο τὴν αὐτὴν μέθοδον. Ἀφοῦ αἱ σταφυλαὶ συνελέγοντο καὶ ἐξελέγοντο ἐπατοῦντο διὰ τῶν ποδῶν καὶ ἀκολούθως ἐπιέζοντο διὰ πιεστηρίου καὶ δι' ἡθμοῦ ἐχωρίζετο τὸ γλεύκος ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ μενόντων στεμφύλων ἐνῷ κατέρρευον ἐκ τοῦ ληνοῦ καὶ εἶτα μετεχειρίζετο εἰς τοὺς πίθους· ἐκτὸς ὅταν ὁ λιγνὸς ἦτο μέγας καὶ εἶχε καὶ ὑπόληνον ἐν τῇ γῆ ἐνθεν ἐλαμβάνετο.

Ὁ ζυμῶς ἡ ὀπὸς τῆς σταφυλῆς πρὶν εἶτι ζυμωθῆ λέγεται γ λ ε ὤ κ ο ς mustum δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ἐν τούτοις τὸ ἐκ τῆς πίεσεως τῶν σταφυλῶν προγεόμενον αὐτομάτως ὑγρὸν ἄνευ ἀνθρωπίνου, ἢ μηχανικοῦ πικτήματος ἢ θλίψεως ἐλέγετο πρόχυμα, ὅπερ ἐφυλάττετο καὶ ἐξ αὐτοῦ κατασκευάζετο εἶδος παχέος τινὸς οἴνου ὃν οἱ Λέσβιοι ὠνόμαζον π ρ ὀ δ ρ ο μ ο ν ἢ π ρ ὀ τ ρ ο π ο ν. Τὸ προγεόμενον δὲ μετὰ ἡσύχως ἐκ τοῦ πατημάτος τῶν σταφυλῶν, ἐθεωρεῖτο χρησιμιμον πρὸς διατήρησιν καὶ ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Mustum lixivium. Ἀφοῦ αἱ σταφυλαὶ ἐπατῶντο ἐντελῶς καὶ ἐθλίβοντο, ἀφροῦντο τὰ στεμφύλα, ἀπεκόπτοντο τὰ ἄκρα τῶν λεπύρων ἅπαντα δὲ ταῦτα ὑπεβάλλοντο αὐθις εἰς πίεσιν καὶ τὸ ἐντεῦθεν προγεόμενον γλεύκος mustum ἢ circumcisitum) ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς κοινὰς ἀνάγκας.

Μέρος τοῦ γλεύκους κητριζόμενον διὰ γλυκάζοντος ὄζου ἐπίνετο ἀμέσως ἂν δ' ἐπεθύμουν νὰ διατηρήσωσιν ἐπὶ πολὺ γλυκὺ γλεύκος ἔθεντο τοῦτο αὐθημερὸν ἐν πεπισμένῳ ἀγγεῖῳ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν καὶ ἀφοῦ τὸ ἐπωμάτιζον καλῶς τὸ ἔθετον εἰς δεξαμενὴν, ἢ φρέαρ ψυχρὸν ἀφίνοντες μόνον τὰ χεῖλη αὐτοῦ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος ἢ τὸ ἔθαπτον ἐν ὑγρῷ ἄμμῳ ἀφίνοντες αὐτῷ ἐν αὐτῇ ἐπὶ ἐξ ἑβδομάδας ἢ δύο μῆνας. Μετὰ τὰς προπαρασκευὰς ταύτας τὸ περιεχόμε-

νον γλεύκος διατηρεῖτο ἐπὶ ἔτος ἀναλλοίωτον διὸ καὶ ὠνομάζετο ἀ ε ἰ γ λ ε ὤ κ ο ς (semper musatum). Μέγας μέρος γλεύκους ἐκ τῶν ἀρίστων καὶ παλαιωτάτων ἀμπέλων (1) πυκνούμενον δι' ἐψήσεως ἐλέγετο ὑπὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων γενικῶς ἐψημα (ὡς καὶ γλύξις, βράσμα, π ε τ μ ε ζ ι) ὑπὸ δὲ τῶν Λατίνων διὰ διαφορῶν ὀνομάτων ἀναλογως τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς ἐξατμίσεως αὐτοῦ ἢ ἐψις ἐγένετο ἐν μεγάλῳ μολιβδίνῳ λέβητι, διότι ἐνόμιζον ὅτι ὁ σιδήρος, ἢ ὁ χαλκὸς μετέδιδε δυσάρεστον γεῦσιν εἰς τὸ γλεύκος. Ὁ λέβης ἐτίθετο ἐπὶ ἐλαφροῦ πυρὸς ἐκ φρυγάνων κατ' ἀσέλγηνον νύκτα ἀφαιρουμένου τοῦ ἀφροῦ ἐπιμελῶς διὰ φύλλων καὶ ἀνδρουμένου μετὰ προσοχῆς τοῦ γλεύκους ἵνα μὴ κίηται. Τὸ ἐψημα μετεχειρίζοντο πρὸς πάχυνσιν οἴνων λεπτῶν ἢ ἀσθενῶν καὶ πρὸς μονιμοποίησιν αὐτῶν. Ἐθετο δ' ἐξ αὐτοῦ καὶ εἰς διάφορα ποτά.

Τὸ ἐπίλοιπον τοῦ γλεύκους μετεφέρετο ἐκ τοῦ ὑποληνοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην ἢ πιθεῶν ἢ ὀποῖα συνήθως ἦτο ὑπόγειος ἐν μέρει, ἢ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ τῆς ἢ θερμοκρασίᾳ ἦτο εὐκρτος, ἀμετάβλητος καὶ μικρὰν ἱπποστασίαν καὶ μερῶν ἀποδιδόντων βαρεῖαν ἢ δυσώδη ὀσμὴν. Ἐν περιπτώσει φύχους ἐθερμκίνοντο αἱ ἀποθήκαι, ὡς αἰ εἰς τὰς Ἄλπεις ἐπὶ Ῥωμαίων οἱ ὅποιοι πηγνύμενοι διερρήγγουν τὰ ἐμπεριέχοντα αὐτοῦ ἀγγεῖα, ἂν καὶ ἡ ψύξις συστῆλλει.

Οἱ ἐξ ὀπτῆς γῆς πίθοι φαίνονται νὰ ἦσαν οὐ μόνον αἱ συνήθεις ἀποθήκαι τοῦ οἴνου, τοῦ ἐλαίου, τῶν δημητριακῶν, τῶν ἐλαίων κτλ. ἀλλὰ καὶ ἡ κατοικία τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων. Βεβίως ὑπῆρχον καὶ λίθινοι τοιοῦτοι ὡς οἱ ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (1) ἀναφερόμενοι 300 πίθοι τοῦ πλου-

1) Το ἐψημα κατασκευάζετο κυρίως ἐξ εἰδικῶν σταφυλῶν χρησιμεῖον σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὴν νοθεῖαν τοῦ μέλιτος.

οῦ Ἀκράγαντος κατασκευασμένοι ἐν τῷ βράχῳ τοῦ ὑπογείου τουχωρητικότητος 100 ἀμφορέων οἴνου ἕκαστος αὐτῶν, ὡς καὶ κοινιοτοὶ λάκκοι (2). Εἰς τοὺς Ὀμηρικοὺς ἤδη χρόνους ἐχρησίμευον εἰς ἐναπόθεσιν σίτου καὶ οἴνου (3). ἀναφέρονται δ' ἐπίσης καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου (4) τοιοῦτοι πίθοι Ἄλλως δὲ ὁ Σχλίεμαν εἰς τὴν ἀνσκαφὴν τῆς Τρωάδος εὑρε μέγιστους πίλους (ὑψ. 1 μ. 72) καὶ ὑπολογίζει ὅτι εἰς τὴν 6' προϊστορικὴν ἐποχὴν ἀπῆντησε πλέον τῶν πεντακοσίων. Ἡ βῆσις των εἶναι κωνικὴ, ὡς καὶ ὅλων τῶν τοιούτων ἀγγείων τῆς ἀρχαιότητος, ἵνα ἐμπηγνύμενοι ἐν τῇ γῆ, ἢ ἐν ἄμμῳ, μένουσιν εὐσταθεῖς. Ὁ πίθος τοῦ Κενταύρου Φόλου ἐνθαεφυλάττετο ἐκλεκτὸς οἶνος καὶ ὃν ἤθελε νὰ ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα ἕνεκα τοῦ ὀποίου ἐπῆλθε καὶ ρῆξις, ὁ πίθος ἐνθα ἐκρύβη ἢ Εὐρυσθεὺς τρομάξας ἀπὸ τὸν Ἐρμυάνθιον κάπρον, ὁ τοῦ Πιάσου ἐνθα τὸν ἐρριψεν ἢ θυγάτηρ αὐτοῦ Λάρισσα καὶ ἐπνίγη ἐν τῷ οἴνῳ, θὰ εἶχον ἅπαντες οὗτοι εὐσεβάστους δικαστάσεις. Ἄλλως δὲ ὁ πίθος τοῦ Διογένους δὲν φαίνεται νὰ ἦτο ἀποκλειστικὸν προνόμιον αὐτοῦ ἀλλ' ἀπάντων τῶν πτωχῶν (5) οἱ ὅποιοι κτέφευγον εἰς τὸ οἰκονομικὸν τοῦτο εἶδος τῶν οἰκιῶν. Ἐκτὸς δὲ τῶν πίθων ἀναφέρονται καὶ πιθάκια καὶ ταῦτα σήμερον ἐμφάνουσιν

(1) Εἶναι δ' ἐν αὐτῷ τριακοσίου μὲν πίθους ἐξ αὐτῆς τῆς πέτρας τετημημένους, ἕκαστον ἕκατόν ἀμφορεῖς χωροῦντα· κολυμβήθραν δὲ παρ' αὐτοῖς ὑπάρχειν κεκοιναμένην (πατητήρι, λινόν), χωροῦσαν ἀμφορεῖς χιλίους, ἐξ ἧς τὴν ρύσιν εἰς τοὺς πίθους γίνεσθαι (XIII, 83).

(2) Ἐν τῇ χώρᾳ τὴν Καρδούχων ὁ οἶνος ἦτο τόσο ἀφθονος ὥστε ἐναποθηκεῖτο ἐν λάκκοις κοινοταῖς (Ξενοφ. Κύρ. Ἄν Βίβ. Δ' κ. β').

(3) Ὁ μῆρ. Ὀδύσ. Β. 340, Ψ, 305 Ἰλ. Θ. 469, Ω. 527.

(4) Ἔργα καὶ Ἡμέραι, 368-9.—5, Λουκίαν.

Ἡὼς δὲ ἴστορ. γράφειν 3.

(5) Ἀριστοφ. Ἰππ. 792.

ἀγγεῖα μεγάλης χωρητικότητος· οὐχ ἦττον καὶ πιθίσκοι, ἐκτὸς τῶν διαφορῶν ἄλλων ἀγγείων ὑπὸ διάφορα ὀνόματα.

Ἐν τούτοις οὐκ ὀλίγα ἀρχαῖα μνημεῖα διασωθέντα παρουσιάζουσι πίθους ἐκ ζύλου πίτους προτιμηθέντος βεβίως ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχομένης ρητίνης καὶ τοὺς ὀποῖους ἐφεῦρον πρῶτοι οἱ Γαλάται· ἐκτοτε δὲ ἤρχισε καὶ ὁ ὑπόλοιπος κόσμος νὰ τοὺς μεταχειρίζεται βεβίως· οἱ πίθοι δ' οὗτοι ἦσαν οὐ μόνον προτιμώτεροι διὰ τὴν μεταφορὰν καὶ ἐξαγωγὴν ἐν γένει τοῦ οἴνου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν στερεότητα αὐτῶν ἐνοεῖται δὲ ὅτι θὰ τοὺς προετίμων προσέτι εἰς τὰ βόρεια δασώδη μέρη. Καὶ εἰς τὰ μεσημβρινὰ ὅμως τῆς Ἰταλίας μέρη τοὺς προετίμων καὶ ἔθετον συνήθως ἐν ὑπογείῳ. Τοὺς ἐκλεκτοὺς ὅμως οἴνους ἔθετον εἰς πίθους ἐξ ὀπτῆς γῆς καὶ μάλιστα ἀμφορεῖς οὗς καὶ ἐβύθιζον ἐν τῇ ἄμμῳ τῶν ὑπογείων οὐχ ἦττον καὶ εἰς τὰ ὑπερῶν τῶν οἰκιῶν. Διὰ τοῦτο οἱ οἴνοι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀπῆλθον πολλὰ ἔτη διὰ νὰ ὠριμάσῃσι διότι ἐν τοῖς ἐκ πηλοῦ ἀγγεῖοις μὴ διανεμιζομένοις οἱ οἴνοι ἀπαιτοῦσι μακρὸν χρόνον πρὸς ὠριμανσιν ἐνῷ εἰς τὰ ζύλινα οἱ ἐναυτοῖς οἴνοι διανεμιζόμενοι ἀπαιτοῦσιν ἐλάχιστον χρόνον τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἐν φιάλαις οἶνον. Διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι διάσημοι οἴνοι ἔχουσι συνήθως σεβαστὴν ἡλικίαν.

Ἐν Ῥώμῃ ὑπῆρχον οἰνέμποροι κυρίως ἐκ τῶν ἀπελευθέρων οἵτινες ἐπρομήθευον τοὺς οἰνέμπορους καὶ ιδιώτας (Tavernarius)· ὑπῆρχε δὲ οἰνολιμὴν (Portus Vinarius), καὶ οἰναγορὰ (Forum vinarium)· τὸ δὲ κεραμικὸν ὄρος (monte testaccio) ἐσχηματίσθη ἐπὶ χίλια ἔτη ἐκ συντριμμάτων ἀμφορέων (1) χρησιμευόντων πρὸς μεταφο-

(1). Εἰς ἅπασας τὰς ἀρχαίας πόλεις τὰ κερά-

ρὸν οἴνου ἀπὸ τὰς μεταξὺ Ἀβεντίνου (1) καὶ Τιβέρεως οἴναποθήκας. Οἴνος συνήθως μετεφεροτο εἰς ἀσχοῦς ἐκ δερμάτων αἰγὸς καλῶς πισσωμένους ἐξῶθεν, πρὸς τελείαν συνοχὴν τῶν ραφῶν. Ὄταν ἡ μεταφερομένη ποσότης ἦτο μεγάλη καὶ ἀπητοῦντο μεγάλοι ἀσκοὶ συνερράπτοντο πολλὰ δέμακτα ὁμοῦ.

Οἱ πίθοι κητεσκευάζοντο ἐκ κλλιστής κεραμίτιδος γῆς καὶ ἐπισσώνοντο, γινωμένης τῆς πισσώσεως συνήθως ὅτε οἱ πίθοι ἦσαν θερμοὶ ἐτι ἐκ τῆς καμίνου, οὗς καὶ ἐφύλαττον ἐν ξηραῖς τόποις, βυθίζοντες τὰ δύο τρίτα αὐτῶν ἐντὸς τῆς γῆς, ἐάν ὁ οἴνος ὁ ὁποῖος θὰ ἐτίθετο ἦτο λεπτός καὶ ἰσχνός, ἐάν δὲ ἦτο παχύς καὶ δυνάτης τὸ ἥμισυ μόνον αὐτῶν, ὑπέδραλλον δ' εἰς ἕκαστον πίθον ἄμμον καθαρὸν καὶ διάξηρον, ὑποσπογγίζοντες ἄμκαυνοὺς δι' ἀκράτου ἄλμης θυμιάζοντες ἅμα αὐτοὺς διὰ λιβάνου καὶ ἀρωματικῶν φυτῶν καὶ τρίβοντες αὐτοὺς διὰ τῆς σποδοῦ αὐτῶν. Ἐν ταῖς οἴναποθήκαις δὲν ἐναποταμίευον, οὐδὲν δύσοσμον: ὡς βύρσας, τυρούς, σκόροδα κτλ. ἵνα ἡ δυσωδία αὐτῶν μὴ

μῖνα συντρίμματα ἀφθονοῦσιν διασπώμενα ἕνεκα τῆς ἀχρηστίας αὐτῶν καὶ προερχόμενα ἐξ ἀγγείων, ὕδατος, οἴνου καὶ ἐλαίου. Ἄν καὶ τὸ ἐλαίον ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Πειραιᾶ (νομίζω δὲ καὶ ἐν Κρήτῃ) μετεκομίζετο καὶ διὰ σωλήνων καὶ τοιούτους πηλίνους εὖρον εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τῶν θεμελίων τῆς ἡμετέρας οἰκίας (2, Ὀδὸς Ἱπποκράτους).

Ἐν Συβάρει: «Ἦσαν δὲ τινες αὐτοῖς καὶ τῶν εἰς τοὺς ἀγροὺς φερουσῶν ὁδῶν κατάστεγοι. Τοῖς δὲ πλείστοις αὐτῶν ὑπάρχουσιν οἰνῶνες ἐγγὺς τῆς θαλάσσης· εἰς οὓς δι' ὀχετῶν τῶν οἰκῶν ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀφειμένων, τὸν μὲν ἐξω τῆς χώρας πιπράσκεισθαι, τὸν δὲ εἰς τὴν πόλιν τοῖς πλοίοις διακομίζεσθαι (Ἀθῆν. 519).

(1). Ἐνθα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ συνοικία ἀπὸ τοῦ ζ' αἰῶνος, τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀγ. Σάββα, ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου, ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἁγ. Μηνᾶ παρὰ τῇ μονῇ τῶν ἁγ. Στεφάνου καὶ Σιλβέστρου, ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγ. Μαρίας τοῦ Κοσμιδίου κατ.

μεταδίδεται εἰς τοὺς οἴνους. Ἐν τοῖς πίθοις λοιπὸν τούτοις ἐγένετο ἡ ζύμωσις καὶ τοῦτου ἕνεκα καὶ δὲν ἐπληροῦντο μέχρι χειλέων ἵνα ὁ ἀφρὸς μετεωρίζεται μέχρις αὐτῶν καὶ ἀποπτύεται πᾶσα ἀκαθαρσία· ἀφῆρουν οὐ μόνον τὸν ἀφρὸν ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν ἀπομακρύνοντες ταῦτα τῆς οἴναποθήκης. Ἡ ζύμωσις διήρκει περὶ τὰς 9 ἡμέρας μεθ' ὃ οἱ πίθοι ἐπωματίζοντο καλῶς τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν ἐπιφανείας καὶ τὰ πόματα ἐτρίβοντο πρότερον διὰ συνθέσεως ἐψήματος, κρόκου, παλαιᾶς πίσης, μαστίχης καὶ κόνεως πεύκης. Τὸ πῶμα ἀφῆρετο κατὰ πᾶσαν τριακοστὴν ἕκταν ἡμέραν καὶ ἐν ὑψωμένῃ θερμοκρασίᾳ, συχρότερον. Κατὰ τὰ ἀνοίγματα δὲ ταῦτα οὐ μόνον ἀφῆρουν πᾶν τὸ περιττόν, ἀλλὰ καὶ προσέθετον πᾶν τὸ ἀπαιτούμενον εἰς διατήρησιν αὐτοῦ. Μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ λεπτομερείας ἐξητάζετο ὁ λεγόμενος ἐλαφρὸς ἀφρὸς (ἄνθος οἴνου) ὁ ἐπιπολάζων πολλάκις ἐπὶ τοῦ οἴνου μετὰ κκιρὸν, διότι ἐκ τοῦ χρώματος αὐτοῦ ἔκρινον τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ποιότητα ἐπαναθέτοντες δὲ τὰ πόματα ἐτρίβον ταῦτα με κώνους πεύκης.

Τὰ κοινὰ εἶδη τῶν οἴνων ἐπίνοντο ἀμέσως ἐκ τοῦ πίθου· τὰ ἐκλεκτὰ ὁμοῦ εἶδη ὡς καὶ τὰ ἐκ τῶν καλῶν θέσεων προερχόμενα καὶ τὰ κητέγοντα στοιχεῖα μονιμότητος μετεγγίζοντο εἰς ἀμφορεῖς ἢ λχγῆνοὺς μετὰ πάντων τῶν ἀπαιτουμένων κωνῶν καὶ οὐκ ὀλίγων προλήψεων. Οἱ ἀμφορεῖς οὗτοι κητεσκευάζοντο κατ' ἀρχὰς ἐκ κεραμίτιδος γῆς ἀλλὰ μεταγενεστέρως συνήθως ἐξ ὑέλου καὶ ἐπωματίζοντο ἐρμητικῶς ἐκ ζύλου, ἢ φελλοῦ, ἢ τιτάνου, ἵνα μὴ εἰσδύῃ δι' αὐτῶν ἀήρ. Ἐπὶ τοῦ ἀγγείου δ' ἔγραφον τὸ ὄνομα τοῦ οἴνου δηλοῦντες ἅμα τὸ ἔτος τοῦ τρυγητοῦ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκάστοτε ὑπατευόντων. Ἐπὶ τῶν ὑελίνων

δ' ἀγγείων ἐξήρτων μικρὰ δελτία ἐφ' ἧν ἐνέγραφον τ' ἀνωτέρω. Οἱ ἀμφορεῖς ἐτίθεντο ὄχι πλέον εἰς πιθεῶνας, ἀλλ' εἰς οἴναποθήκας κειμένας ἐν τῷ ὑπερώῳ τῆς αἰκίας.

Οἱ οὕτω ὁμοῦς κητεσκευαζόμενοι οἴνοι ἐξ ἀνάγκης ἐμπεριεῖχον καὶ πολλὴν τρύγχα καὶ ὑποστάθμην διὸ καὶ ἀπῆρτετο νὰ καθαρίζονται πρὸ τῆς πώσεως, ὅπερ ἐλάμβανεν χώραν διὰ τῶν λεκίθων (κρόκων) τῶν ὡν καὶ μάλιστα τῶν περιστερῶν, ἢ διὰ τῶν λευκωμάτων αὐτῶν ταρρασομένων ἐν τῷ ἄλατι ἢ δι' ἀπλῆς διηθήσεως ὡς ἡ διὰ σάκκου διηθήσεως ἐντεῦθεν καὶ ὁ σακκίος οἴνος ἄνευ τούτου ἐθεωρεῖτο ἐπιβλαβὴς εἰς τοὺς λεπτούς καὶ ἐκλεκτοὺς οἴνους· διότι ἐμειοῦτο ἡ εὐπνοια καὶ ἡ δύνάμις αὐτῶν. Ἡ κατάψυξις τοῦ οἴνου κητωροῦτο δι' ἐνθέσεως χιόνος ἐν αὐτῷ. Ἀφοῦ δὲ ἀπεσύρετο ἅπαν τὸ γλυκὸς ἐχύνετο ἐπὶ τῶν στεμφύλων καὶ γιγάρτων μετὰ τὴν τελείαν αὐτῶν πίεσιν ὕδαρ, ἅτινα ἔθλιβον ἐκ νέου ἀφοῦ διέμενον ἐν τῷ ὕδατι χρόνον τινά, καὶ τὸν οἴνον τοῦτον μετεχειρίζοντο διὰ τοὺς ἐργάτας καὶ τοικῶτα πρόσωπα. Ἀνάλογός τις τοιούτου εἶδους οἴνου, ἦτο καὶ ὁ ἐκ τῆς τρυγίς (τρυγίας) κητεσκευαζόμενος καὶ διδόμενος τοῖς τρυγηταῖς, δηλ. ἐξ εὐτελοῦς ποιότητος καὶ ἡμιωρίμων σταφυλῶν συλλεγομένων πρὸ τῆς ὥρας τοῦ τρυγητοῦ. Πολλοὶ γλυκεῖς ὁμοῦ οἴνοι κητεσκευάζοντο διὰ παρεμποδίσεως τῆς ζύμωσεως, ἢ διὰ τῆς μετατροπῆς εἰς σταφίδα τῶν σταφυλῶν ἢ καὶ διὰ συστροφῆς τῶν μίσχων ἢ τῶν βλαστῶν τοῦ κλήματος φερόντων σταφυλάς μέχρις ὅτου αὐτὰ μετεβάλλοντο εἰς ἀσταφίδας· τρυγούντες δὲ ταύτας καὶ ἀφαιροῦντες τοὺς τρυγίους καὶ γιγάρτα ἔβρεχον εἰς γλυκὸς ἢ καλὸν οἶνον καὶ ἐπάτουν, ἢ ἔθλιβον. Εἰς τὰ ὑπολείμματα δὲ (ταίπουρα) προσθέτοντες ὕδαρ κητεσκευάζον κατωτέρας ποιότητος

θευτερίαν (πάσσον), ἐξ ὧν ὁ τῆς Κρήτης ἦτο ἀκολούθως ἄριστος τῆς Κιλικίας, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν πλησιόχωρων ἐπαρχιῶν· αἱ καταλληλότεραι δὲ δι' αὐτὸ ἦσαν αἱ πρώιμοι σταφυλαὶ καὶ τὰ στοιχαδικὰ λεγόμενα σταφύλια.

Οἱ Ἕλληνες διεκρίνον τρία ἐνίοτε καὶ τέσσαρα χρώματα οἴνων μέλανα [niger ἢ ater], καλούμενον ἐνίοτε καὶ αἴθοπα λευκὸν (album] χρυσιζόντα, κκιρὸν (fulvum) καὶ ἐρυθρὸν (sanguineum).

Τὸ 121 ἔτος π. Χ. ἀναφέρεται ὡς ἕκτακτον ἔτος ἐπιτυχίας καὶ ἀφθονίας διὰ τοὺς οἴνους τῆς Ἰταλίας, ὡς καὶ διὰ τὰ γεωργικὰ ἐν γενεῖ αὐτῆς προϊόντα, ἕνεκα τῆς μεγάλης θερμότητος τοῦ φθινοπώρου ὁ οἴνος ἦτο ἀπαρμιλλουποιότητος καὶ διετέλει ἐπὶ πολὺ περίφημος ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁ πιμικανὸς (ἐκ τοῦ Ὀπιμίου ὑπάτου) οἴνος (1). Μεγάλη ποσότης αὐτοῦ ἀποταμίευθεῖσα διετηρήθη ἐπιμελῶς ὥστε ἐσώζοντο λείψανα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πρεσβυτέρου Πλίνιου, δηλ. μετὰ 200 ἔτη! Ὁ Πλίνιος λέγει, ὅτι κατέστη πηκτὸς ὡς μέλι· ἕνεκα δὲ τῆς παλαιότητος συγχρόνως ἦτο τύσον εὐτανος, αὐστηρὸς καὶ πικρὸς ὥστε δὲν ἐπίνετο, ἐάν δὲν συνεκερνατο με πολὺ ὕδαρ. Οἱ τοιοῦτοι οἴνοι κατὰ τὸν Πλίνιον ἐχρησίμευον εἰς ἀνάμιξιν ἄλλων κατωτέρων οἴνων εἰς οὓς προσέδιδον ἡδύτητα καὶ εὐωδίαν.

Κατὰ τοὺς πρώτους ἐξ αἰῶνας τῆς Δημοκρατίας ἕνεκα τῆς μεγάλης ὀλιγαρκείας τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἐμπορίου, ὁ κόσμος κητεγίνετο ἥκιστα εἰς τοὺς οἴνους, ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ πρεσβυτέρου Κάτινου (193 π.Χ.) ὑπῆρχε τοιαύτη ἀδιαφορία διὰ τοὺς οἴνους, ὥστε δὲν

(1) Ὑπάρχουσιν ὄντως συγχυρεῖαι τινὲς φυτικῆς εὐνοϊκότητος διὰ τὴν γεωργίαν ὡς ἡ τοῦ 121 ἔτος π. Χ. καὶ τοῦ κομήτον ἔτος τοῦ 1811 ὅπερ ἕνεκα τῆς θερμότητος καὶ τῶν συγῶν βροχῶν οἱ οἴνοι ἐγένοντο ἕκτακτοι!

διέκρινον τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἰταλιῶν. Κατὰ τὸ 600 ἔτος ὅμως τῆς Ρώμης ἢ πρόοδος, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς πολυτελείας ἐπέφερον πλήρη μεταβολὴν εἰς τὰ ἦθη τοῦ κοσμοκράτορος λαοῦ. Οἱ οἴνοι κατετάχθησαν κατὰ τὰς λεπτομερεστεράς διακρίσεις τῶν διαφόρων αὐτῶν ιδιοτήτων ἀριθμοῦντες 195 εἶδη, μεταξὺ τῶν ὑπολοίπων ἀναφέρονται 38 διάσημοι ξένοι, 7 θαλασσίται, 18 γλυκεῖς, ἀρωματικοὶ τινες, 27 ἑλληνικοὶ, 11 ἐξ ἄλλων διαφόρων μερῶν καὶ 80 ἰταλικοί. Ὁ δὲ Πλίνιος εἰς τὸν κεντρὸν τοῦ ὑπελόγιζεν ὅτι εἰς ὅλον τὸν τό-

Ἐπειδὴ οἱ γαλλικοὶ οἴνοι κυριαρχοῦσιν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ἰδοὺ λεπτομέρειαί τινες περὶ αὐτῶν: ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἡ Γαλλία παράγει ἐτησίως οἴνους ἀξίας 2-2 1/2 δισεκατομμυρίων φράγκων ἐξ ὧν τὸ δημόσιον εἰσπράτει διαφόρων 350 ἑκατομ. ἀπασχολοῦνται δὲ εἰς τὴν ἐγγένει παραγωγῆν τῶν οἴνων περὶ τὰ 7 ἑκατομμύρια ἐκ τῶν κατοίκων τῆς.

Μεταξὺ τῶν ἀξιολημμενῶν ἐτῶν ὡς πρὸς τοὺς οἴνους πρωτοστατεῖ τὸ τοῦ 1811 (τὸ τοῦ κομήτου) εἰς τὰ χρονικὰ τῶν οἴνων.

Πρὸ 40 ἐτῶν ἐσώζοντο 11 φιάλαι ἐκ τοῦ οἴνου τούτου τιμώμεναι τότε φρ. 150 ἑκάστη.

Τὸ 1815 θεωρεῖται καλὸν ἔτος:

- » 1828 ὑπολογίζεται ὡς σπουδαῖον ἔτος μάλιστα διὰ τοὺς ἐρυθροὺς οἴνους
- » 1834 θεωρεῖται ὡς ἑκτακτὸν ἔτος.
- » 1840 » καλὸν ἔτος, μάλιστα διὰ τοὺς λευκοὺς οἴνους
- » 1841 » ἑκτακτον διὰ τοὺς ἐρυθροὺς οἴνους.
- » 1844 » θαυμασίον διὰ τε τοὺς ἐρυθροὺς καὶ λευκοὺς οἴνους
- » 1846 » ἑκτακτον διὰ τοὺς λευκοὺς οἴνους.
- » 1847 » ἐκτάκτως ἀξιοσημείωτον διὰ τοὺς λευκοὺς οἴνους.
- » 1848 » θαυμασίον διὰ τοὺς ἐρυθροὺς οἴνους καὶ μάλιστα διὰ τῆς τοῦ, Château, Margau, Château, Laffite καὶ τὰ παραπλήσια εἶδη Γενικῆς δὲ ἀφρονίας.

τε γνωστὸν κόσμον ὑπῆρχον ἕως 80 εἰδῶν οἴνοι ἀξιοὶ μνείας ἐξ ὧν τὰ δύο τρίτα παρήγοντο ἐν Ἰταλίᾳ· ἀλλὰ καὶ δὲ λέγει ὅτι ἠδύναντο ν' ἀριθμηθῶσι μέχρις 195 εἰδῶν διάφοροι οἴνοι καὶ ὅτι ἂν πᾶσαι αἱ καθέκαστα διαφοραὶ αὐτῶν περιελαμβάνοντο εἰς νῆν ἀριθμῆσιν ταύτην, ὁ ἀριθμὸς οὗτος θὰ ἐδιπλασιαζέτο σχεδόν.

Κατ' ἄρῳσα νὰ περισυλλέξω 312 ὀνόματα αὐτῶν ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ἐμπεριέχονται ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ μόνον τὰ τοπικὰ καὶ εἰδικὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ διάφορα

» 1854 » καλὸν ἔτος διὰ τοὺς ἐρυθροὺς καὶ λευκοὺς οἴνους.

Ἀπὸ τοῦ 1852-7 ἡ εἰσβολὴ τῆς φιλοξήρας προσβάλλει τὰς ἀμπέλους τὰς ἀρᾶσσουσα τὴν ποιότητα τοῦ προϊόντος αὐτῶν.

» 1857 θεωρεῖται καλὸν ἔτος διὰ τὴν ποιότητα καὶ ἀφρονίαν τοῦ.

» 1858 θαυμάσιον ἔτος διὰ τε τοὺς ἐρυθροὺς καὶ λευκοὺς οἴνους, ὧν ἡ τιμὴ τῶν πρώτων ἐμφανισθέντων φθάνει εἰς ἑκτάκτους τιμὰς.

Ἐκτοτε μέχρι τοῦ 1864 ἐκτὸς τοῦ 1862 ἔτους ὅπερ εἰς τινὰ μέρη ὑπῆρξεν ἰκανοποιητικόν, ἅπαντα τὰ λοιπὰ ἔτη ἦσαν κακὰ ἢ μέτρια. Τούναντίον τὸ 1864 εἶναι θαυμάσιον διὰ τε τοὺς λευκοὺς καὶ ἐρυθροὺς οἴνους.

1865 ἦτο ἀρκετὰ καλὸν ἔτος.

1866 καὶ 1867 ἔτη συνήθη.

1868 » μέτριον.

1869 » σύνθητες.

1870 » θαυμάσιον διὰ τε τοὺς ἐρυθροὺς καὶ λευκοὺς οἴνους.

1871, 72 καὶ 73 ἔτη μέτρια.

1874 πολὺ καλὸν καὶ λίαν ἀφρονον διότι μάλιστα οἱ οἴνοι τοῦ ἔτους τούτου βελτιοῦνται διὰ τοῦ χρόνου.

1875 ἔτος ἐκτάκτως γόνιμον.

1876 » ὄχι πολὺ γόνιμον, ἀλλὰ καλῆς ποιότητος.

1877 » καλὸν ὑπὸ ὄλας τὰς ἐπόψεις.

Ὁ τρυγητὸς εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γαλλίας ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ ἑορτάς· ἐκτὸς δὲ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

χαρακτηρητὰ αὐτῶν ἐπίθετα, ὡς καὶ τὰ τῆς χρώσεως αὐτῶν.

Ὁ πρεσβύτερος Κάτων λέγει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ (193 π. χ.) ἑκάστη οἰκογένεια κατηνάλασκε 214 1/2 ὀκ. οἴνου ἐτησίως. Ἀκολούθως ἡ ἰδιωτικὴ ποσότης αὕτη ἠλαττώθη ἡ δημοσία ὅμως σπατάλη ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Ὁ Λούκουλος κατὰ τὴν ἐξ Ἀσίας ἐπιστροφὴν τοῦ ἐμοίρασεν εἰς τὸν λαὸν 10,000 κάδους οἴνου (2,730,000 ὀκάδας.) Ὁ Κεῖσαρ κατὰ τὸν θρίαμβόν του ἐμοίραζε τὸν οἶνον τῆς Χίου διὰ κάδων, τὸν δὲ Φλαερῖνον δὲ ἀμφορέων· καὶ ὅταν διωρίσθη τὸ τρίτον ὑπάτος, διένειμε συγχρόνως Φλαερῖνον, Χίον, Λέσβιον καὶ Μαμερτῖνον. Ἔως τότε δὲν παρετηρήθη τοιαύτη πολυτέλεια.

Ἀπορεῖ τις πῶς οἱ Ρωμαῖοι κατεῖχον τοιαύτας ποσότητας οἴνων ἀφοῦ δὲν εἶχον οὐτεῖνα ποσότητα, ἂν καὶ ἀναφέρονται (Cella vinaria) χωρητικότητος 300,000 ἀμφορέων, οὔτε πίθους, οὐδὲ μύλις ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωσιν ἀπθιμιούμενοι ὡς πρὸς τοῦτο τοὺς πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλάτας. Ἐν τούτοις ὅμως ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν ὅτι ὁ διάσημος δικηγόρος Ὀρτάνσιος διάσημος δὲ καὶ διὰ τὰ συμποσιά του, ἄφησεν εἰς τοὺς κληρονόμους του 10,000 κάδους οἴνου (267,384 ὀκάδας)

ἄλλων, αἱ πρώται καταφθάνουσι σταφυλαὶ εἰς τινὰ μέρη εἰς τὸν λιτὸν συνθλίβονται διὰ τῶν ποδῶν τῆς οἰκοδομοῦσιν πλυνομένων τῶν ποδῶν αὐτῆς ἐν ἀργυρᾷ λεκάνῃ.

Ὁ χρόνος ἀρέσκειται νὰ κάμνη καὶ ἑκαμνη τοὺς οἴνους, ὡς πράττει διὰ τοὺς λαοὺς, τὰ μνημεῖα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ οἴνοι ὑπόκεινται εἰς τὸν κοινὸν νόμον τῆς παιδικῆς, νεότητος, ὀριμότητος, γήρατος καὶ παρακμῆς των. Ἡ ὀριμότης τῶν βορδογαλλείων οἴνων, μάλιστα ὅταν ἀποκτήσωσιν ὅλην αὐτῶν τὴν οὐσίαν, χρῶμα, εὐπνοίαν καὶ ἀρωμά των, ἦτοι ἀπάσας τὰς ιδιότη- τας αὐτῶν τὰς ἀποτελοῦσας τὸ θέλημα τῶν καὶ ἀρετῆν των ἀναλόγως τῶν ἐτῶν τῶν ἀμπέλων των

Οἱ περιφημότεροι οἴνοι τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν ὁ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἀναφερόμενος Μαρονίτης (τῆς Θράκης) ὃν πρῶτον ἀνέμιξεν ὁ Ἀριστεύς μετὰ μέλιτος· ὁ Ὀμηρος λέγει ὅτι ἐκινῆτο μὲ εἰκοναπλάσιον ὕδωρ· ἦτο δὲ μέλας, ἀρωματικὸς καὶ γηράσκων καθίστατο παχύς, ὡς καὶ ὁ ἐν τοῖς περιχώροις τῆς Σμύρνης παραγόμενος Πράμνειος, ἐπαινούμενος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ποιητοῦ. Ὁ Θάσιος, ὁ Λέσβιος καὶ Χίος, κατεῖχον πάντοτε τὴν πρῶτην θέσιν. (1)

Οἱ ὑπερπόντιοι οἴνοι ἦσαν πολλοί· οἱ τῆς παρὰ τὴν δαλματικὴν περὶ τὴν κειμένης Ἰσσης, τῆς Κερκύρας, τῆς Λευκάδος, τῆς Ζακύνθου, τῆς Ἀμβρακίας· οἱ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ: ἦτοι ὁ Σικυώνιος, ὁ Φλιάσιος, ὁ Κορίνθιος· ὁ τῆς Σπάρτης, τῆς Ἀρκαδίας, τοῦ Ἄργους, τῆς Ἀχαΐας ἄγνωστοι σχεδόν ἐπὶ τῶν Ρωμαίων. Ἡ Ἀττικὴ παρεῖχε μόνον τὸν τεχνητὸν αὐτῆς Χρυσάιτικον· ἡ Εὐβοία τὸν Ὠρεῖτην καὶ τὸν Καρυστιανόν· ἔπονται τῆς Σικιάθου, τῆς Παπαρήθου· οἱ Χαλκιδικοὶ τῆς Μένδης, τῆς Ἀκάνθου· ὁ Μαρονίτης τῆς Θράκης, τῆς Βιβλίνης, τῆς Λίμνου. Ὁ Ἀρούσιος, ὁ τῆς Ἰκάρου, τῆς Μυκῶνου, Νάξου, Κῶ, Θήρας, Κρήτης.

Ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπερεπαινοῦντο οἱ οἴνοι τῆς Μυσίας, τῆς Λαμψάκου, ὁ Ἴπποδα-

καὶ ἐπὶ τέλους ἀρχίζει ἡ παρακμὴ αὐτῶν ἐν γένει βαθμηδόν. Οἱ καλῆτεροι τέλος οἴνοι οὗτοι εἰσὶν ἐξαιρετοὶ κατὰ τὸ 5-10 ἔτος αὐτῶν, τέλος μεταξὺ 10-15 ἐτῶν καλοὶ ἀπὸ τοῦ 15-20 αὐτῶν ἔτους· ἀπὸ τῆς χρονολογίας δὲ ταύτης ἐν γένει παρακμάζουσι μέχρι τοῦ τέλους των.

(1). Πολλὰ ἐλέγησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τῶν παλαιῶν οἴνων εἰς οὐς ἀπεδόδετο μεγίστη ἀξία· ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιότης αὕτη πολεμεῖται ὑπὸ τῶν σημερινῶν. Καὶ πρῶτος ὁ Πίνδαρος λέγει: Παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. Ἄποπον δὲ τὸν μὲν οἶνον εὐδοκίμειν ἀεὶ παρὰ ταῖς ἐταίραις τὸν παλαιόν, ἄνδρα δὲ μὴ τὸν παλαιὸν ἀλλὰ τὸν νεότερον (Εὐβουλος).

μάντιος τῆς Κυζίκου, ὁ Πιρπερινός καὶ Τηβετινός τῆς Περγάμου καὶ ὁ Αἰγεατικός· ὁ Νικουμηδιανός τῆς Βιθυνίας, ὁ Λυδικός, ὁ Συμυρναϊκός, ὁ Κλαζομένιος, ὁ Ἐφέσιος, ὁ τῆς Μαγνησίας, τῆς Μιλήτου, τοῦ Τρωῶλου, τῆς Καττακεαυμένης, τῆς Μαιονίας· ὁ τῆς Ἀπαμείας, τῆς Φρυγίας, οἱ Κάρες τῆς Μύνδου, Ἀλικαρνασσοῦ, Κνίδου καὶ Ἀφροδισιάδος· ὁ τῆς Ρόδου, ὁ Τελμησεύς καὶ ὁ Λυκίας· ὁ Ἀβάτης τῆς Κιλικίας, ὁ Στηβελίτης τῆς (ἐν Μ. Α.) Γαλατίας καὶ ὁ τῆς Κύπρου. Ἡ Συρία παρήγεν ἐπίσης ἐκλεκτοὺς οἴνους ὡς τὸν τῆς Λαοδικείας, ὁ ὁποῖος ἐξήγετο εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὰς Ἰνδίας· ὁ τῆς Ἀπαμείας· οἱ Φοινίκῃ εἶχε τοὺς τῆς Τριπόλεως, Βυρηττοῦ, Βύβλου, Σιδῶνος, Σπρέστας καὶ Τύρου· ἡ Ἰουδαία τῆς Ἀσκαλῶνος καὶ Γάζης· ἡ Ἀραβία τοὺς τῆς Δαμάσκου καὶ Πέτρας· ἡ Αἴγυπτος μεταξὺ ἄλλων ἀμπελοφυτειῶν τῶν Σηθεννυτικῶν ἐκβολῶν τοῦ Νείλου εἶχε καὶ τῆς Μαρκέτιδος πρὸς τὴν Ἀλεξανδρείαν.

Ἄπαντες οἱ οἴνοι οὗτοι διεκρίνοντο οὐ μόνον ἐκ τῆς καταγωγῆς των, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τρόπου δι' οὗ τοὺς παρασκευάζον. Προσέθετον εἰς τὸ γλεύκος γύψον, ἀργίλλον, ἄσβεστον, μάρμαρον, ρητίνην πίσσαν ἢ ἀκόμη καὶ θάλασσαν (ἐξ οὗ τὸ θαλασσηρὸς, θαλασσίαις, θαλασσίτης(1) τεθλασσωμένος) ἢ ὁποῖα φαίνεται τῷ ἔδιδε ὠρίμανσιν καὶ ἀντοχήν τινα διὰ τὴν μεταφορὰν ὅσον ὁ οἶνος διότι ἦτο κρινός, τόσον εἶχεν ἀνάγκη νὰ φανῆ παλαιός καὶ γευστικός· διὰ τοῦτο οἱ ρητινωμένοι καὶ θλασσωμένοι οἴνοι ἦσαν κοινῆς ποιότητος· οἱ Κῶοι μάλιστα καὶ οἱ Κλαζο-

(1). Δοῦλός τις εἶχεν εἰς τὴν διάθεσιν του πίθον πλήρη οἴνου ὃν καὶ ἐγεύετο συχνά· διὰ τὰ μὴ φωραθῆ ὅμως καὶ ἔχον πρόχειρον τὴν θάλασσαν ἀνεπλήρου τὸ κενὸν καὶ ἐντεῦθεν ἡ εὐωνος ἀνακάλυψις αὐτῆ.

μένιοι ἐθεωροῦντο καὶ ἐπιβλαβεῖς ἕνεκα τοῦ θαλασσίου ὕδατος· ἡδὲ ἄσπλων μεταφορά, ἕνεκα τῆς ἐξατμίσεως αὐτῶν τοὺς καθίστα ὠριμότερους καὶ ἰσχυροτέρους.

Οἱ οἴνοι τῶν θερμῶν κλιμάτων ἀξίζουσι μόνον ὅταν γηράσωσι· διὰ τοῦτο προσεπάθουν νὰ κατορθώσωσι τοῦτο διὰ τῆς ἐξατμίσεως καὶ τῆς ἠλιάσεως ἢ τοῦ πυρός, ἢ καὶ διὰ καπνίσματος. Εἰς τὴν Γαλατίαν μάλιστα ἐγένετο τοιαύτη κατάχρησις, ὥστε ὁ οἶνος δὲν ἀπέβλεπε ποτὲ τὴν τοῦ καπνοῦ ὁσμὴν ἐξ οὗ καὶ Fumosus· καπνίας.

Οἱ διασημότεροι καὶ ἀκριβώτεροι οἴνοι ἦσαν οἱ τοῦ Πουκίνου οὔτινος ἢ χρῆσις ἐθεωρεῖτο τόσον ὑψηλὴ ὥστε ἡ αὐτοκράτειρα Λιβία ἀπέδιδε τὴν παράτασιν τῆς ζωῆς τῆς εἰς αὐτὸν ὃν καὶ μόνον ἔπιεν· ὁ τοῦ Σητίνου ἦτο καθιερωμένος διὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν τράπεζαν τοῦ Αὐγούστου καὶ τῶν διαδόχων του, ὅτ οὗ Κεκούβου ἦτο διάσημος ἕνεκα τῆς μεγάλης φήμης τοῦ ἀμπελῶνος τούτου, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ Πλινίου· ὁ Φκληρῖνος ὑμνήθη ὑπὸ τοῦ Ὀρατίου καὶ οὔτινος· ἡ μεγάλη δύναμις ἐμετριάζετο διὰ τῆς γλυκότητος τοῦ τῆς Χίου, ἢ δι' ἀνκμιξέως μέλιτος. Εἰς συνήθης ἀμφορεὺς ἐτίματο 100 δρ. ἦτοι δρ. 8.30 ἢ ὁκά. Ὁ Ὀπιμειος δηλ. ὁ ἐπὶ τοῦ ὑπάτου Ὀπιμίου (ὁ ὁποῖος ἐφόρευε τὸν Γράκχον) τρυγηθεὶς ἐπωλεῖτο 100 δηνάρια ἢ οὐγγία δηλ. 37—8 δρ. ἢ ὁκά. Καὶ ὅμως ὁ ποιητὴς Πομπώνιος Σεκουνδὸς παραθέσας πολυτελεῖς συμπόσιον τῷ Γαίῳ Καλιγούλῳ πρὸ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον, ὅλος ὁ κατὰ τὸ συμπόσιον τοῦτο οἶνος ποθεὶς ἦτο ἀπίμειος, ἠλικίας 160 ἐτῶν διότι φαίνεται ὅτι τῶν ποιητῶν τὸ τότε ἐπάγγελμα ἦτο ἐπικερδές (1).

(1). Ἐκ τοιούτων συγκυριῶν καὶ περιστάσεων ἀνθρωποὶ τε καὶ πράγματα ἀποκτῶσιν ὄνομα.

Διάφοροι μέθοδοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν ἐν χρῆσει πρὸς πρόληψιν ἢ διόρθωσιν τῆς οξύτητος τοῦ οἴνου, ἐπίτασιν τῆς εὐπνοίας καὶ παράτασιν τῆς διαρκείας τῶν εὐτελῶν εἰδῶν. Εἶτε δὲ ἀπλῆς ἀνκμιξέως διαφόρων εἰδῶν οἴνων, ἢ δι' εἰσχωγῆς ἐν αὐτοῖς διαφόρων ἀρτύσεων. Ὅτε ἐπρόκειτο ν' ἀνκμιξῶσι δύο οἴνους ἐξέλεγον τοὺς ἔχοντας ἀντιθέτους καλὰς ιδιότητες ἢ ἐλαττώματα. Αἱ κυριώτεραι συσκευασίαι συνέκειντο ἐκ θαλασίου ὕδατος καθαρᾶ· τερεβίνθου, ἢ ἐκ πίσης, πισσασφάλτου, ἢ ρητίνης, τιτάνου· εἰς γύψον πεποιημένης ἀργιλλωδῶν χάλικίων κεκαυμένων λίθων, εἰς γλεύκος ἐψημένον, εὐοσμαχόρτα, ἀρώματα καὶ κόμμη· ἅπαντα δὲ ταῦτα τὰ μεταχειρίζοντο μόνον, ἢ παρεσκευασμένα ἐν πυρὶ μετὰ διαφόρων συνθέσεων. Προσέθετον ἐπίσης κόκκινον πίσης ἢ ρητίνης εἰς τὸ γλεύκος κατὰ τὴν ζύμωσιν, πιστεύοντες ὅτι δι' αὐτῶν ὁ οἶνος καθίστατο οὐ μόνον παχύτερος, ἀλλ' ὅτι καὶ μετεδίδοτο εὐάρεστός τις ὁσμὴ, ἢ δύτης ἢ καὶ δριμύτης αὐτῷ. Οἱ τοιοῦτοι ὁμοιοίνοι ἐθεωροῦντο κατὰ τὴν νεότητά αὐτῶν ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν υγείαν καὶ πρόξενον κεφαλαλγίας ἰλιγγίου καὶ διατοῦτο ὀνομάζοντο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κραπιπάλη (crapula) καὶ ἐχρησίμευον μόνον εἰς περιστολήν τῆς βιαίας ζυμώσεως τοῦ γλεύκους· ὑπῆρχε δὲ ἀνέκχθεν συνήθεια ν' ἀρωματίζῃ μὴν ὅχι πάντοτε καὶ ἐπιζῆως. Ὁ ὑπὸ τοῦ Μαικίηνα πινόμενος οἶνος ἐγένετο τοῦ συρμού ὀνομασθεὶς μαικηνηριος maecenatianum ὡς καὶ ὁ σημερινὸς γαλλικὸς του πύργου (Château) Lafite. Οἴνοι τινες κατέστησεν διασημῶς ἀμπελώνας τινὲς π. χ. τοὺς τοῦ Clos-Vugéot ὥστε ὅταν ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἐκεῖθεν διέρχεται τοὺς παρυσιαίσι· ἐπὶ πλ. Καὶ ὅμως ἡ ἕκτασις τῶν περιφήμων τούτων ἀμπελῶνων ἀνέρχεται εἰς 500 στρέμματα· ἀποφέρουσα ἐν συνόλῳ 650 ἑκατόνλιτρα οἴνου ἐτησίως τὰ ὁποῖα καὶ ἀγοράζονται, τουλάχιστον ὡς προχθὲς, ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου Guillemot· ἐννοεῖται ὅτι τοιοῦτος οἶνος πωλεῖται τουλάχιστον

ζῶσι σπουδαίως τοὺς οἴνους ἀναμιγνύοντες ἐν αὐτοῖς εὐωδίαις, ἀρώματα, φυτὰ ἢ τρίμματα κατασκευαζόμενον ἐξ αὐτῶν. Διότι ἐνῶ οἱ σημερινοὶ δὲν ἀρέσκονται εἰς τοὺς ἀρωματικούς καὶ ἡδέεις οἴνους, οἱ ἀρχαῖοι τοῦναντίον ἠγάπων αὐτούς καὶ μάλιστα τοὺς διὰ μύρας (σμύρας) ὄχι ὅμως καὶ τοὺς πνευματώδεις, ἀφοῦ μόνον ὁ Πλίνιος ἀριθμεῖ οὐκ ὀλίγους τοιοῦτους· εἶχον μάλιστα καὶ εὐοσμῶν τι ποτῆριον κατασκευασμένον ἐξ ἀρωμάτων ὀνομαζόμενον τρίμματα (Ἀθήν. 31).

Αὐτὸς ἐκεῖνος ἦν εἰς ἄπασιν τῆς ὑπὸ Ρωμαίοις γῆς εἰσκομιζήσασθαι σκευαζομένην δ' ἄλλως οἴνων εἰς ὁμοίαν πανουργίαν, ὑπὸ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα δεινῶν (Γαλλῆν. XIV. σελ. 77). Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ μέσου τούτου τῆς ἀπομιμῆσεως μετεχειρίσθησαν καὶ τὴν παρακράτησιν οὐ μόνον διὰ τὸν οἶνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἔλκριν ὥστε οὔτε ἡ παρακράτησις δὲν εἶναι σημερινὴ ἐφεύρεσις· οὐδὲν κενὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον! Χάριν δὲ τῆς ἐπικερδοῦς αὐτῶν κατακλιώσεως, ὡς καὶ τοῦ ἐλαίου, ἀπηγγρεύετο πᾶσα φυτεία τῆς ἀμπελοῦ καὶ τῆς ἐλαίας εἰς τοὺς ὑ-

Ἡ συνέχεια εἰς τὸ φύλλον τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου

εἰς δεκαπλάσις ποσότητος καταναλισκόμενος ὑπὸ τῶν μὴ μεμυημένων· τοῦτ' εὐτό συμβαίνει καὶ διὰ τὸν ἀληθῆ Καμπανίτην, τὸ Cognac καὶ ἄλλα τοιαῦτα ποτὰ, οὐχ ἦττον καὶ προῖοντα. Ὁ τελευταῖος ἀρχιποθηκάριος don Gobelet (ὅταν ἀκόμη τὸ κτήμα τοῦτο ἀνήκεν εἰς τοὺς ἁγ. Πατέρας εἰς τὸν Βοναπάρτην ἐπιστρέφοντα νικητὴν ἐξ Ἰταλίας ἀπὸ τὸ Marengo καὶ ζητήσαντα παλαιὸν Vongéot διὰ τὴν τράπεζάν του, τῷ ἀπήνησαν ὅτι δύναται νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ πῆρῃ παρ' αὐτῷ, τὸν πωλεῖ ὅμως. Οἱ ἐν Βουργονδία διαμένοντες ἄλλοτε Καρδινάλιοι δὲν ᾔθελον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ρώμην, ἕνεκα τῆς ἐκτακτοῦ ποιότητος τῶν οἴνων αὐτῆς τῶν βουργονδικῶν, κατὰ τὸν Πετράρχην.

ΑΒΡΟΤΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΗ

«ἢ καί μοι νεμεσήσεται ὅτι κει' εἶπω ;»

Ἴσως τὸ περίεργον καὶ ἀπορηματικὸν μείδιμα δαστεῖλη τὰ χεῖλη τῶν εὐγενῶν ἀναγνωστριῶν καὶ ἀναγνωστῶν μου μετὰ τοῦ βλέμματος τοῦ διερωτῶντος τί ζητῶ μετὴν φράσιν, ἣν ἐξέλεξα ὡς θέμα ἀναλύσεων καὶ ψυχολογικῶν σκέψεων ἐπὶ τῶν ἀποικομένων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ συνδέον κοινὸν αἷμα καὶ ἡ καταγωγή μᾶς χωρίζει διὰ μακρῶν αἰώνων.

Ἴδου πρὸ ἡμῶν, φίλοι, ἡ περιώνυμος Politesse. Ἴδου ἡ κομψή συμπεριφορὰ, οἱ λεπτοὶ καὶ εὐγενεῖς τρόποι οἵχι τῶν Γάλλων, ἀλλὰ τῶν ἀρχαίων κομψῶν προγόνων μας, ἡ Ἑλληνικὴ ἀβροφροσύνη ἡ κεντῶσα τὰς Ἑλληνικὰς καρδίας καὶ ὠθοῦσα τὴν εὐγενῆ ἑλληνικὴν διάνοιαν νὰ δημιουργήσῃ τὰς κομψοτέρας φράσεις τὰς συνήθεις ἐν τῷ καθημέραν διαλόγῳ αὐτῶν.

Ὁ ἀβρὸς Ἕλλην ἐν τῇ εὐγενείᾳ τῆς τὴν καλαισθησίαν ἐπιζητούσης διανοίας αὐτοῦ κατενόει, ὅτι ἡ λεπτότης δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰς ἀλλοτριὰς ὑποθέσεις οἰκογενειακὰς ἢ ἄλλως προσωπικὰς, ἢ καὶ νὰ εἰσαγάγῃ ἄλλον εἰς τὰς ἑαυτοῦ.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος φύσει ἐρευνᾷ τὰ τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ ἀλλότρια, ἐλέγχει καὶ προάγει ἑαυτὸν εἰς κριτὴν τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς διανοίας του ἐξελισσομένων. Φύσει προσέτι παιδογωγῶν ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἐλέγ-

χου τῶν ἐπιληψίμων καὶ ψεκτῶν τοῦ ἄλλου πράξεων, ἃς εὐρίσκει ἀπορριπτέας καὶ μὴ ἀνεκτὰς διὰ τὰ ἑαυτοῦ, ὠθεῖται νὰ ἐκφρασθῇ, φύσει καὶ ἐξ ἐμφύτου ἐλατηρίου ἐκφράζεται.

Ἄσκησις εἶναι ἡ τήρησις σιγῆς, ἡ ἐυγλωττος πολλάκις καὶ ἀναφανδόν, λαλιστάτη δὲ πάντως ἐνδομύχως ἐν τοῖς σιγῶσι. Κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς φαινομενικῆς σιγῆς κινηματογράφος ὅλος παραστάσεων, σκέψεων, φράσεων, λέξεων ἐν ἀκαρτεῖ παρέρχεται ἀναπαριστάμενος ἐνίοτε ἢ προδιδόμενος εἰς μορφασμούς τινας ἑλαφροὺς, εἰς ἑλαφρὰς ἀνακλαστικὰς κινήσεις, εἰς ἐκφρασίαν τοῦ προσώπου ἢ τοῦ βλέμματος, ἅτινα ποικίλλουσι ἀναλόγως τῆς νευρικότητος ἢ μὴ τοῦ ἀτόμου.

Τοσοῦτον δὲ τοῦτο εἶναι φυσικόν, ὥστε τὸ ἐπιτετηθευμένον καὶ ψυχρὸν καὶ ἀπαθὲς πρόσωπον ἢ τὸ καθόλου τοιοῦτον σχεδὸν ἐνοχλεῖ καὶ πειράζει.

Φύσει προσέτι τὸ μὲν εὐνοῶν καὶ φίλα φρονῶν ὁ ἄνθρωπος συμβουλεύει τὸ δὲ ἐλέγχει ἐξ εὐνοίας ἢ μὴ.

Ἄλλ' ὁ ἐλεγχος καὶ ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι μετὰ τῆς μεγίστης καλῆς προθέσεως γίνεται καὶ ἄνευ κακοβουλίας, πικραίνει, διότι προσβάλλει τὸ ἐγὼ τοῦ ἐλεγχομένου, καθ' ὅσον τὸ ἐγὼ μειοῦται παριστανόμενον τὸ μὴ ὀρθὸν πράττον.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΑΙ

Ὁ κ. Ἀντώνιος Μουφέροβιτς

Τούτου ἕνεκα ἔπρεπεν ὁ ἐλέγχων νὰ ὀπλι-
σθῆ καὶ θωρακισθῆ ὑπὸ τοιοῦτον πρόσχη-
μα, ὅπερ τὴν συγκατάθεσιν καὶ ἔγκρισιν
τοῦ ἐλεγχομένου νὰ ἐπιτύχῃ καὶ νὰ θηρεύσῃ
τρόπον τινὰ τὴν *benefolentiam* αὐτοῦ,
ὥστε ὁ ἐλεγχόμενος νὰ δεχθῆ πρὸς εὐνοϊάν
του καὶ ἐκ φιλοφροσύνης τὴν ἐπίκρισιν.

Τὸ πρόσχημα τοῦτο εἶναι ἡ (*politesses*)
ἀβροφροσύνη.

Δὲν ἐλέγχει ὁ ἀβρόφρων, ἱκετεύει καὶ
ἔξαιτεῖται νὰ ἐλέγξῃ, δὲν διατάσσει, παρα-
καλεῖ ἀρηγικῶς, δὲν ἐντείνει τὸν λόγον,
ἐλαττοῖ ἀρηγικῶς μετὰ λιτότητος.

Ἐνῶ δ' ἀπ' ἐναντίας ὁ καθαρὸς ἐλέγχος,
ἡ καθαρὰ διαταγή, ἡ καθαρὰ ἔντασις εἶναι
ἔξαρσις τοῦ ἐγωῖσμοῦ τοῦ ἀτόμου, ὅπερ
χαρακτηρίζει ὕβριν ὁ οὕτω μειούμενος
ἐγωῖσμός τοῦ ἐλεγχομένου, ἡ ἀβρότης εἶ-
ναι τὸ κατ' ἀσκησιν πρόσχημα, δι' οὗ ἐπι-
τυγχάνεται ἡ *captatio benevolentiae*
διὰ τὸν μειούμενον ἐγωῖσμόν.

Ἐν τούτοις ἄς μὴ λησιμονήσωμεν νὰ ἐ-
ξαιρέσωμεν τὴν κατάχρησιν τῆς ἀβρότητος
πρὸς γλεύην, διὰ τῆς ἐπιδείξεως τῶν ψεκτῶν
τοῦ ἐλεγχομένου. ὁπότε ἡ ἀβρότης μετα-
βάλλεται εἰς *σαρκασμόν*.

Καὶ πάλιν ἀπ' ἐτέρου ζήτημα εἶναι, ἐὰν
πρέπη νὰ χαρακτηρηθῇ τις ὡς ἔλλειψιν
ἀβρότητος τὴν μετὰ ἀφελοῦς εἰλικρινείας
ἐξέλεξι τῶν ψεκτῶν ἢ τὴν *παρρησίαν*,
ἣτις εἶναι ἡ ἀπαραίτητος καὶ ἀναγκαῖα
διαμαρτυρία κατὰ τῆς πονηρίας καὶ
τοῦ ἀνθάδους ἐγωῖσμοῦ τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀβροφροσύνη ὁμοῦ δὲν περιορίζεται
ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ἀλλ' ἐπεκτείνεται περαι-
τέρω εἰς τὴν μέριμναν τοῦ ἀνθρώπου ἢ νὰ
ἀφαιρέσῃ κόπον καὶ ἐνόχλησιν, ἣν δύναται
νὰ δοκιμάσῃ ὁ εὐνοούμενος δι' ἑαυτὸν ἢ
χάριν ἄλλου ἢ καὶ νὰ προλάβῃ καὶ ταῦτα
ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ καὶ νὰ ἐξυπηρετήσῃ αὐτόν.

Ἐν τούτοις ἐν αὐτῇ τῇ ἀβρότητι ἀπαιτεῖ-

ται πολλάκις προσοχὴ μήπως ἡ ὑπερβολὴ
αὐτῆς κενταντήσῃ ἐνόχλησις, ὁπότε παύει νὰ
εἶναι ἀβρότης.

Ταῦτα πάντα, πᾶσα εὐγενὴς ψυχὴ, εἴτε
φύσει λεπτὴ, εἴτε μορφωθεῖσα τοιαύτη ἀ-
σκεῖ. Οἱ δὲ ἡμέτεροι πρόγονοι δύναται νὰ
θεωρῶνται οἱ τὰ μάλιστα ἀσκήσαντες τὴν
ἀβρότητα, ἐξ ἧς πλεῖστα τῶν ἐλευθεριωτέ-
ρων εὐγενῶν αἰσθημάτων προσεῖτε ἀπορρέ-
ουσιν. Ἡ φιλοξενία π.χ., πλὴν ἄλλων ἐρω-
τερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν αἰτίων, οὐχ ἦττον
τὴν ἀβρότητα ταύτην ἰσχυρὸν ἐλατήριον
δύναται νὰ θεωρηθῆ ὅτι ἔχει, ἀφοῦ τὰ πρω-
τεῖα ἀποδώσωμεν εἰς τὸ φιλόανθρωπον τῶν
ἀρχαίων Ἑλλήνων πνεῦμα, τὸ ἀπορρέον ἀπὸ
τὸν καθόλου μέγαν πολιτισμόν αὐτοῦ καὶ
τὴν ἐξηγενησμένην διάνοιάν του.

Ἐν τοσούτῳ ἐπέρχεται μοι ἡ ἰδέα νὰ χα-
ρακτηρίσω εἰδικώτερον τὴν φράσιν τῆς ἐπι-
γραφῆς μου καὶ ἐξ ἄλλου λόγου.

Οἱ Ἕλληνες, λαὸς ζωηρὸς ἐκ τε χαρακτη-
ρος φυλῆς καὶ κλιματολογικῶν λόγων, μι-
γνύων εἰς τὸν φιλομειδῆ τῆς διανοίας του
οὐρανὸν τὸν ἄσφατον καὶ αἰφνιδίως ἀπει-
λητικὸν οὐρανὸν τῆς χώρας του, σκέπτομαι,
ὅτι εὐέξαπτον τὸν χαρακτήρα ἔχοντες καὶ
θερμότερον, ἔρρεπον εἰς τὸ φιλόνεικον καὶ
φίλειρι καὶ ἐπομένως ἔπρεπεν ὁ θίγων ὅπως
δήποτε τὸ πρόσῳπον ἄλλου νὰ ἀναλογίζε-
ται καὶ τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὸν ἀγῶνα εἰς
τὸν ὁποῖον θὰ περιέπιπτε προσκρούων
πρὸς τὸν προσβαλλόμενον τοῦ Ἕλληνο-
ἐγωῖσμοῦ.

Οὕτω ἡ Ἀβρότης γεννᾶται δευτερότοκος
ἀδελφὴ τῆς καὶ τοὺς ἀθανάτους πειθούσης
Ἀνάγκης, ἣτις ἐξηῦρε τὸ γλυκὺ καὶ θω-
πευτικόν:

«ἀλήθεια, θὰ θυμώσῃς μαζί μου γιὰ ὅ,τι
σοῦ πῶ, αἰ;»

Ἡ προκειμένη φράσις, ἐν στίχῳ Ὀδυσ-
σείας 158, λεγομένη ὑπὸ τοῦ Τηλεμάχου τῷ

Μέντη, ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποῖου μετα-
βαίνει ἡ Ἀθηναῖα νὰ παροτρύνῃ αὐτὸν νὰ
φροντίσῃ περὶ τοῦ πατρός του, ἀποτελεῖ
μίαν τῶν ἐκλεκτοτέρων περιστάσεων τοῦ
ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, καὶ τοῦ
παγκοσμίου δέ, καὶ ὑψίστης λεπτότητος.

Ἐν τοῖς μεγαλοπρεπεστάτοις ἡρωϊκοῖς
μεγάρτοις τοῦ μακρὰν τῆς πατρίδος του πλω-
νόμενου Ὀδυσσεῦς ὑπερφίαλοι ἐκτυλίσ-
σονται σκηναί.

Οἱ τὰ πρῶτα φέροντες καὶ τῶν ἀνάκτων
οἱοὶ τῆς κροναῆς Ἰθάκης, τοῦ Δουλιχίου,
Σάμης καὶ Ζακύνθου, περισυνελέχθησαν
καὶ ἐνεθρονίσθησαν ἐν τοῖς μεγάροις τοῦ
Ὀδυσσεῦς, οὐτινος κωλύεται ὁ νόστος,
μνώμενοι τὴν περικαλεστέτην καὶ συνετὴν
αὐτοῦ σύζυγον.

Ἐν τῷ αὐλείῳ χώρῳ πρὸ τῶν θυρῶν ἐπὶ
δεσμάτων βοῶν καθήμενοι ἀσχολοῦνται νὰ
τέρπωσι τὴν ψυχὴν τῶν παίζοντες τοὺς πεσ-
σοὺς οἱ μνηστῆρες δι' αὐτοὺς κήρυκες καὶ
ἄστροι θεράποντες οἱ μὲν τὸν ἄκρατον ἐν
πολιχρῦσις κρατῆρι μετὰ ὕδατος μιγνύ-
ουσιν οἶνον, οἱ δὲ τὰς τραπέζας εὐτρεπίζου-
σιν, οἱ δὲ κρέατα διανέμουσιν.

Μεταξὺ τούτων κάθηται καὶ ὁ Τηλέμαχος.
Ἐπὶ τῆς ὥραιας νεανικῆς μορφῆς του εἶναι
κεχυμένη ἡ λίπη καὶ οἱ ὥραιοι (στ. 208)
αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ διάνοιά του μελαγ-
χολικῶς βλέπουσιν ἀλλαχοῦ τὸν γενναῖον
καὶ εὐρὸν τὸ κλέος ἔχοντα πατέρα του: Ἐὰν
αἴφνης ἤρχετο, ὅλοι θὰ ἠῦχοντο καὶ θὰ
προὔτιμων ἐλαφροτέρους τοὺς πόδας νὰ ἐ-
χωσιν ἢ ἀφνειότεροι χρυσοῦ καὶ ἐσθῆτος νὰ
γίνωσι καὶ τὸν ἀκόλαστον καὶ εὐκόλον αὐ-
τὸν βίον νὰ διάχωσιν.

Ἄν καὶ ὑπὸ διαφορὸς περιστάσεις, δὲν
ἤξερω πῶς ἀκουσίως, ὁ νεαρὸς αὐτὸς ἡγε-
μονίδης μοι ἀνακαλεῖ τὸν Σαιξπήρειον Δα-
νὸν πρίγκιπα Ἀμλετ. Βεβαίως οἱ χαρακτή-
ρες τῶν δύο τούτων ἡγεμονοπαίδων εἶναι

διάφοροι: Μεγαγχολικώτατος ὁ Δανὸς πρίγκι-
ψ, τὸ πλάσμα τῆς θυελλώδους Σαιξπήρει-
ου φαντασίας καὶ τέκνον τῆς φιλοσοφίας
τοῦ ἀκράτου σκεπτικισμοῦ, ἀντίθετος ὁ
Ἕλλην ἡγεμονίδης, τὸ πλάσμα τῆς φαιδρᾶς
Ὀμηρικῆς φαντασίας, καὶ τὸ εὐγενέστα-
τον βλάστημα, τὸ γνησίως ἀνταποκρινόμε-
νον εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς ἀφελοῦς
καὶ ἡρωϊκῆς ἐποχῆς. Ἐγχωρεῖ ὁμοῦ μεταξὺ
τῶν δύο ἐξωτερικῆ τις σύγκρισις διὰ τὰς
θλιβερὰς περιστάσεις τοῦ Βασιλικῆ αὐτῶν
οἴκου. Καὶ οἱ δύο πάσχουσι, καὶ τῶν δύο
τὰ ἀγαθὰ ὑβρίζονται σφετερίζονται καὶ τῶν
δύο ἡ καρδιά διαπεράται ἀπὸ τὸ ξίφος τῆς
ὀδύνης καὶ τῆς ἐκδικήσεως...

Ἐν τῷ αὐτῷ ἀντικείμενῳ ἐν μέσῳ τῆς ἀνθα-
δείας τῶν μνηστῆρων καθήμενος ὁ Τηλέ-
μαχος βλέπει πρὸ τῶν θυρῶν τῶν ἀνακτό-
ρων του τὸν ξένον πρῶτος.

Ἐπικράθη ἡ ψυχὴ του ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι
ἦτο δυνατὸν πολλὴν ὥραν νὰ ἴσταται ἐκεῖ
ὁ ξένος καὶ προσελθὼν καὶ προσαγορεύσας
αὐτὸν τὸν εἰσάγει εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν ἀν-
δρῶν, μακρὰν τῶν μνηστῆρων, ἵνα μὴ ἐκ-
τοῦ θυροῦ αὐτῶν ἀνιᾶται. Τοποθετήσας
αὐτὸν ἐπὶ θρόνου παρακάθηται ἐπὶ ἀνα-
κλίντρον καὶ ἐπιδαψιλεύει διὰ τῶν θερα-
πόντων τὴν ἀγαστὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλή-
καὶ ἀβροτάτην φιλοξενίαν.

Ἄλλ' εἰσέρχονται οἱ μνηστῆρες καὶ ἐν-
θρονίζονται ἐπὶ θρόνων καὶ ἄρχεται τὸ
συμπόσιον, ἔπεται μολπὴ καὶ χορός.
Δὲν εἶναι γάμος, δὲν εἶναι γεῦμα ἐξ ἐράνων.
Εἶναι συμπόσιον. Πλήθος ἀκόλαστον ἀφει-
δῶς εὐωχεῖται. Εὐκόλα! διότι ἀποινεῖ κα-
καταβροχθίζεται ξένη περιουσία. Πρὸ τοῦ
ξένου ἐκτίθεται ἡ προσβλητικὴ διὰ τὸν οἴ-
κον τοῦ εὐγενοῦς ἡγεμονίδου συμπεριφο-
ρὰ τῶν ὑβριστῶν. Ἡ ὑπερφίαλος ὕβρις κι-
νοῦσα εἰς ἀγανάκτησιν πᾶσαν συνετὴν καρ-
δίαν πειράζει τὴν φιλότιμον τοῦ Τηλεμάχου

ψυχὴν. Τὰ νόμιμα τῆς ξενίας καὶ τῆς ἀβρότητας ὠθοῦσι τὸν εὐγενῆ νέον νὰ περιποιηθῇ τὸν ξένον κρατῶν αὐτὸν μακρὰν πάσης ἐνοχλήσεως, ἀλλ' ἢ πικρία ἢ ὕβρις καὶ ἢ ἀνάγκη τὸν βιάζουσι νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸν εἰς τὰς θλιβερὰς οἰκογενειακὰς του ὑποθέσεις αἵτινες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ σκηνογραφοῦνται.

Ἡ ἀνάγκη ὁμως αὕτη φέρει εἰς τὰ χεῖλη τοῦ ἡγεμονίδου τὴν αἴτησιν τῆς συγγνώμης. «Ξεῖνε φίλ', ἢ καὶ μοι νεμεσήσῃαι ὅτι κεν εἶπω ; »

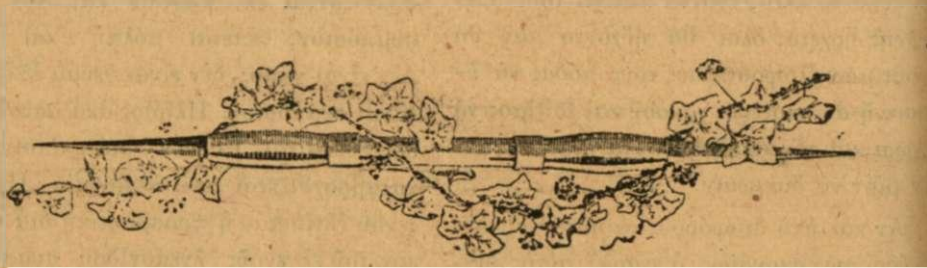
Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὑπὸ τῶν κριτικῶν δικαίως ἀποδίδεται εἰς τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Σαίξπηρον ἀνθρωπογνωσίᾳ ἔξοχος, γνώσις δηλαδὴ τοῦ κόσμου ἔκτακτος, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Καὶ ἢ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πραγματείας ἡμῶν φράσις ἐπικυροῖ τὴν γνώμην ταύτην περὶ τοῦ μεγίστου τῶν ποιητῶν, ὅστις καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἥρωες αὐτοῦ γινώσκουσιν ἄριστα «ἀνθρώποις χρῆσθαι» τ. ἔ. νὰ συμπεριφέρωνται πρὸς τοὺς ἄλλους ἔξοχος. Ἡ ἀβροτάτη ἀναπτέρω ἐρώτησις οὐ μόνον χαρακτηρίζει τὴν λεπτότητα τῶν τρόπων τοῦ ἡγεμονόπαιδος Τηλεμάχου, οὐδενὸς τῶν συγχρόνων ἡμῶν πριγκίπων ἤτ-

τονος κατὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τεκμηριοῖ, ὅτι ὁ θεῖος Ὅμηρος αἰείποτε καὶ ἐν παντὶ τὸ θέον γινώσκει, καὶ ὁ κατ' ἔξοχὴν ἄνθρωπος τοῦ κόσμου εἶναι, ἢ δὲ ποιήσις αὐτοῦ περιέχει τὰ ἄριστα ὑποδείγματα χαρακτήρων καὶ ἀνθρωπίνων ἐν γένει τρόπων.

Καὶ διὰ νὰ καταλήξω μὲ τὴν ἰδέαν τῆς ἀβρότητας, δύναται ἡγεμονίδης τις ἢ βασιλεὺς οἰουδήποτε Ἐθνους ἢ καιροῦ νὰ ἐπιδείξῃ μείζονα τρόπων εὐγένειαν τοῦ μεγαλοψύχου υἱοῦ τοῦ Πηλέως ἢ θαυμασιωτέρας συμπεριφορᾶς ἀβρότητα τοῦ βασιλικωτάτου καὶ μεγαλόφρονος πατρὸς τῆς Ναυσικᾶς, ὅστις εἶπερ τις καὶ ἄλλος τῶν βασιλέων πάσης ἐποχῆς εὐγενέστατα, λεπτότατα καὶ βασιλοπρεπέστατα ἐν τῇ πρὸς τὸν πατέρα τοῦ Τηλεμάχου Ἑλληνικωτάτῃ ξενία προσφέρεται ; Ταῦτα δὲ καταδεικνύουσιν ἅμα καὶ τὴν μετὰ τῶν ἀνάκτων ἀναστροφὴν τοῦ βασιλικωτάτου ἄιδου, ὅστις τὸ μελέτημα καὶ τὸ ἐντύπωμα τὸ προσφιλέστατον καὶ τὸ ἀχώριστον ἐξόχων ἀνδρῶν καὶ μεγίστων βασιλέων ἐγένετο.

Ἀθήναι Ὀκτώβριος 1910

ἈΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΤΖΗΝΑΡΗ
Δ. Φ.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

[Ἐδηλώσαμεν διὰ ἀπὸ τοῦδε ἀρχόμεθα κριτικῆς ἐπὶ τῶν συγχρόνων νεοελληνικῶν φιλολογικῶν ἔργων, ὧν πρὸς τοῦτο δύο ἀντίτυπα ἤθελε πεμφθῶσιν εἰς τὸ Δοχιστήριον τῆς ἡμετέρας ἔφημερίδος. Θὰ κρίνωμεν καὶ τὰ καθαρῶς φιλολογικὰ ἔργα καὶ τὰ νεολογοτεχνικά.]

Φαίδωνος I. Κουκουλέ, Παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς παπύρους. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Πετράκου 1911. σ. 27(8^{ον}).

Οἱ πάπυροι εἶναι ἄγνωστοι ἀκόμη ἐν Ἑλλάδι, ἐν τῇ χώρᾳ δηλ. ὅπου ἔπρεπε καὶ δὲν ἦτο ἀδύνατον νὰ καταρτισθῇ ἢ κλητέρα συλλογὴ. Μήπως, μετὰ τὴν ἐρευνῆσιν καὶ συλλογῆν, οἵτινες ἀκούραστοι διατρέχουσι τὴν χώραν τοῦ Νείλου, δὲν ἐπεβάλλετο νὰ ἦναι καὶ Ἑλληνες; Ἡμεῖς πρέπει νὰ ἡμεθὰ ἄμοιροι τοῦ μεγάλου ἐπιστημονικοῦ εὐρήματος, ὅπερ πρὸ τινῶν δεκαετιῶν τόσα προβλήματα ὑπέβλεπε πρὸς ἡμᾶς εἰς τὴν Ἐπιστήμην καὶ τόσα νέα πράγματα ἐδίδασκεν; Ἀκόμη ὑπάρχει ὁ καιρὸς καὶ ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ φιλοπατρία τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ὑποστήριξις ἐπιστημονικῶν Σωματείων θὰ μας χάριση ὅ,τι πρὸ πολλοῦ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μακρὰν ἀπὸ ἀνέκδοτα κείμενα δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ συγγραφεὺς, φαίνεται ὅ,τι εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τοὺς παπύρους, ὄχι τοὺς κλασσικούς, ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους, οἵτινες εἶναι μᾶλλον ἔγγραφα δημόσια ἢ ἰδιωτικά. Ὁ συγγραφεὺς, ὡς ἀπεδείχθη ὑπὸ τῶν

«Παιδαγωγικῶν Δοξῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου» κάτοχος τῶν παλαιότερων φάσεων τῆς ἑλλ. γλώσσης δυνατός, μὲ ἰκανότητα παλαιογραφικὴν καὶ κατὰ βάθος γνώστης τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τῆς σημερινῆς (ὡς ἀπεδείχθη ὑπὸ τῶν «Οἰνοντιακῶν» καὶ Ἱστορίας τῆς Βαυβακοῦς καὶ τῶν ἐν τῷ «Νέφ Ἑλληνομνήμονι» τοῦ Καθηγητοῦ Κυρίου Λάμπρου ἀξίων προσοχῆς συμβολῶν καὶ τῶν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας φωτεινῶν δημοσιευμάτων), ἐζήτησε μὲ τὰ ἐφόδια ταῦτα παρασκευασμένος, ποῦ εἰς τὰς ποικίλας συλλογὰς ὑπάρχουσι σκοτεινὰ μέρη ἅτινα ἔπρεπε νὰ ἐρευνηθῶσιν. Ἐν τῇ περὶ τῆς πρόκειται διατριβῇ του συζητεῖ πενήτηντα περίπου χωρία δι' ἐπιχειρημάτων, ἅτινα πραγματικῶς πείθουσι πάντα ἀναγνώστην, ῥίπτει φῶς διὰ κενῶν καὶ δυσδιαγνώστων γραμμῶν καὶ παρέχει λογικὴν λύσιν εἰς πολλὰ ζητήματα, ἐν ᾧ συγχρόνως μὲ τὴν εὐγένειαν, ἥτις ἐμπρέπει εἰς ἀληθῆ ἐπιστήμονα, ἀνασκευάζει ὅσα δὲν ἠρμήνευσαν ὀρθῶς οἱ πρῶτοι ἐκδόται. Πολλὰ ὁμοῦ τῶν παρατηρουμένων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ἐν μικρογραφίᾳ θεβῶν, εἶναι ἀληθῶς ἀξιοζήλευτοι συμβολαὶ εἰς τὸν βίον τῶν τότε χρόνων.

Εὐχομαι ὀλοφύχως ὅπως γενικευθῆ ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐνασχόλησις μὲ τοὺς πικύρους, νὰ ἐξακολουθήσῃ δὲ ὁ συγγραφεὺς τῆν πολύτιμον ἐργασίαν του, μίαν ἡμέραν δὲ— ἥτις εἶθε νὰ μὴ ᾔνοι μᾶκρᾶν— νὰ αἰσθανθῆ δλην τὴν χαρὰν ἣν αἰσθάνεται ὁ ἐπιστήμων ὅταν κρατῆ εἰς τὰς χεῖράς του καὶ ἐξετάζῃ τὸν ἀνέκδοτον πάπυρον.

✱

Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν παρὰ Σοφολεῖ γνομῶν. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Πετράκου. 1911. σ. 33 (8^{ον})

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἔργου τούτου ἀναγκάζει τὸν μελετητὴν νὰ σκεφθῆ πολλὰ διὰ τὴν μεγάλην τέχνην τοῦ ἄκρου τελειωτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Τραγωδίας. Ὡς ὄλον τὰ ἐθαύμασαν καὶ τὰ θαυμάζουν οἱ αἰῶνες τὰ ἔργα του, ἅτινα κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν τελειότητα οὐδὲν ὅπως τῶν τελειῶν ἀγαλμάτων τῆς ἐποχῆς του ὑστεροῦσιν· ἀλλὰ, μήπως, ἂν θελήσῃ τις καὶ ἕως τὰ ἐλάχιστα νὰ παρακολουθήσῃ τὰ ἀριστοτεχνήματά του, δὲν θὰ ἀνακαλύψῃ καὶ εἰς ἐκεῖνα ἀκόμη τὸ πνεῦμα τὸ μέγα, ὅπερ μὲ τόσην ψυχολογίαν ἐγνώριζε νὰ ἐξετάζῃ πάντᾳ τὰ ζητήματα:

Τὴν γνώμην ἣν μεταχειρίσθησαν τόσον συχνὰ οἱ παλαιότεροί του ποιηταί, αὐτὴν, ἥτις δι' ὀλίγων λόγων διὰ τὰ σπουδαιότερα ζητήματα ἐζήτησε μίαν λύσιν νὰ δείξῃ, μεγάλως ἐβασάνισεν ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἔθεσεν αὐτὴν ἐκεῖ μόνον, ὅπου, συμφώνως πρὸς τοὺς ψυχολογικοὺς κανόνας ἠδύναντο νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα. Ἐζήτησε νὰ διδάξῃ δι' αὐτῆς τὸ μέγα του ἀκροατήριον ἐκεῖνο ὅπερ πᾶς ἀνέμενεν ἀπὸ τὴν μεγάλην καὶ καλλιτεχνικὴν ψυχὴν του. Ἀγάπην δηλ. πρὸς τὴν πατρίδα, τιμὴν καὶ σεβασμὸν πρὸς τοὺς γονεῖς, πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς φίλους. Πόσον ὠραῖα ἀντικατοπτρίζεται ἐν τοῖς σχετικοῖς του στίχοις: ὁ τεχνίτης, ὁ πατριώτης, ὁ φιλόσοφος, ὁ ἄνθρωπος!

Εἰς τὸν συγγραφέα εἶμαι εὐγνώμων, διότι μ' ἔκαμε νὰ σκεφθῶ πάντα ταῦτα, διατρέχων ὅσα ἔχει σημειώσει εἰς τὰ δώδεκα κεφάλαια τοῦ ἔργου του, ὅπερ ὁμοιογῶ, ἐγράφη μὲ πολλὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων καὶ μὲ δύναμιν «γερῆν».

Τὸ περὶ γνομῶν κεφάλαιον δὲν εἶχει ἐκτιμηθῆ εἰς τὴν χώραν μας ὅπως ἔπρεπε, διὰ τοῦτο εἶναι εὐτύχημα, ὅτι ἀνέλθων ὁ συγγραφεὺς νὰ το ἐξετάσῃ μὲ τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν λεπτότητα, αἵτινες διακρίνουσι πάντᾳ τὰ ἔργα του.

Θά αἰσθάνωμαι πάντοτε μεγάλην χαρὰν ἂν, ὡς κριτῆς, κρίνω καὶ συνιστῶ οὕτω, ἐπιστημονικῶς καὶ εὐσυνειδήτους ἐργασίας, ὡς αὐταὶ τοῦ κ. Κουκουλέ, ὅστις, ἂν κρίνῃ τις ἀπὸ τὴν μέτρι τοῦδε ἐκδεδομένη ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν του, θὰ διαπρέψῃ μεγάλως εἰς τὰς σπουδὰς, εἰς ἃς ὀλοφύχως ἀφιερῶθη.

✱

Ἐλένης Λάμαρη. «Ποιήματα» Ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Νομικῆς» 1911 σ. 78, (8^{ον}). Δρ. 2.

Ἡ συλλογὴ αὕτη φέρει (ἃς εἶπω οὕτως, ἂν καὶ δὲν πρόκηται περὶ μουσικῆς) μοτίβο ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τὸ «μὴ ζῶην μετ' ἀμουσίας». Δὲν βλέπω τὸν λόγον διὰ τί ἡ ποιήτρια ζῆ ἀκόμη μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ποιημάτων της. Καὶ ἐξηγοῦμαι τὰ «Ἐλεγεῖα» εἶναι σονέττα πρωτοφανοῦς κατασκευῆς· ἀγνοεῖ τὸν Πετράρχειον τύπον τοῦ σονέττου· βεβαίως δὲν ἀνυμνοῦμεν νὰ μας ἀπειλήσῃ κινδυνος ἐκ μέρους τῆς Κ^{ας} Λάμαρη νὰ εἰσαγάγῃ καινὰ δαιμόνια εἰς τοὺς νόμους τῆς τέχνης τῆς ποιήσεως. Ὁμοιοκαληζία εἶναι ἡ τοῦ «Μικροῦ Ρωμηοῦ», π. χ. ζωῆς — ἰδῆς πλημμυροῦν, — ἀνθοῦν, σιμὰ — ρεματιά, Τρικυμὰ — γλυκεῖα κ. τ. λ. — Χασμωδαὶ ἀπειροπληθεῖς κοσμοῦσι πάντας τοὺς στίχους, π. χ. τῶρα ποῦ δίχως φύλλα ἀπομένει· θρήνησε, κλάψε ἔχει ἡ ζωὴ μελωδικὰ ἀντήρησε κ. π. τ. Ἡ τοπικὴ λα-

λίαν δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὴν Κοινὴν ἑλληνικὴν ὀμιλουμένην καὶ παρέχει τύπους φευκτέους ἢ δι' ἐπακλήθειαν συμφώνων ἢ φωνηέντων π. χ. λησμονημένη, ἐθρήνησε. Παράτολμοι προσωποποιεῖ ἐμφανίζονται ἀπειλητικαὶ κατὰ τῆς ποιητικῆς ὑποστάσεως π. χ. καὶ τὸ σπητάκι προβαίνει· ἐγὼ ἐγνώριζον μόνον ὅτι «καὶ προβαίνει ἡ Μαρίκα». Περαιτέρω λάμπει δυσειδῆς δουλεῖα εἰς τὴν στίχον καὶ ἀναγκαστικὴ δημιουργία τύπων ἕνεκα τῆς ὁμοιοκαταληξίας π. χ. ἐπλημμυρα. Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρουν ταῦτα, ὑποφώσκει καὶ ἄγνοια τῆς εἰς ἣν ἐγράφησαν τὰ ποιήματα δημοτικῆς γλώσσης π. χ. εἶχα περιπλεξί το τὸ ἀνθρό, κ. τ. λ. Ἄς μάθῃ ἡ ποιήτρια ὅτι δὲν γίνονται λέξεις τῆς δημοτικῆς αἰ τῆς καθαρουργίας, ἂν χάσουν μόνον τὸ τελικόν των ν. — Ἄς μὴ λησμονῆ προσέτι ὅτι τὰ εἰς — ις τριτόκλιτα θηλυκὰ τῆς καθαρουργίας ἐγένοντο πρωτόκλιτα εἰς — η τῆς δημοτικῆς. Ὡς πρὸς τὰς ἰδέας της, ἐκτός, βεβαίως, τῆς φρικώδους ὁμοιώσεως τῆς Χαρῆς πρὸς ζῦλον, τὴν ὁποίαν «κόθει ὁ Μαῦρος Ξυλοκόπος!», τῆς ἐπαναλαμβάνω ὅτι καὶ ὁ σεβαστός μου διδάσκαλος Κος Χατζιδάκις ἐν τῇ δημοσιευομένῃ πρὸς αὐτὴν ἐπιστολῇ του «ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀκόμη νὰ ἐξα-

κολουθῆτε νὰ θεραπεύητε τὰς Μούσας καὶ ἴσω; παραχθῆ ἄντιπρόσωπος τῶν γραμμάτων ἐκ τοῦ φύλου ὑμῶν οὐχ ὑπολειπόμενος τοῦ ἀνδρικοῦ».

✱

Ἀναστασίου Μωραΐτου, «Παιδικὰ ποιήματα». Ἐν Ἀθήναις. Ἐκδότης Ἡλίας Ν. Δικαῖος. 1911. σ. 64. (16^{ον}) Λεπτὰ 75.

Μετὰ τὰς «Στάλμας Ρόδων» ὁ κ. Μωραΐτης ἐξέδωκε τὴν νέαν του ποιητικὴν συλλογὴν. Ἐκεῖ ποῦ ἀνεμένομεν μίαν β', καὶ ἐπομένως βελτιωμένην, ἐκδοσιν τοῦ θυμαστοῦ «Κομβολογιοῦ», μᾶς παρέχει Παιδικὰ ποιήματα. Βεβαίως ὁ κ. Μωραΐτης δὲν εὔρεν ἀκόμη τὸν δρόμον, ὅστις θὰ τον ὀδηγήσῃ εἰς τὸν Ἑλικῶνα. Τὰ παιδικὰ ποιήματα ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως, εἶναι πραγματικῶς καλὰ· εἶναι ἀπαλὰ ὡς ἡ παιδικὴ ψυχὴ, ὠραῖα ὡς ἡ φύσις τῆς πατρίδος μας, ἣν ὑμνεῖ καὶ ἤρεμα ὡς ἡ Θρησκεία μας, τὴν ὁποίαν μυρωδικὰ λιβανίζει. Τεχνικαὶ ἀτέλειαι δὲν παρατηροῦνται, οὔτε ἀνάρμοστος χρῆσις τῆς γλώσσης. Χασμωδαὶ ἐλάχισται. ἴσως κατὶ καλὸν ἐγγυμονεῖται διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ πηλήκιον τοῦ ζκνηοῦ στρατιώτου.

Δ^ο Ν. ΛΙΒΑΔΑΣ

Ἐπιστημονικὸν ἡμῶν καθήκον ν' ἀνοίξωμεν τὴν ἡμετέραν κριτικὴν στήλην καὶ εἰς βιβλιογραφίας ἐπιστημονικῶν ἔργων πασῶν τῶν ἐπιστημῶν. Εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν ἐπίπεδον τῶν συζητήσεων δὲν πρέπει ν' ἀποκλείωνται καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστήμαι, ὧν μῦσται ἀνεπηρέαστοι θὰ τιμῶσιν ἡμᾶς δι' ἀνεπηρέαστων βιβλιογραφιῶν ἐπὶ ἔργων πασῶν τῶν ἐπιστημῶν. Τὴν ἐπομένην ἔγραψεν ὁ Δρ Κος Ἄλ. Βαμβέτος,

Χ. Ν. Μακρῆ. Ἡ θέσις καὶ σημασία Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου διὰ τὴν ἱστοριογραφίαν τῆς ἐκκλησίας. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελαρίου 1911, 5 τυπογρ. φύλλα. Δρ. 2.

Ἡ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἰδοῦσα τὸ φῶς τρίτη αὕτη ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐργασία τοῦ σ. ἀποδίδουσα ἐν πολλοῖς τὸν ἐναρκτήριον αὐτοῦ λόγον, ὡς ὑφηγητοῦ, ἀποτελεῖ ἀληθινὸν θησαυρόν, διὰ τὸν ὅποιον

ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὑπερήφανος ἢ θεολογικὴ μας φιλολογία. Ὁ σ. ἀντιλαμβάνομενος τὴν θεολογίαν ὡς ἱστορικὴ ἐπιστήμην ἐξετάζει τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν διὰ νὰ προδιαγράψῃ, ὡς νομίζει, διὰ νὰ προῖδῃ μετὰ πιθανότητος, κατὰ τὴν ἰδικήν μου γνώμην, τὸ μέλλον. Τῶντι μόνον ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους δικαιολογεῖται ἡ ἱστορικὴ ἐργασία· ἡ ἱστορία καθ' ἑαυτὴν καὶ δι' ἑαυτὴν δὲν ἀποτελεῖ, νομίζω, ἐπιστημονικὴν ἐνασχόλησιν. Ὑπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐργαζόμενος ὁ σ. μεταφέρει ἑαυτὸν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ πατρὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποδίδει δικαιοσύνην εἰς τὸν ὡς κακῆς πίστεως ἢ κρίσεως κατηγορηθέντα ἱστορικόν. Εἰς τὰς περὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κρίσεις τοῦ Εὐσεβίου διακλύει ὀρθῶς ὁ σ. τὴν προσωπολατρεῖαν μιᾶς ὀλοκλήρου ἐποχῆς πρὸς τὸν μέγαν αὐτοκράτορα, τὸν σώσαντα τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν μετὰ τοὺς μακροὺς διωγμοὺς — εἰς τὸν ὅποιον ὡς ἐκ τούτου συνεχωροῦντα, παραβλεπόμενα, ἰδιωτικῆς ὄλως φύσεως ἐπιλήψιμα γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ὁ σήμερον ἐξετάζων αὐτὸν θὰ ἐλάμβανεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν. Κριτικῶς καὶ καλῆ τῆ πίστει προβαίνων ὁ Εὐσεβίος, δίδει κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, καθ' ἣν «οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληνας, οὐκ ἔστι δούλος οὐδὲ ἐλεύθερος» τὸν παγκόσμιον χαρακτήρα τῆς ἱστορίας. Ἀρχίζει τὴν ἱστορίαν του ὄχι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, διότι αὐτὸς βλέπει ἤδη πολὺ πρὸ ἐκείνου τὴν ἐκκλησίαν — πνευτοῦ, ὅπου ὑπάρχουσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι διὰ τὸ «ἀγαθόν» κατὰ τοῦ «κακοῦ». Τοιοῦτοτρόπως εὐρίσκει ὁ σ. παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ τὴν ἀγνήν τοῦ Χριστοῦ ἀντίληψιν χωρὶς τὸ μετ' αὐτὸν ὡς προϋπόθεσις τῆς ἐκκλησίας θεωρηθῆν στοιχεῖον τῆς πίστεως. Ὁ Εὐσεβίος, ὅπως καὶ ὁ Ἡρόδοτος — ἄριστα παραλληλίζει τοὺς δύο ἱστορικοὺς

ὁ σ. — συλλέξας ἐν περιηγήσει πολλὰ στοιχεῖα τῆς ἱστορίας του, δὲν περιορίζεται εἰς ἀπλὴν παράθεσιν γεγονότων ὅπως ἐκεῖνος διακλύει διὰ τῆς ἱστορίας — ἄν καὶ ἀσθενέστερον — τὸν φθονερὸν τῆς εὐτυχίας δαιμόνα, ἔτσι καὶ ὁ Εὐσεβίος εὐρίσκει ὡς αἰώνιον τῆς ἱστορίας νόμον, ἐκ τῆς διατυπώσεως τοῦ ὁποίου περιμένει καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὴν ὠφέλειαν, τὴν νίκην τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἐνασκαυμένου εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς κατὰ τοῦ κακοῦ, τὴν νίκην τοῦ ὑπερκρατοῦ ἀιδίου ὄντος κατὰ τοῦ πεπερασμένου πονηροῦ δαίμονος. Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ἐξετάζει ἐκκλησιαστικὴν μόνον ἱστορίαν, μάχας δὲ μόνον ὡς στοιχεῖα ἐκείνης παραθέτει ἢ ἐκκοσμηκευσις ὁμοῦ τῆς ἐκκλησίας ἢ ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου συντακτικῆς τῶν τυχῶν αὐτῆς μετὰ τῶν τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος ἔδωκαν ἕκτοτε νέαν ὄψιν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα κατελαβε δευτερεύουσιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ θέσιν — καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία ἠκολούθησε τὸν δρόμον του, συναναμιγεῖσθαι μετὰ τῆς ἐθνικῆς διαφερούσης ἀνθρωπίνης καθ' ὅλην ἱστορίας. Τὸν χωρισμὸν αὐτῆς ἐκ νέου εἰς αὐτοτελῆ παγκόσμιον ἐκκλησιαστικὴν μόνον ἱστορίαν θεωρεῖ ὁ σ. ὡς τὸ ἰδεῶδες αὐτῆς, τεινύσεως εἰς πραγματώσιν τοῦ ἰδεῶδους ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀληθοῦς (ἐδῶ ἐμφανίζεται δυστυχῶς ὁ μεταφυσικὸς ἰδεῶδους ὁμοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου καθ' ἐκάστην λόγῳ γῆς ἐξαιρετικῆς τοῦ Κράτους σημασίας ἀπομακρυνόμεθα. Τοιοῦτο περίπου τὸ περιεχόμενον τοῦ προκειμένου ἔργου. Τὸ βιβλίον εἶναι ζωντανόν, φιλοσοφημένον καὶ ἀνεξαρτήτως ἐλαχίστων τινῶν σημείων, ἀληθινὸν ἀριστουργηματάκι. Κρίμα μόνον ὅτι τὸ δύσληπτον ὑφὸς ἐλαττώσει σημαντικὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ προσαδοκωμένην ὠφέλειαν.

A. B. B.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 50,000,000 - ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΡ. 10,480,000
ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ :

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ : Ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Σύρω, Καλάμιας, Τριπόλει, Βόλω καὶ Λαρίσση.
ΕΝ ΚΡΗΤΗ : Ἐν Χανίοις, Ἡρακλείῳ καὶ Ρεθύμνω.
ΕΝ ΤΟΥΡΚΙΑ : Ἐν Κωνσταντινουπόλει (Ἐποκατάστημα ἐν Γαλατῶ μετὰ πρακτορείου ἐν Σταμπούλλ), Ἀμισῶ, Τραπεζοῦντι, Κερασσοῦντι, Σμύρνη, Χίω, Λιμένι-Βαθέος (Σάμου), Μεροῖνη, Ἀδάνοις, Θεσσαλονίκη, Σέρραις, Καβάλλα, Ξάνθη καὶ Ἰωαννίνοις.
ΕΝ ΑΙΓΥΠΤῳ : Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μιδάν), Καῖρω (μετὰ παραρτήματος ἐν τῇ συνοικίᾳ Μουσῶ), Ζαγαζίτι καὶ Μανσουῶρα.
ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῳ : Νο 22 Fenchurch Street), ΕΝ ΛΕΜΕΣῳ : (Κύπρου), ΕΝ ΑΜΒΟΥΡΓῳ (Domhof, Mönckebergstrasse 18) καὶ ἐν ΚΑΡΤΟΥΜ (Σουδάν).

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1911 ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Διαθέσιμα :			
Ἐν τῷ Ταμείῳ καὶ παρ' ἐγγυητοῦ Τραπεζίας	Δρ.	9,637,237.37	
Πιστὰ Τραπεζ. ἐν Εὐρώπῃ καὶ Σημίται ἐν χαρτοφυλακίῳ »		21,919,015.32	Δρ. 31,556,252.69
Προεξοφλήσεις καὶ προκαταβολαὶ ἐπιγραμματίων			» 44,670,287.77
Ἠγγυημένοι λογαριασμοὶ :			
ἐπὶ ἐνεγούρῳ χρεωγράφων	Δρ.	67,469,731.10	
δι' ἐμπορ. καὶ ἄλλων ἐγγυήσεων	»	80,576,201.38	» 158,487,421.49
ἐπὶ ὑποθήκῃ ἀκινήτων	»	10,441,189.01	
Τρέχοντες λησμοὶ χρεωτικῶν			» 41,734,174.16
Ὁμολογιαὶ Ἐθν. Δανείων, Λιμενικῶν Τυμείων καὶ Ἀνωνύμων Ἐταιριῶν			» 21,847,984.49
Χρεώγραφα καὶ τοκομερίδια			» 10,179,078.08
Συμμετοχαὶ εἰς ἐπιχειρήσεις			» 5,362,088.60
Ἐποκαταστήματα			» 5,169,751.21
Κτήματα Τραπεζίας			» 4,861,385.46
Εγκλιτιστάσεις, ἐπιπλ., χρηματοκιβώτια κτλ.			» 1,232,403.28
			Δρ. 325,100,227.23

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαιον Ἐπιχειρῶν	Δρ.	50,000,000.—
Κεφάλαιον τραπεζικῶν Ἀποθεματικῶν	»	5,480,000.—
Ἀποθεματικὸν Προνοίαν	»	5,000,000.—
Κατηθέσεις ὄψεως	Δρ.	54,916,810.90
» προθεσμίας	»	54,474,841.05
» πολυετείς καὶ μετ' ἐπιδότ.	»	30,130,695.55
Τυμειυτήριον	»	18,686,018.26
Τρέχοντες λησμοὶ πιστωτικῶν		
Ἐξωτερικοὶ λησμοὶ		
Προσώρινοὶ λησμοὶ καὶ διάφορα		
		Δρ. 325,100,227.23

Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς
ΖΑΦΕΙΡΙΟΣ Κ. ΜΑΤΕΑΣ

Ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς
Φ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις « Ἀθηναϊκῆν »

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν ἐκτελεῖ πᾶσαν Τραπεζικὴν ἐργασίαν, ἥτις : Προεξοφλήσεις ἐμπορικῶν γραμματίων καὶ συναλλαγματικῶν, προκαταβολὰς ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων, εἰσπραξίσεις τοκομεριδίων, παντὸς εἶδους χρεωγράφων, φορτωτικῶν, συναλλαγματικῶν, γραμματίων ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἐκτελεῖ χρηματιστικὰς ἐντολάς ἐκδίδει ἐπιταγὰς, πιστωτικὰς ἐπιστολάς καὶ τηλεγραφικὰς ἐντολάς πληρωμῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῷ ἐξωτερικῷ ἀνοίγει τρέχοντα λησμοὺς ἠγγυημένους, δέχεται καταθέσεις χρεωγράφων πρὸς φύλαξιν ἀντὶ ἐλαχίστων δικαιωμάτων καὶ ἐνοικιάζει διαμερίσματα χρηματοκιβωτίων διαφόρων διαστάσεων ὑπὸ ὅρους λίαν εὐνοϊκοῦς διὰ τὸ κοινόν.

Ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν δέχεται καταθέσεις εἰς χρυσόν, εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ εἰς τραπεζογραμμάτια ὑπὸ ὅρους λίαν εὐνοϊκοῦς.

Αἱ εἰς χρυσόν καταθέσεις εἶνε ἀποδοτέαι εἰς ὃ νόμισμα ἐνηργήθησαν, αἱ δὲ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ὁμοίως ἀποδίδονται δι' ἐπιταγῶν ((chèques) τῆς Τραπεζίας ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀνταποκριτῶν τῆς. Οἱ δεδουλευμένοι τόκοι πληρώνονται καθ' ἐξαμηνίαν ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰανουαρίου καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους.

Ταμειυτήριον μετ' ἰδιαίτερον ὑπηρεσίαν λειτουργεῖ καθ' ἐκάστην.

ΕΚΑΣΤΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΟΝ ΧΩΡΙΣΤΑ ΤΙΜΑΤΑΙ :

ΕΝ ΤΩ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩ ΔΡ. 2 ΕΝ ΤΩ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩ ΦΡ. 2

Ἐλεύθερον ταχυδρομικῶν τελεῶν.